

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Επιμέλεια: Αποστολάκη Χρυσή Υακίνθη
Τίτα Πολυξένη

Επιβλέπουσα: Διμήλλη Δέσποινα





ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ | ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ | 2019-2020

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Επιμέλεια: Αποστολάκη Χρυσή Υακίθνη | Τίτα Πολυξένη
Επιβλέπουσα: Διμέλλη Δέσποινα
Χανιά | Φεβρουάριος 2020

Με την ολοκλήρωση της παρούσας ερευνητικής θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την καθηγήτρια μας κα. Δέσποινα Διμέλλη για την συνεργασία και την πολύτιμη καθοδήγηση που προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας.

Ακόμη, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την οικογένεια μας για την στήριξή τους σε όλο αυτό το διάστημα.

ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΜΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη

Αντικείμενο εργασίας

Στόχος της εργασίας

Μεθοδολογία

1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

- 1.1 Ορισμοί και εννοιολογικές προσεγγίσεις
- 1.2 Αναγνώριση ανάγκης προστασίας ιστορικών κέντρων
- 1.3 Ιστορικά κέντρα ως πυρήνας των σύγχρονων πόλεων
- 1.4 Η αντιμετώπιση των ιστορικών κέντρων τους τελευταίους δύο αιώνες
- 1.5 Σύγχρονες στρατηγικές ανάδειξης και διατήρησης ιστορικών πόλεων
- 1.6 Εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου προστασίας των ιστορικών κέντρων

2 ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

- 2.1 Η επιλογή μελέτης της Παλιάς Πόλης του Ρεθύμνου
- 2.2 Γενικά στοιχεία
- 2.3 Ιστορική και Πολεοδομική εξέλιξη του Ρεθύμνου
- 2.4 Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία
- 2.5 Αστικός ιστός του ιστορικού κέντρου
- 2.6 Όροι Δόμησης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου
- 2.7 Κατάσταση των κτιρίων της Παλιάς πόλης
- 2.8 Μορφολογία των κτιρίων της Παλιάς πόλης
- 2.9 Χρήσεις γης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου
- 2.10 Οδικό δίκτυο και Μετακινήσεις
- 2.11 Δημόσιοι χώροι και δίκτυο πρασίνου
- 2.12 Οι επεμβάσεις στο ιστορικό κέντρο του Ρεθύμνου

3 ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- 3.1 Στόχος
- 3.2 Μεθοδολογία ερωτηματολογίου
- 3.3 Κατηγορίες ερωτήσεων
- 3.4 Προφίλ συμμετεχόντων
- 3.5 Χρήσεις γης
- 3.6 Κυκλοφορία
- 3.7 Δημόσιοι χώροι
- 3.8 Ιστορικότητα
- 3.9 Ασφάλεια

4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- 5.1 Παράρτημα-Ερωτηματολογίου
- 5.2 Παράρτημα-Διαγραμμάτων

6 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 6.1 Ελληνική Βιβλιογραφία
- 6.2 Νόμοι και Διατάγματα
- 6.3 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία
- 6.4 Πηγές Εικόνων και χαρτών

Περίληψη

Οι ιστορικοί πυρήνες των πόλεων κατέχουν σημαντικό κομμάτι της ιστορίας κάθε κοινωνίας και συμβάλουν στην πολιτιστική τους κληρονομιά. Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας ερευνητικής μελετάται σε θεωρητικό πλαίσιο η αναγνώριση της αξίας των ιστορικών κέντρων και η ανάγκη προστασίας αυτών. Στη συνέχεια, προσεγγίζεται η διαχείριση των ιστορικών κέντρων τους δύο τελευταίους αιώνες και αναλύονται οι σύγχρονες στρατηγικές διαχείρισης, μέσω των προβλημάτων που υφίσταται κάθε πόλη. Τέλος, γίνεται μια συνοπτική ανάλυση των πολιτικών προστασίας και του θεσμικού πλαισίου της Ελλάδας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, η μελέτη επικεντρώνεται στην περίπτωση του ιστορικού κέντρου του Ρεθύμνου. Γίνεται αρχικά, μία αναφορά στην ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη του κέντρου της πόλης και εξετάζεται το προφίλ της. Ερευνάται, ο αστικός ιστός του ιστορικού κέντρου και αναφέρονται σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία τα δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία του πληθυσμού της παλιάς πόλης. Επιπλέον, η μελέτη εστιάζει στις χρήσεις του ιστορικού πυρήνα, στους δημόσιους – ελεύθερους χώρους της περιοχής άλλα και στα προβλήματα και τις ελλείψεις που αντιμετωπίζει. Παρουσιάζονται, στη συνέχεια οι επεμβάσεις που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια στην παλιά πόλη και αναφέρονται επεμβάσεις που πρόκειται να γίνουν. Τέλος, η διαχρονική εξέλιξη και οι πολιτικές προστασίας και σχεδιασμού της πόλης οδήγησαν σε σύγχρονα μέτρα και κανονισμούς που αναφέρονται σε αυτή την ενότητα.

Το τρίτο κεφάλαιο, αποτελείται από το ερωτηματολόγιο που έγινε με σκοπό τον εντοπισμό των προβλημάτων στην παλιά πόλη σύμφωνα με την γνώμη των πολιτών και αναφέρονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτό.

Εν κατακλείδι, μέσα από την μελέτη των ιστορικών κέντρων και κυρίως της περίπτωσης του Ρεθύμνου, καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα που αφορούν διαχρονικά τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί και τις πολιτικές σχεδιασμού. Η προστασία και διατήρηση του ιστορικού πυρήνα της πόλης μπορεί να επιτευχθεί με την βοήθεια κάθε μέλους και οργανισμού της κοινωνίας με σκοπό να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης ζωής, με σεβασμό όμως στη μνήμη του παρελθόντος.

Αντικείμενο εργασίας

Στον τομέα της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας, η διαχείριση των ιστορικών κέντρων προκαλεί μέχρι και σήμερα το ενδιαφέρον πολλών μελετητών λόγω της πολυπλοκότητας του ζητήματος. Συγκεκριμένα ανά το πέρασ των χρόνων, η εξελικτική πορεία της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς κινείται ανάμεσα σε δύο τάσεις. Η πρώτη ενστερνίζεται την ανάγκη για συντήρηση, προστασία και διατήρηση και στον αντίποδα η δεύτερη υποστηρίζει την ιδέα για συνεχή πρόοδο, ανανέωση, δημιουργία και εξέλιξη.

Σήμερα η διατήρηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί πρόκληση στο σύνολο του αστικού ιστού. Οι σύγχρονες στρατηγικές ανασυγκρότησης των πόλεων οφείλουν να οργανώνουν τον χώρο με τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την κοινωνία προκειμένου αυτός να αποτελεί βιώσιμο κομμάτι για την πόλη.

Τα κέντρα των πόλεων, με τις κατά κανόνα ανεκτίμητες πολιτιστικές και ιστορικές αξίες που περιλαμβάνουν, πρώτα, στον κατάλογο των ζωνών που χρήζουν προστασία και αναζωογόνηση [Μπόμπολος Ν., 2001]. Με τη βιώσιμη διαχείριση τους, θα αποτελέσουν παραδείγματα αειφορίας, προκειμένου να λειτουργούν ως πυρήνες ανθρωποκεντρικής και πολιτισμικής ανάπτυξης με σκοπό να αποτελέσουν πρότυπα που θα καλύπτουν τις σύγχρονες ανάγκες κάθε κοινωνίας. Αν τα ιστορικά κέντρα καθώς αναβαθμίζονται, γίνονται νέες μονολειτουργικές ενότητες που εστιάζουν στην τουριστική ανάπτυξη και στην αναψυχή σε βάρος της κατοικίας, θα επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα για τον αστικό ιστό. Για τον λόγο αυτό, η αναβίωση των ιστορικών πόλεων οφείλει να βασίζεται στις αναπλάσεις και την ανασυγκρότηση των ιστορικών πυρήνων τους, με ήπια τουριστική και πολιτισμική ανάπτυξη, σε συνδυασμό με την ανάμειξη και άλλων χρήσεων και κυρίως της κατοικίας.

Στόχος της εργασίας

Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η μελέτη των στρατηγικών διαχείρισης ιστορικών πόλεων που οδηγούν στην προστασία και διατήρηση των ιστορικών κέντρων. Η έρευνα, διαρθρώνεται μέσα από την μελέτη της ιστορικής εξέλιξης των θεωρητικών και εννοιολογικών προσεγγίσεων των προηγούμενων αιώνων. Αναλύεται η ιστορική εξέλιξη των επεμβάσεων στα ιστορικά κέντρα ,εστιάζοντας στον Ελλαδικό χώρο και επιδιώκοντας την κατανόηση των πρακτικών του παρελθόντος. Στην συνέχεια εξετάζεται το πλαίσιο των πολιτικών διαχείρισης και οι ιστορικές και πολεοδομικές διαστάσεις της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου ,το οποίο αποτελεί το βασικό αντικείμενο μελέτης. Τέλος, ακολουθεί η αξιολόγηση των επεμβάσεων που έχουν πραγματοποιηθεί ως σήμερα ,με σκοπό την εξαγωγή των συμπερασμάτων και της αποτελεσματικότητάς τους.

Μεθοδολογία

Στα πρώτα δύο κεφάλαια της παρούσας εργασίας, η μέθοδος συλλογής του ερευνητικού υλικού βασίζεται κυρίως σε βιβλιογραφική έρευνα, μέσα από βιβλία, επιστημονικά περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων, και δευτερευόντως σε διαδικτυακή έρευνα. Αυτά που μελετήθηκαν αφορούν κυρίως τις θεωρίες σχετικά με την προστασία και διαχείριση των ιστορικών κέντρων και τη διαχρονική εξέλιξη τους.

Στις συνέχεια, μελετήθηκαν η περίπτωση της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου, για την οποία το ερευνητικό υλικό συλλέχθηκε από βιβλιογραφική μελέτη και επιτόπια έρευνα. Τέλος, βασικό κομμάτι της έρευνας έγινε μέσα από τη μελέτη σημειώσεων αντίστοιχων μαθημάτων και εργασιών και μια επικοινωνία με τον αντίστοιχο δήμο για τη παροχή πληροφοριών , υλικού και χαρτών καθώς και την διεξαγωγή ενός ερωτηματολογίου για την υφιστάμενη κατάσταση της παλιάς πόλης.



ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

- 1.1 Ορισμοί και εννοιολογικές προσεγγίσεις
- 1.2 Αναγνώριση ανάγκης προστασίας ιστορικών κέντρων
- 1.3 Ιστορικά κέντρα ως πυρήνες των σύγχρονων πόλεων
- 1.4 Η αντιμετώπιση των ιστορικών κέντρων τους τελευταίους δύο αιώνες
- 1.5 Σύγχρονες στρατηγικές ανάδειξης και διατήρησης ιστορικών πόλεων
- 1.6 Εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου προστασίας των ιστορικών κέντρων

1.1 Ορισμοί και εννοιολογικές προσεγγίσεις

Στο σημείο αυτό είναι σημαντική μία συνοπτική, εννοιολογική προσέγγιση των όρων που χρησιμοποιούνται σε αυτή την εργασία. Οι έννοιες έχουν χωριστεί σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τη σημασία τους. Η πρώτη αποτελείται από βασικές έννοιες και ορισμούς των ιστορικών περιοχών, ενώ στην δεύτερη αναλύεται η ορολογία των επεμβάσεων που διεξάγονται σε ένα ιστορικό σύνολο.

1.1.1 Βασικές έννοιες και ορισμοί για τις ιστορικές περιοχές:

Τα ιστορικά κέντρα των σύγχρονων πόλεων περιλαμβάνουν μνημεία και αρχιτεκτονήματα μια περασμένης εποχής και λειτουργούν σαν ζωντανές αποδείξεις του παρελθόντος που μας έχει κληροδοτηθεί.

Η Πολιτιστική κληρονομιά, είναι «όχι μόνο κάτι που επιθυμούμε να μεταβιβάσουμε σε μελλοντικές γενιές, είναι επίσης κάτι που θέλουμε να εκτιμούμε και να ανακαλύψουμε σε πλήρη διερεύνηση» | Masseret al, 1994, σ.31 | . Σύμφωνα με τον | Millar, 1995, σ.120 | , «η κληρονομιά αποτελεί μια ειδική αίσθηση κατοχής και συνέχειας που διαφέρει σε κάθε πρόσωπο». Εξαιτίας του ρόλου της ως μεταφορέα ιστορικών αξιών από το παρελθόν, η κληρονομιά αντιμετωπίζεται ως τμήμα της πολιτιστικής παράδοσης μιας κοινωνίας | Nuryanti, 2000 | . Στο αστικό περιβάλλον, είναι η δύναμη της συνέχειας από μια γενιά στην επόμενη.

«Όσον αφορά, την αρχιτεκτονική Κληρονομιά, ο όρος με βάση τη Σύμβαση της Γρανάδας (Μάρτιος 1999) αναφέρεται:

α) στα μνημεία, δηλαδή κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος,

β) στα αρχιτεκτονικά σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν οριοθετημένες ενότητες και

γ) στους τόπους ως σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά των μνημείων ή των συνόλων»

| Παρασκευοπούλου , 2009 | .

Την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου την συναντάμε μέσα στα ιστορικά κέντρα των πόλεων και αποτελούν ζωντανές μαρτυρίες του παρελθόντος. Ο πρώτος ορισμός που έχει διατυπωθεί ορίζει τα ιστορικά οικιστικά σύνολα και αναφέρεται στους οικισμούς ή τα τμήματα οικισμών ,εκείνα, που παρουσιάζουν στο σύνολο τους, είτε κάποιο έντονο ιστορικό ενδιαφέρον, είτε μία ιδιαίτερη αισθητική αξία λόγω των ειδών και των ρυθμών αρχιτεκτονικής που εντοπίζεται σε αυτούς | Παπαγεωργίου-Βενετάς, 1975 | . Ακόμη ένας ενδιαφέρον ορισμός της έννοιας του μνημειακού ή ιστορικού συνόλου, είναι αυτός του καθηγητή Δ.Α. Ζήβα ο οποίος αναφέρει πως πρέπει να θυμηθούμε τη διερεύνηση της έννοιας του μνημείου και την καθιέρωση της έννοιας του μνημειακού ή του ιστορικού συνόλου, όχι ως συνόλου επί μέρους μνημείων αλλά ως σύνθεση από επιμέρους διαφορετικά στοιχεία, ιστορικές μαρτυρίες που συνολικά προστατεύονται και διατηρούνται και μόνο έτσι διατηρούν και το μέγιστο της αξίας τους | Ζήβας, 1997 | .

Ο πληρέστερος ορισμός είναι αυτός που συγκεντρώνει όλα τα παραπάνω στοιχεία.

Η σύγχρονη προσέγγιση υποστηρίζει ότι οι ιστορικές περιοχές αποτελούνται από αυτοτελή ή μη, κομμάτια μιας περασμένης εποχής τα οποία αποτελούν ζωντανές αποδείξεις από παλαιότερες γενιές που εξακολουθούν να λειτουργούν σε ένα τελείως διαφορετικό περιβάλλον, το οποίο συνήθως δεν καταφέρνει να τους παρέχει τον σεβασμό που τους αξίζει.

1.1.2 Ορολογία των επεμβάσεων σε ιστορικά σύνολα:

Οι επεμβάσεις που πραγματοποιούνται σε μια ιστορική περιοχή είναι πολλών ειδών, κάποιες είναι σημειακές ενώ άλλες συνολικές και στις δύο περιπτώσεις όμως ενσωματώνουν τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις που ισχύουν στην εκάστοτε περιοχή την συγκεκριμένη περίοδο. Παρακάτω αναλύονται οι βασικοί ορισμοί αυτών των επεμβάσεων.

«Η έννοια της Συντήρησης προσδιορίζει την προστασία από την φθορά, αναστήλωση ή απλή ανακατασκευή κτίσματος ή παραδοσιακού συνόλου. Το μνημείο χαρακτηρίζεται ως συντηρητικό με την πρόθεση να κρατηθεί ως υπόλειμμα του παρελθόντος χωρίς κατ' ανάγκην να υπάρχει άμεσο πρακτικό όφελος για την καθημερινή ζωή. Η συντήρηση απαιτεί αντικαταστάσεις φθαρμένων στοιχείων που μιμούνται τα παλιά σε σχήμα και υλικό» | Αργυρόπουλος, 1982, σ. 32 |.

«Η Διατήρηση προϋποθέτει ότι κτίριο ή σύνολο έχει διανύσει μία περίοδο ανασχηματισμού και αναπροσαρμογής διατηρώντας τον ιδιόμορφο χαρακτήρα του με άμεση συμμετοχή στην καθημερινή ζωή. Το παραδοσιακό περιβάλλον ενσωματώνεται τότε οργανικά μέσα στην πόλη και συμμετέχει στη διαμόρφωση της ποιότητας ζωής» | Αργυρόπουλος, 1982, σ. 33 |.

«Ανάμεσα στους όρους συντήρηση-διατήρηση παρατηρείται η διαφορά ότι η δεύτερη επηρεάζει στην καθημερινότητα των πολιτών με άμεσο πρακτικό όφελος σε αντίθεση με την πρώτη. Εντούτοις, πρόκειται για παρεμβάσεις που συνήθως δεν διαφέρουν, διότι μπορεί να γίνονται η κάθε μία ξεχωριστά στο ίδιο κτίριο ή σύνολο» | Γενναδίου, 2009, σ.22 |.

«Η έννοια της Αποκατάστασης, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το γερμανικό λεξικό 'DergrosseBrockhaus' (1956), αναφέρεται στην επανακατασκευή οικοδομημάτων, πινάκων, έργων πλαστικής και άλλων αντικειμένων της τέχνης που έχουν υποστεί ζημιές ή έχουν παραμορφωθεί/ παραποιηθεί με υστερότερες προσθήκες» | Δάββας, 1984, σ. 23 |. «Επιτρέπεται να γίνουν συμπληρώσεις μέχρι το σημείο που υπάρχει η απόλυτη βεβαιότητα ότι δεν προστίθεται ξένο στιλιστικό στοιχείο» | Καραδέδος, 1984, σ.10 |.

Αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ των πανομοιότυπων όρων είναι αυτή μεταξύ της αστικής αποκατάστασης ('urbanconservation') η οποία διαφέρει σημαντικά από την αποκατάσταση ενός κτιρίου ('buildingconservation') σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό. Αρχικά, η αστική αποκατάσταση είναι πιο πολύπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία, δεδομένου ότι πέρα του κτιριακού αποθέματος περιλαμβάνει παρεμβάσεις στο δημόσιο χώρο. Στην συνέχεια, προϋποθέτει τη συνεργασία ενός φάσματος ατόμων και ειδικοτήτων που επηρεάζονται από πολιτικές αποφάσεις. Τέλος, η αστική αποκατάσταση περιλαμβάνει την κοινωνική υπόσταση του ζητήματος. Οι χρήστες,

οι κάτοικοι, οι ιδιοκτήτες καταστημάτων και άλλοι πολίτες που χρησιμοποιούν την περιοχή όπου γίνεται η αστική αποκατάσταση είναι όλοι μέρος της διαδικασίας αυτής [Orbagli, 2000]. Η αστική αποκατάσταση είναι επομένως μια διαδικασία φυσική, χωρική και κοινωνική: φυσική, διότι περιλαμβάνει επέμβαση στα κτίρια, χωρική, διότι ενδιαφέρεται για το σύνολο της πόλης και όχι σημειακά, κοινωνική, διότι ενδιαφέρει άμεσα το κοινωνικό σύνολο της πόλης.

Η Αστική ανανέωση ή ανάπλαση περιγράφει έναν συνδυασμό διαδικασιών που έχει ως αποτέλεσμα την αναγέννηση και την αναζωογόνηση των υφιστάμενων και πρόσφατων ιστών, που περιλαμβάνουν μέτρα αστικής ανανέωσης ή ανασυγκρότησης. Θεωρείται η επέμβαση σε μια περιοχή, η οποία περιλαμβάνει ένα σύνολο κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα με σκοπό τη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, καθώς και την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής (Ν.1337/1283 άρθρ. 8 .1337/83). Η αστική ανάπλαση αναπτύχθηκε και υιοθετήθηκε το 1980 σαν πολιτική, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της συνεχούς εξάπλωσης και διάχυσης που σημείωναν οι πόλεις εκείνη την περίοδο.

1.2 Αναγνώριση της ανάγκης προστασίας των ιστορικών περιοχών.

Η σημασία της ιστορικότητας εμφανίζεται μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκείνη η περίοδος χαρακτηρίζεται από ολοκληρωτικές καταστροφές των πόλεων και την μετανάστευση των πολιτών. Μετά την λήξη του πολέμου και την επιστροφή στην πατρίδα, προέκυψε η ανάγκη για αυτοπροσδιορισμό της ταυτότητας και τον καθορισμό της παράδοσης κάθε τόπου. Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που είχαν απομείνει ήταν επιφορτισμένα από την ιστορία κάθε πόλης και τις ανθρώπινες συμπεριφορές που είχαν ζήσει σε αυτά, αποτελώντας σημεία χωροχρονικής αναφοράς για την σύγχρονη πόλη, χωρίς αυτό να σημαίνει την διατήρηση κάθε ερειπίου που υπήρχε στον αστικό ιστό. Ουσιαστικά, η επιθυμία αναγνώρισης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε πόλης προκειμένου να έχει μία συγκεκριμένη ταυτότητα, οδήγησε στην ανάγκη για προστασία και διατήρηση του ιστορικού ίχνους.

Τα ιστορικά κέντρα σήμερα βρίσκονται στον πυρήνα των σύγχρονων πόλεων και αποτελούν τα τμήματα που προάγουν την ανθρώπινη μνήμη και την εξέλιξη της πόλης. Τα σημεία αυτά λειτουργούν σαν αισθητικά γνωρίσματα που μαρτυρούν την ιστορία κάθε τόπου συνδέοντας το παρόν με το παρελθόν.

Κάθε ιστορική πόλη συγκροτείται από μία χαρακτηριστική πολεοδομική και αρχιτεκτονική μορφή, η οποία έχει προκύψει διαχρονικά μέσα από την ιστορία της, κατόπιν των φυσικών διαμορφώσεων (δηλαδή το ανάγλυφο και τα γεωμορφολογικά στοιχεία της περιοχής) και των ανθρώπινων αναγκών που εξυπηρετεί κάθε πόλη ανά τα χρόνια. Η διαμόρφωση του αστικού ιστού και η πολεοδομική δομή του συνιστά ένα από τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της νέας πόλης, αφού προδίδει τον τρόπο που διαμορφώθηκε τόσο ο ιδιωτικός όσο και ο δημόσιος χώρος.

«Ως οτιδήποτε ιστορικό, το ιστορικό κέντρο των πόλεων παραδίδει μαθήματα και πρότυπα για την οργάνωση τόσο του δομημένου χώρου όσο και της ζωής συνολικά στο χώρο, κάτω από συγκεκριμένες τοπικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες μιας ή περισσότερων περασμένων εποχών. Οι χώροι αυτοί προσφέρονται για μάθηση, παραδειγματισμό και βίωση. Για την ιστορία του πολιτισμού, συνεπώς, η ιστορική πόλη αποτελεί μια ανεκτίμητη πηγή γνώσεων σε κάθε σχεδόν τομέα και ακόμη, μια ανεκτίμητη πηγή ζωντανών εμπειριών» | Ζήβας, 1997, σ.46 |.

Το ιστορικό κέντρο αποτελεί μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης και για τον λόγο αυτό η αναγνώριση της προστασίας του κρίνεται αναγκαία. «Τα μνημεία αυτά λειτουργούν ως σήμα κατατεθέν των πόλεων και παραπέμπουν σε μια ομάδα αντιληπτικών εικόνων που ταυτίζουν την πόλη με το όνομά της, το μνημείο με το ιστορικό κέντρο, τους πολίτες με την ιδεολογία του τόπου» | Παπαναστασίου, 2006, σ. 5 |. Συνεπώς, η ανάγκη για προστασία των ιστορικών περιοχών συνδέεται με την αναγνώριση της αξίας των πολιτιστικών αγαθών ως κύριο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς των σύγχρονων πόλεων που μας έχει κληροδοτηθεί από το παρελθόν.

1.3 Ιστορικά κέντρα ως πυρήνας των σύγχρονων πόλεων.

«Τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν την ταυτότητα της πόλης, εκεί όπου το παρελθόν συνυπάρχει με το παρόν και μαζί πρέπει να λειτουργήσουν προκειμένου να καθορίσουν το μέλλον» | Αυγερινού-Κολώνια, 1999, σ.379 |. Είναι αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης κοινωνίας και βασικό μέρος του πολιτισμού της.

Οι πολλαπλοί ορισμοί που έχουν δοθεί ανά τα χρόνια για τα ιστορικά κέντρα αποδίδουν σε μεγάλο βαθμό την έννοια ότι το ιστορικό κέντρο αποτελεί την παλιά πόλη, την καρδιά (8ο CIAM 1959) ουσιαστικά αυτής. Σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα Aldo Rossi, η δομή της πόλης μαρτυρά τα χαρακτηριστικά μιας εποχής και με το πέρασμα του χρόνου στη δομή μιας πόλης συγκαταλέγονται πολλές εποχές. Αναλύοντας αυτή την άποψη, βλέπουμε πως το ιστορικό κέντρο αποτελεί ουσιαστικά μια αστική συγκέντρωση με λειτουργίες πόλης που ανά τα χρόνια λόγω πληθυσμιακής αύξησης ή άλλων κοινωνικό-πολιτικών αναγκών οδηγήθηκε σε χωρικές επεκτάσεις για την κάλυψη αυτών, χωρίς όμως να χάσει την σημασία του, τόσο το ιστορικό κέντρο όσο και η ιστορία που φέρει αυτό.

Στον ελληνικό χώρο, το ιστορικό κέντρο βρίσκεται στο πυρήνα των σύγχρονων πόλεων. | ICOMOS, 1993-2002, Παρθενόπουλος, 2010 |. Τα τείχη που οργάνωναν κάθε πόλη, έπαιζαν σημαντικό ρόλο για αυτήν καθώς εξασφάλιζαν την άμυνα της και το φυσικό όριο της. Η ζωή αναπτυσσόταν εντός των τειχών ενώ η σταδιακή πληθυσμιακή αύξηση οδήγησε στην εξάπλωση εκτός αυτών (εικ.1, εικ.2, εικ.3)



Εικόνα1: Η παλιά πόλη των Χανίων



Εικόνα2: Ενετικά τείχη Ηρακλείου



Εικόνα3: Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου

«Η ιστορική πόλη, σήμερα, αποτελεί τμήμα του σύγχρονου πολεοδομικού ιστού χωρίς κάποια σαφή οργάνωση.Ωστόσο, κύρια χαρακτηριστικά ,όπως είναι το δίκτυο των αστικών υποδομών (δρόμοι, σοκάκια), το σύστημα των κοινόχρηστων χώρων (πλατείες, ανοιχτοί χώροι, προαυλίες εκκλησιών), το μέγεθος και η μορφή των οικοδομικών τετραγώνων του ιστορικού κέντρου, το κάνουν να ξεχωρίζει από τον υπόλοιπο αστικό» | Ζήβας, 1997, σ.46 | .

Πρόκειται για ένα σημείο της σύγχρονης πόλης που συνεχώς συρρικνώνεται αλλά ταυτόχρονα παίρνει ολοένα και μεγαλύτερη αξία, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για προστασία και διατήρηση των ιστορικών πόλεων προκειμένου να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

Η εγκατάλειψη και η απομόνωση των ιστορικών κέντρων είναι αποτέλεσμα της προαστιοποίησης και των μονολειτουργικών ζωνών καθώς οι ελλείψεις που παρουσιάζονται στον σύγχρονο πολεοδομικό ιστό και τις υποδομές του αλλά και η αλόγιστη συγκέντρωση κεντρικών λειτουργιών, οδήγησε στην εγκατάλειψη των ιστορικών κέντρων των πόλεων από τους κατοίκους υποβαθμίζοντας το περιβάλλον και αποδυναμώνοντας την πολεοδομική κληρονομιά και την αρχιτεκτονική υπόσταση της πόλης | Μπόμπολας, 2001 | .

Για να αποφευχθεί η υποβάθμιση των ιστορικών κέντρων και για να αποκατασταθεί η ισορροπία ανάμεσα στο παρόν και το παρελθόν, οι αναπλάσεις αποτελούν τις αναγκαίες επεμβάσεις που πρέπει να γίνουν για αυτά τα ιστορικά κέντρα. Ο κάθε τόπος είναι μοναδικός, με διαφορετικές ανάγκες. Έτσι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της ιστορίας αυτού, με εφόδια τη γνώση της αξίας του και την οικειοποίησή του, οδηγεί στην πραγματοποίηση των σωστών αρχιτεκτονικών, πολεοδομικών και άλλων τύπων επεμβάσεων οι οποίες οφείλουν να αποβλέπουν σε τόπους οικείους και βιώσιμους για τη σύγχρονη πόλη και τις ανάγκες της. Προκειμένου οι ιστορικοί τόποι να διατηρήσουν την αυθεντικότητά τους θα πρέπει να εστιάσουν στην αναζωογόνηση και τον επανασχεδιασμό των αστικών περιοχών με μέτρο και σεβασμό στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας αλλά και του παρελθόντος. | Παρθενόπουλος ,2010| .

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις για την διατήρηση και την προστασία των ιστορικών περιοχών, καθώς στην ελληνική νομοθεσία δεν προβλέπονται ειδικοί όροι για τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, αναφέρονται σε παρακάτω ενότητα της παρούσας εργασίας. Ωστόσο, μέσω της αναγνώρισης των προβλημάτων υποβάθμισης των περιοχών αυτών, μπορούμε να οδηγηθούμε σε πιο αποτελεσματικά συμπεράσματα. Αρχικά, η έλλειψη ενός οργανωμένου πολεοδομικού σχεδίου με στόχο τη σύνδεση του παλιού με του νέου τμήματος της κάθε πόλης οδηγεί στη λάθος διαχείριση και ανάπτυξη αυτών. Η ανάμιξη των χρήσεων στα ιστορικά κέντρα που δεν σέβονται την ιστορική ταυτότητα τους και η παλαιότητα των κελυφών ή η ακαταλληλότητα αξιοποίησης αυτών οδηγεί στην υποβάθμιση των περιοχών. Επιπλέον, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη πολιτιστικής αξιοποίησης των κτιρίων και της ευρύτερης περιοχής προκειμένου να διατηρηθεί η ιστορική φυσιογνωμία των ιστορικών περιοχών. Τέλος, σε μια σύγχρονη κοινωνία όπου τα προβλήματα αυξάνονται συνεχώς ,η ανεπάρκεια δρόμων ,πεζοδρομίων αλλά και η παλαιότητα αυτών ειδικά στα ιστορικά κέντρα, αποτελούν μεγάλο πρόβλημα τόσο στην οικονομία

της χώρας καθώς επηρεάζει τον τουρισμό ,όσο και στην εικόνα που προβάλλει στην ευρύτερη κοινωνία.

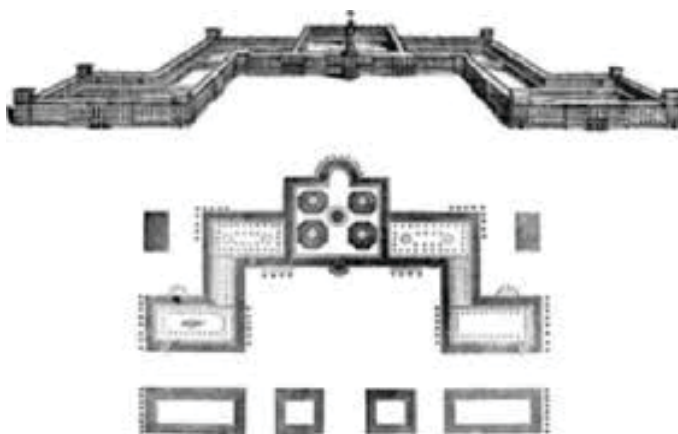
Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, προκειμένου να εξασφαλιστεί το ιστορικό ίχνος των πόλεων θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα εργαλεία και η βέλτιστη διαχείριση των αστικών περιοχών παρά τις ραγδαίες αλλαγές που σημειώνονται, αποκαθιστώντας την ισορροπία ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον και κάνοντας την σύγχρονη πόλη ευέλικτη και ικανή να καλύψει τις ανάγκες όλων των ανθρώπων με σεβασμό πάντα στην ιστορία και τον άνθρωπο.

1.4 Η αντιμετώπιση των ιστορικών κέντρων τους τελευταίους δύο αιώνες.

Τα ιστορικά κέντρα ως πυρήνες των σύγχρονων πόλεων, αποτελούν τις χρονικές συντεταγμένες που μαρτυρούν την ιστορία του τόπου και την εξέλιξη της πόλης. Ο ισχυρισμός ότι οι ιστορικές πόλεις αποτελούν τεκμήρια του παρελθόντος και χρήζουν τμήματα απαραίτητης προστασίας και ιδιαίτερης διαχείρισης δεν επικρατούσε πάντα. Η αξία της ιστορικότητας των πόλεων άργησε να αναγνωριστεί, ωστόσο οι πόλεις και τα επιμέρους τμήματα που την αποτελούσαν διαμορφωνόντουσαν σύμφωνα με τις ιδεολογίες και τα μοντέλα της εκάστοτε εποχής.

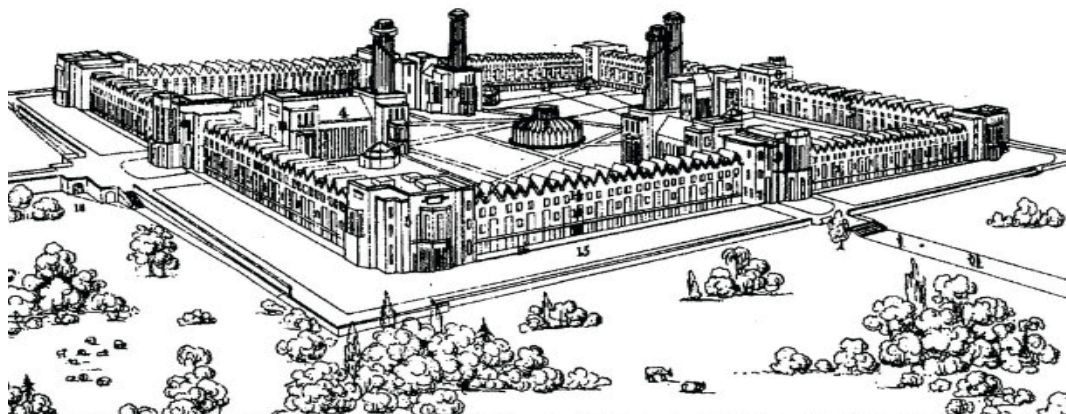
Η αναγνώριση της ιστορικής αξίας,εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο τέλος της Γαλλικής επανάστασης, περίοδο που σηματοδοτείται από την καθιέρωση των εθνικών κρατών. Η ανάγκη για τον προσδιορισμό τόσο της ταυτότητας του τόπου όσο και τον καθορισμό της παράδοσης, υπήρξε κύριο ζήτημα που απασχολούσε την πόλη. Το γεγονός αυτό, οδήγησε στην ανάπτυξη μίας νέας ιδέας περί προστασίας και διατήρησης του ιστορικού ίχνους, που εστίαζε στην διαφύλαξη κυρίως των μεμονωμένων μνημείων του παρελθόντος και όχι τόσο της ιστορικής πόλης.

Αργότερα, κατά την διάρκεια της Βιομηχανικής Επανάστασης τα γεγονότα και οι συνθήκες διαβίωσης οδήγησαν στην εγκατάλειψη της ιδέας περί προστασίας. Μεγάλες μάζες πληθυσμών εγκαταστάθηκαν στην πόλη, έχοντας σαν αποτέλεσμα την υπερεκμετάλλευση της κατοικίας, δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα υγιεινής. Εκείνο τον αιώνα, η ιστορική πόλη απαξιώνεται και αποτελεί ένα σημείο της πόλης που υπόκειται σημαντική ηθική και φυσική φθορά.



Εικόνα4: Phalanstery του Fourier (Brisbane 1840)

Το προφίλ αυτών των περιοχών δίνει το έναυσμα σε μία ομάδα από φιλοσόφους, φιλάνθρωπους και πολιτικούς να επιχειρήσουν καινοτόμα και επαναστατικά πειράματα στην πόλη, που δεν κατάφεραν όμως να προκαλέσουν αισθητές αλλαγές στα ιστορικά κέντρα. Παραδείγματα αυτής της ιδέας αποτελούν το Phalanstery του Fourier(εικ.4) και το NewLanark του RobertOwen (εικ.5).



Εικόνα5: Η πόλη της «Νέας Αρμονίας όπως οραματίστηκε από τον Owen» σχέση της πόλης με το περιβάλλον (ROYLE, 1998) 1830

Σε αντίθεση με τους μετασχηματισμούς που προκλήθηκαν στις ιστορικές πόλεις, το κίνημα των Urbanengineers |Bandarin F. & RonvanOers,2012|, επιδίωκε την βελτίωση των συνθηκών υγιεινής της εργατικής τάξης. Οι υποστηρικτές αυτού του κινήματος, θεωρούσαν ιδανική λύση την κατεδάφιση μεγάλων τμημάτων της ιστορικής πόλης προκειμένου να διαμορφωθούν νέοι ανοιχτοί χώροι, υποδομές υγιεινής και καλύτερες κατοικίες. Αρκετές ιστορικές πόλεις δέχθηκαν ποικίλες επεμβάσεις από την διάνοιξη νέων πλατειών και δρόμων μέχρι και την πλήρη κατεδάφιση τους εντός των τειχών.

Κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα δινόταν έμφαση μόνο στα σύμβολα που μπορούσαν να αποτυπώσουν την παράδοση όπως οι καθεδρικοί ναοί, οι κήποι, οι πλατείες και τα αγάλματα και όχι στην αξία που είχε η ιστορική πόλη στο σύνολο της. Μόνο στο τέλος του 19ου και το πρώτο μισό του 20ου αιώνα ορίζεται ουσιαστικά για πρώτη φορά η ιστορική πόλη ως κατηγορία της πολιτιστικής κληρονομιάς με την σύγχρονη έννοια της. Στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, η αξία της ιστορικότητας και η προστασία και διατήρηση των ιστορικών πόλεων κέντρισε το ενδιαφέρον των πολεοδόμων και αρχιτεκτόνων αποτελώντας το αντικείμενο μελέτης τους αρχικά στην Ευρώπη και στην συνέχεια σε όλα τα μέρη του κόσμου |Bandarin F. & Ronvan Oers,2012|.

Ο John Ruskin, στις αρχές του 19ου αιώνα ήταν ο πρώτος που υποστήριξε ότι η προβιομηχανική πόλη έχει πολύ ιδιαίτερη αξία και αγωνίστηκε για την προστασία της. Η ιδέα που ενστερνίστηκε αποτελεί ουσιαστικά μια ρομαντική προσέγγιση που ερχόταν να αντιδράσει ενάντια στην τάση του συνεχούς εκσυγχρονισμού και στην καταστροφή από την βιομηχανική επανάσταση. Υποστήριζε πως οι μόνες

επεμβάσεις που θα έπρεπε να επιτρέπονται στα μνημεία ήταν αυτές της συνεχούς συντήρησης. Συγκεκριμένα ο Ruskin είναι αυτός που αναπτύσσει την θεωρία της συνολικής προστασίας των πολιτικών αγαθών, χωρίς να γράψει μια δική του θεωρία απλώς εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο της έννοιας του μνημείου, τονίζοντας την ανάγκη για την διατήρηση των αυθεντικών του υλικών.

«Οι σημερινές αντιλήψεις σχετικά με την ανάγκη προστασίας όχι μόνο των μεμονωμένων μνημείων αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος και των ιστορικών, οικιστικών συνόλων, οι προβληματισμοί όσον αφορά τις σχέσεις μνημείων και πόλης, την προστασία τους σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες του πολεοδομικού ιστού, βρίσκουν μια πρώτη έκφραση στον Ruskin» | Μαλούχου Tufano Φ. ,2014 | .

Στην συνέχεια, ο Viollet le Duc αναπτύσσει την επιστήμη της μνημειακής αποκατάστασης. Σύμφωνα με την δική του άποψη, η αποκατάσταση δεν είναι ούτε συντήρηση, ούτε επισκευή αλλά ούτε και ανακατασκευή. Συγκεκριμένα για τον Viollet le Duc η έννοια της αποκατάστασης σημαίνει τη διαδικασία επαναφοράς του κτιρίου σε μία ολοκληρωμένη και ιδανική μορφή, στην οποία μπορεί και να μην υπήρξε ποτέ. Κάπως έτσι ανοίγει για πρώτη φορά ο δρόμος για την μοντέρνα ερμηνεία της αρχιτεκτονικής και αστικής κληρονομιάς.

Έπειτα, ακολούθησε ο Alois Riegl ο οποίος επινόησε την κύρια θεωρητική προσέγγιση και οι ιδέες του ήταν εκείνες που όρισαν τον ρόλο της πολιτιστικής κληρονομιάς στην σύγχρονη κοινωνία, οι οποίες συγκροτούν την βάση για τις πολιτικές και τις θεωρίες διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς μέχρι και σήμερα | Bandarin F. & Ronvan Oers, ,2012, | . Το 1903 εκδόθηκε στην Βιέννη το έργο του « Η μοντέρνα λατρεία των μνημείων. Ο χαρακτήρας και οι αρχές της». Το κείμενο αυτό ορίζει την πρώτη αξιόλογη προσέγγιση τόσο των εννοιών όσο και των αντιλήψεων του όρου “μνημείου” στην αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς» (Μαλούχου Tufano Φ. ,2014).

Στα τέλη του 19ου αιώνα αναπτύσσεται η ιδέα του αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, αποδίδοντας ιδιαίτερη αξία στην ιστορική πόλη. Με βασικό άξονα τον σχεδιασμό και την μελέτη της παλιάς πόλης οργανώνεται ο σύγχρονος αστικός ιστός της . Ο Camillo Sitte ήταν από τους πρώτους που πίστευε πως μία ιστορική πόλη διαθέτει ιστορική αξία, ανώτερη από αυτή της σύγχρονης. Σύμφωνα με τον Camillo Sitte η ιστορική πόλη αποτελεί μια συνέχεια του παρελθόντος και απαιτείται η απόλυτη κατανόηση τόσο της μορφολογίας όσο και της τυπολογίας, προκειμένου να οριστούν συγκεκριμένες διαδικασίες για την διαχείρισή της. Έτσι η θεωρία του, ανοίγει δρόμους για την ανάπτυξη των πρακτικών της αστικής διατήρησης.

Ο Gustavo Giovannoni κατανόησε τον ρόλο της ιστορικής πόλης στην μοντέρνα κοινωνία και όρισε τα εργαλεία της αστικής διατήρησης. Αρχικά επινόησε τον όρο “Αστική Κληρονομιά” και στην συνέχεια διατύπωσε μία ολοκληρωμένη μεθοδολογία διαχείρισης και διατήρησης της ιστορικής πόλης. Αντίθετη στην επικρατέστερη πρακτική που προωθούσε την μουσειακή αντιμετώπιση και το πάγωμα στο χρόνο των ιστορικών κέντρων, η οποία αποτελεί την βάση της διεπιστημονικής προσέγγισης ως σήμερα. Κατά τον Giovannoni οι ιστορικές πόλεις πρέπει να απομονώνονται από τον σύγχρονο αστικό ιστό και να αποτελούν ένα “προάστιο” τουριστικού ενδιαφέροντος σε αντίθεση με την αντίληψη που επικρατούσε εκείνη την εποχή,

η οποία επιδίωκε την μουσειακή διαχείριση των ιστορικών κέντρων και το πάγωμα στον χρόνο | Bandarin F. & Ronvan Oers, 2012 |.

Τα χρόνια του μοντερνισμού αλλάξαν τα δεδομένα στο ζήτημα της προστασίας του ιστορικού ίχνους, μιας και η δική του ιδεολογία κατάφερε να στρέψει το ενδιαφέρον των πολεοδόμων προς την ανάγκη της λειτουργικής αστικής ανάπτυξης, επισκιάζοντας την ιδέα για αρμονική συνύπαρξη της ιστορικής με την σύγχρονη πόλη. Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, επαναπροσδιορίζεται ο ρόλος και οι αρχές της αρχιτεκτονικής και του σχεδιασμού μέσω της μοντέρνας κοινωνίας. Κινήματα όπως το Arts and Crafts (Μεγάλη Βρετανία και την Αμερική), η Deutscher Werkbund και η Wiener-Werkstatte (Βιέννη) προσπάθησαν με επιτυχία να ανανεώσουν τον αστικό σχεδιασμό και την αρχιτεκτονική, προκειμένου να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της Βιομηχανικής κοινωνίας. Αρκετοί αρχιτέκτονες όπως ο Mies VanderRohe και ο LeCorbusier είτε επηρεάστηκαν, είτε συμμετείχαν σε αυτά τα κινήματα.

Όμως ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος σε συνδυασμό με την Οκτωβριανή επανάσταση που ακολούθησε και την έντονη ανάπτυξη μαζικών βιομηχανικών κοινωνιών, οδήγησαν στην κατάρρευση της παλιάς πράξης πραγμάτων που επικρατούσε στα ιστορικά κίτρα της Ευρώπης και την δημιουργία μίας πνευματικής επανάστασης που ήταν ο Μοντερνισμός | Bandarin F. & Ronvan Oers, 2012 |.

Ο LeCorbusier ήταν αναμφίβολα ο κυριότερος οπαδός του Μοντερνισμού. Με το έργο του "Για μία αρχιτεκτονική" που εκδόθηκε το 1923 προτρέπει τους αρχιτέκτονες να ξεφύγουν από τις μορφές του παρελθόντος επειδή δεν μπορούν να καλύψουν τις σύγχρονες ανάγκες της πόλης, προτείνοντας καινοτόμα σχέδια όπως το Plan Voisin (εικ.7) με το οποίο επιδιώκει να αλλάξει το προφίλ του ιστορικού κέντρου του Παισού και να μετατραπεί σε μία πόλη που χαρακτηρίζεται από υψηλή αρχιτεκτονική, όπως και το plan Obus (εικ.8).

Το Κίνημα του μοντέρνου αναπτύχθηκε τις δεκαετίες

1799

Γαλλική επανάσταση: η ανάγκη για τον προσδιορισμό τόσο της ταυτότητας του τόπου όσο και τον καθορισμό της παράδοσης, υπήρξε κύριο ζήτημα που απασχολούσε την πόλη ανανωρίζοντας για πρώτη φορά την ιστορική αξία.

1860

Βιομηχανική Επανάσταση: τα γεγονότα και οι συνθήκες διαβίωσης οδήγησαν στην εγκατάλειψη της ιδέας περί προστασίας.

19^{ος} αιώνας

Κατά την διάρκεια του 19ου αιώνα δινόταν έμφαση μόνο στα σύμβολα που μπορούσαν να αποτυπώσουν την παράδοση

Στα τέλη του 19ου αιώνα αναπτύσσεται η ιδέα του αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, αποδίδοντας ιδιαίτερη αξία στην ιστορική πόλη.

20^{ος} αιώνας

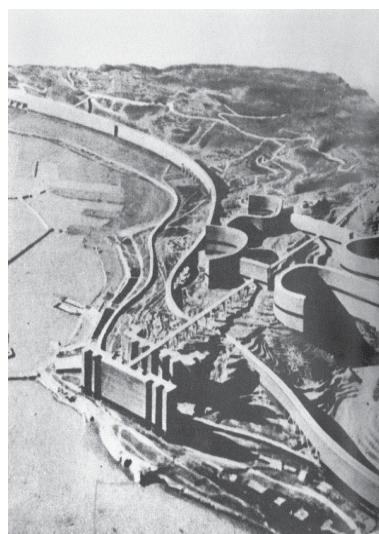
Το πρώτο μισό του 20ου αιώνα ορίζεται ουσιαστικά για πρώτη φορά η ιστορική πόλη ως κατηγορία της πολιτιστικής κληρονομιάς με την σύγχρονη έννοια της.

1918

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος οδήγησε στην ανάπτυξη μαζικών βιομηχανικών κοινωνιών και στην κατάρρευση της παλιάς πράξης πραγμάτων που επικρατούσε στα ιστορικά κίτρα της Ευρώπης.

1920

Το Κίνημα του μοντέρνου αναπτύχθηκε μέσω του CIAM και παρουσιάζει μία νέα προσέγγιση για την αντιμετώπιση των ιστορικών περιοχών, υποστηρίζοντας πως οι ιστορικές πόλεις έπρεπε να καταστραφούν και να αντικατασταθούν από κοινωνικές κατοικίες υψηλής πυκνότητας μέσω του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού.



Εικόνα6: Το Plan Voisin του Le Corbusier (1922). Το σχέδιο χαρακτηρίστηκε "αντιδραστικό" από την L'Humanite" (K.Frampton, οπ.παρ.). Maurice Besset, Qui était Le Corbusier. Geneve 1968

Εικόνα7: Το Plan Obus για το Αλγέρι το 1933.

του 1920 και 1930 σε διεθνές επίπεδο μέσω του CIAM¹, παρουσιάζοντας μία νέα προσέγγιση για την αντιμετώπιση των ιστορικών περιοχών, εντελώς αντίθετη με αυτή που επικρατούσε τα προηγούμενα χρόνια. Το CIAM πίστευε πως οι ιστορικές πόλεις έπρεπε να καταστραφούν και να αντικατασταθούν από κοινωνικές κατοικίες υψηλής πυκνότητας μέσω του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού, με νέες και λειτουργικές τυπολογίες και μορφές κατοικιών. Θεωρούσε πως το ιστορικό κέντρο της σύγχρονης πόλης παρουσιαζόταν ως ένα αρνητικό μοντέλο οικισμού, καθώς είχε παρατηρηθεί υπερβολική πυκνότητα, με τις υπηρεσίες απομακρυσμένες από τις περιοχές κατοικίας και μη βιώσιμα χαρακτηριστικά. Προτείνει έτσι, την άμεση λύση αυτού του προβλήματος η οποία προέβλεπε την κατεδάφιση των "προβληματικών περιοχών" ώστε να δώσουν την θέση τους σε χώρους πρασίνου και μοντέρνες μονάδες κατοικιών. Επίσης, για την πολιτιστική κληρονομιά τονιζόταν πως αν και υπάρχουν αξιόλογα μνημεία μέσα στην πόλη αυτά περιβάλλονται από τις φτωχογειτονιές, αποτελώντας υποβαθμισμένα σημεία της πόλης που μπορούν να κατεδαφιστούν ή να διατηρηθούν σε ένα μικρό τμήμα της για δείγμα.

Παράλληλα με το μανιφέστο του CIAM, δημιουργείται το πρώτο κείμενο περί προστασίας, το οποίο σήμερα είναι γνωστό ως η Χάρτα των Αθηνών, αν και δεν δημοσιεύθηκε ποτέ με αυτό το όνομα. Την περίοδο αυτή ουσιαστικά εμφανίζεται η ιδέα της μοντέρνας διατήρησης κερδίζοντας πολλούς υποστηρικτές, αρχιτέκτονες, αρχαιολόγους και συντηρητές. Στην συνέχεια ακολούθησε το Συνέδριο των Αθηνών το 1931, στα πλαίσια του οποίου πραγματοποιείται για πρώτη φορά η σύγκριση διαφορετικών εθνικών προσεγγίσεων της προστασίας, της αποκατάστασης αλλά και της νομοθεσίας που την καθορίζει. Μέσα από αυτήν την διαδικασία βρέθηκαν οι λύσεις ζητημάτων που απασχολούσαν την πόλη, όπως η καλύτερη διαχείριση της αποκατάστασης με τις σύγχρονες μεθόδους της τεχνολογίας, η συνεχής

1] Το CIAM (Congrès internationaux d'architecture moderne) ήταν μια οργάνωση που ιδρύθηκε το 1929 και διαλύθηκε το 1959, υπεύθυνη για μια σειρά εκδηλώσεων και συνεδρίων που διοργανώνονταν σε ολόκληρη την Ευρώπη από τους σημαντικότερους αρχιτέκτονες της εποχής, με στόχο τη διάδοση των αρχών του Μοντέρνου Κινήματος εστιάζοντας σε όλους τους κύριους τομείς της αρχιτεκτονικής (τοπίο, πολεοδομία, βιομηχανικό σχέδιο κλπ.).

ενημέρωση και επιμόρφωση του πολίτη. Τέλος η καινοτόμα ιδέα που γεννήθηκε από αυτήν την συζήτηση της “αστικής κληρονομιάς”, που την συμπεριλάμβανε στην κτισμένη κληρονομιά του αστικού σχεδιασμού, τονίζει την ανάγκη για διατήρηση των χρήσεων της ιστορικής περιοχής και το σεβασμό τόσο για το μνημείο όσο και για την τοποθεσία που αυτό εδράζεται ως προς τα νέα αρχιτεκτονήματα που θα το γειτνιάζουν |Bandarin F. & Ronvan Oers, 2012|. Το 1932 αναγνωρίστηκαν οι αποφάσεις του Συνεδρίου, η σπουδαιότητα των οποίων φανερώθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την δημιουργία του παγκόσμιου κινήματος διατήρησης από την UNESCO και την υιοθέτηση της Χάρτας της Βενετίας το 1964.

Παρόλο που τον 19ο και το πρώτο μισό του 20ου αιώνα οι αρχές διατήρησης είχαν καθοριστεί τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό και νομοθετικό επίπεδο, οι περισσότερες ιστορικές πόλεις δεν είχαν χαρακτηριστεί ως «κληρονομιά» έχοντας ως αποτέλεσμα αυτές οι περιοχές σιγά σιγά να εγκαταλείπονται και να αποκόπτονται από τον νέο οικιστικό ιστό αφού “βάσει σχεδίου” ευνοούσαν η απομάκρυνση των ιστορικών γειτονιών από την σύγχρονη πόλη, πριν και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Β' Παγκόσμιος ανέτρεψε τα δεδομένα, καθώς τις δύο πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο το ενδιαφέρον είχε στραφεί κυρίως στην ανασυγκρότηση του κράτους και όχι στην αποκατάσταση και διατήρηση του ιστορικού ίχνους που είχε απομείνει. Λίγο αργότερα εκείνη την περίοδο αναπτύχθηκαν δύο νέες αντιλήψεις, αυτή ενάντια του κινήματος του Μοντερνισμού και αυτή της δημιουργίας ενός νέου ισχυρού κινήματος υπέρ της διατήρησης και της αποκατάστασης. Το κίνημα αυτό κέρδισε σύντομα πολλούς υποστηρικτές με αποτέλεσμα να διαθέτει δικούς του εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς και να καθορίσει τις αρχές και πρακτικές του. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, έγινε φανερό ότι η τυποποιημένη εφαρμογή των σύγχρονων αρχών σχεδιασμού και αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος, ευθυνόταν για την κακή ποιότητα στέγασης, για τους μονότονους και επαναλαμβανόμενους αστικούς χώρους και την κοινωνική περιθωριοποίηση |Bandarin F. & Ronvan Oers, 2012|. Το μοντέλο αυτού του σχεδιασμού οδήγησε σταδιακά στον διαχωρισμό της πόλης (παλιάς και νέας). Το γεγονός αυτό αποτέλεσε το έναυσμα για τους πολεοδόμους και τους αρχιτέκτονες για την μελέτη και την εύρεση ενός τρόπου διατήρησης της πόλης ως ένα αστικό ιστό που συνυπάρχουν ιστορικά και σύγχρονα μοτίβα.

Η μεταπολεμική περίοδος ήταν καθοριστική για την διαχείριση των ιστορικών περιοχών. Την περίοδο αυτή έλαβαν χώρα σημαντικές μελέτες για την ανάπτυξη των θεωριών της αστικής διατήρησης σε διεθνές επίπεδο. Παράλληλα αναπτύχθηκαν κυβερνητικές και μη οργανώσεις προκειμένου να αγωνιστούν για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το 1945 δημιουργείται η UNESCO η οποία οργανώνει και μάχεται με διεθνείς εκστρατείες για την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς κατορθώνοντας να διαμορφώσει ένα πλαίσιο που δρομολογούσε σημαντικές ενέργειες για την αστική διατήρηση. Η ανάπτυξη και διεθνοποίηση των συζητήσεων της αστικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκε από την σύσταση διεθνών οργανισμών διατήρησης².

Νέοι δρόμοι ανοίχτηκαν με τον Ιταλό αρχιτέκτονα Giancarlo De Carlo, ο οποίος είχε ως πρωταρχικό του στόχο, την διατήρηση των αξιών του παρελθόντος. Προώθησε

2| ICCROM (Διεθνές κέντρο για την μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών) οργανισμός που δημιούργησε η UNESCO το 1959. ICOMOS (Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων) και ICOMOS (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων). Πρόκειται για οργανισμούς που συνδέονται με την UNESCO παρέχοντας συμβουλευτικές υπηρεσίες, διενεργώντας έρευνες αλλά και εκτελώντας μέρος προγραμμάτων ύστερα από ανάθεση.

την συμμετοχική δράση των πολιτών στην διαδικασία του σχεδιασμού και ανάπτυξε μια καινοτόμα γλώσσα σχεδιασμού συμβατή με τον ιστορικό ιστό, καταδικάζοντας το τεχνοκρατικό μοντέλο που επικρατούσε. Λίγα χρόνια αργότερα η Ιταλική σχολή Αρχιτεκτονικής, προήγαγε το μοτίβο της τυπολογικής και μορφολογικής ανάλυσης υπό την καθοδήγηση του καθηγητή αρχιτεκτονικής Saverio Muratori που επηρέασε σημαντικά την μέθοδο σχεδιασμού, την νομοθεσία και τις πρακτικές της προστασίας και διαχείρισης.

Μια νέα μέθοδος που βασίζεται στην μορφή των κτιρίων που γίνεται αντιληπτή υλικά και νοητικά. Οι αρχιτεκτονικές μορφές των κτιρίων είναι φορείς της κοσμοαντίληψης, της ιδεολογίας και του συστήματος αξιών τόσο του αρχιτέκτονα -δημιουργού, όσο και της ίδιας της κοινωνίας. Η κάθε κατασκευή μεταφέρει νοήματα [Σφάλλος, 1991] και τον απώτερο λόγο ύπαρξης της συμβάλλοντας στην αλληλεπίδρασή της με το περιβάλλον της, που είναι είτε η φύση, είτε η πόλη. Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, πως για την καλύτερη κατανόηση και εξέλιξη του αστικού ιστού, η συμβολή και διατήρηση των αρχιτεκτονικών μορφών είναι αναγκαία.

Το 1970, οι νέες ανάγκες για την ποιότητα ζωής και την εξοικονόμηση ενέργειας επηρεάζουν για άλλη μια φορά τον σχεδιασμό. Ξεκινούν οι διαδικασίες για την οργάνωση και την διατύπωση νέων κανόνων δικαίου προστασίας δομημένου, φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες, η ιστορική πόλη σε συνδυασμό με το φυσικό της περιβάλλον, την σημασία της και τους ιστορικούς σχηματισμούς που την συνιστούν, λειτουργεί σαν ζωντανή μαρτυρία που μπορεί να διδάξει στοιχεία μιας περασμένης εποχής. Έπειτα ακολούθησε μία περίοδος (τον 20ο αιώνα) εντατικών μελετών των θεωριών και εμπειρικών πρακτικών με την αστική προστασία ως κυρίαρχο στόχο. Πλέον η αρχιτεκτονική κληρονομιά και κατ' επέκταση η πολιτιστική κληρονομιά, αποτέλεσε αγαθό προστασίας στην συνείδηση τόσο του κοινωνικού συνόλου όσο και της πολιτείας. Ενώ παράλληλα αναπτύσσεται μια σύγχρονη προσέγγιση που προάγει την ανάγκη για μία "ολοκληρωμένη" μέθοδο συντήρησης και αποκατάστασης της ιστορικής γειτονιάς, μιας και η περιοχή αυτή οφείλει να είναι διακριτή από τον σύγχρονο αστικό ιστό τόσο σε κανονιστικό όσο και σε λειτουργικό επίπεδο.

Ύστερα από ενδελεχείς προσπάθειες ειδικών και ομάδων πολιτών σε διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο ορίστηκε απαραίτητος ο συνεχής έλεγχος, η διατήρηση, η συντήρηση ή και η αποκατάσταση των ιστορικών καταλοίπων του παρελθόντος, επειδή συμβάλουν ενεργά στον προσδιορισμό της ταυτότητας και καθορίζουν τις κοινωνικές αξίες κάθε τόπου, την καλλιέργεια του πολιτισμού, την ενημέρωση και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Αυτές οι συντονισμένες προσπάθειες, έχουν, ωστόσο, καταφέρει να διασώσουν ένα τμήμα από την παγκόσμια αστική πολιτιστική κληρονομιά και να το εντάξουν αρμονικά στο σύγχρονο αστικό ιστό. Ο βασικός παράγοντας για τη διατήρηση της ιστορικής πόλης είναι η δημιουργία μιας ισορροπημένης, ολοκληρωμένης και βιώσιμης διαδικασίας διαχείρισης. Αυτό απαιτεί ένα σαφώς καθορισμένο στόχο και καινοτόμες πολιτικές από τους κύριους δημόσιους φορείς με βάση τις αξίες που πρέπει να προστατεύονται, μέσω της ενσωμάτωσης τους στις διαδικασίες σχεδιασμού και ανάπτυξης σε επίπεδο πόλης αλλά και μητροπολιτικής περιοχής. Η αειφορία, στόχος που τον προηγούμενο αιώνα αγνοούνταν, πρέπει να αποτελέσει ισχυρό κανόνα ώστε η ιστορική πόλη να

συνεχίσει να αποτελεί το βασικό κληροδότημα του παρελθόντος στην εποχή της παγκοσμιοποίησης (Bandarín F. & Ronvan Oers, ,2012).

Τα στοιχεία που αποτελούν την κληρονομιά δεν είναι σταθερά άλλα εξελίσσονται με τα νέα δεδομένα κάθε κοινωνίας αποτυπώνοντας τις αξίες της ανά τα χρόνια. Επομένως κρίνεται αναγκαίος ο επαναπροσδιορισμός τόσο του ρόλου όσο και της σημασίας της “κληρονομιάς” στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι νέες προσεγγίσεις στις αρχές του 21ου αιώνα θέτουν πρωταρχικούς στόχους τόσο την διασφάλιση της βιωσιμότητας του σχεδίου άλλα και την λειτουργική διαχείριση των διαδικασιών του δομημένου περιβάλλοντος στο σύνολο του αστικού ιστού. Όλες οι σύγχρονες προσεγγίσεις έχουν συνδετικό στοιχείο την διερεύνηση ενός νέου τρόπου διαχείρισης που καλείται να συνδυάζει την παράδοση με την νεωτερικότητα.

Ο Joan Busquets είναι αυτός που αναπτύσσει αυτή την προσέγγιση και την κάνει πράξη μέσα από το έργο του, το οποίο στηρίζεται στην ουσιαστική κατανόηση της πολυπλοκότητας τόσο των μορφών όσο και των διαστάσεων που συνιστούν τον αστικό ιστό, απορρίπτοντας την μονοδιάστατη θεώρηση της πόλης. Η καινοτομία ιδέα του Busquets διαχειρίζεται με απόλυτο σεβασμό τα αστικά κατάλοιπα του παρελθόντος, κατανόώντας την πολυπλοκότητα του αστικού ιστού και την κατακερματισμένη κατάσταση που επικρατεί σήμερα. Υποστηρίζει πως αυτή η μεθοδολογία που προτείνει μπορεί να διαχειριστεί τα ζητήματα που απασχολούν τον σύγχρονο οικιστικό ιστό στο σύνολό του.

Το 2003 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πολεοδόμων παίρνει πρωτοβουλία να συντάξει τη “νέα Χάρτα των Αθηνών” προκειμένου να εξασφαλιστεί ο αποτελεσματικός συνδυασμός μεταξύ διάφορων στοιχείων του σχεδιασμού και της διαχείρισης μίας πόλης. Το κείμενο αυτό ερευνά τις οικονομικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις της πόλης, επιδιώκοντας μία ισχυρή σύνδεση της πόλης με το περιβάλλον και αυτής με τα επιμέρους τμήματα που την απαρτίζουν. Η σύνδεση αυτή αποτελεί το κρίκο που ενώνει το παρελθόν με το παρόν ενός τόπου.

1933

Δημιουργείται το πρώτο κείμενο περί προστασίας, το οποίο σήμερα είναι γνωστό ως η Χάρτα των Αθηνών το 1933, αν και δεν δημοσιεύθηκε ποτέ με αυτό το όνομα. Την περίοδο αυτή ουσιαστικά εμφανίζεται η ιδέα της μοντέρνας διατήρησης κερδίζοντας πολλούς υποστηρικτές, αρχιτέκτονες, αρχαιολόγους και συντηρητές.

1939

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ανέτρεψε τα δεδομένα, καθώς τις δύο πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο το ενδιαφέρον είχε στραφεί κυρίως στην ανασυγκρότηση του κράτους και όχι στην αποκατάσταση και διατήρηση του ιστορικού ίχνους που είχε απομείνει.

Η μεταπολεμική περίοδος ήταν καθοριστική για την διαχείριση των ιστορικών περιοχών. Την περίοδο αυτή έλαβαν χώρα σημαντικές μελέτες για την ανάπτυξη των θεωριών της αστικής διατήρησης σε διεθνές επίπεδο.

1945

δημιουργείται η UNESCO η οποία οργανώνει και μάχεται με διεθνείς εκστρατείες για την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς καταρθώνοντας να διαμορφώσει ένα πλαίσιο που δρομολογούσε σημαντικές ενέργειες για την αστική διατήρηση.

1970

Οι νέες ανάγκες για την ποιότητα ζωής και την εξοικονόμηση ενέργειας επηρεάζουν για άλλη μια φορά τον σχεδιασμό.

τέλος 20^{ου} αιώνας

Περίοδος εντατικών μελετών των θεωριών και εμπειρικών πρακτικών με την αστική προστασία ως κυρίαρχο στόχο. Πλέον η αρχιτεκτονική κληρονομιά και κατ'επέκταση η πολιτιστική κληρονομιά, αποτέλεσε αγαθό προστασίας στην συνείδηση τόσο του κοινωνικού συνόλου όσο και της πολιτείας.

21^{ου} αιώνας

Οι νέες προσεγγίσεις θέτουν πρωταρχικούς στόχους τόσο την διασφάλιση της βιωσιμότητας του σχεδίου άλλα και την λειτουργική διαχείριση των διαδικασιών του δομημένου περιβάλλοντος στο σύνολο του αστικού ιστού.

Οι νεότερες προσεγγίσεις της Τοπιακής και Οικολογικής Πολεοδομίας προσπάθησαν να καθορίσουν την αστική ανάπτυξη σε μεγάλη εδαφική κλίμακα λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παράγοντες (περιβαλλοντικού, γεωλογικούς και κοινωνικοπολιτικού). Οι προσεγγίσεις αυτές αντιλαμβάνονται την πόλη ως ένα τμήμα του ευρύτερου πλαισίου, που αποτελείται από τα φυσικά χαρακτηριστικά του και τις διαδικασίες διαστρωμάτωσης της με το πέρασμα του χρόνου, και έχει ως στόχο τον καθορισμό των τρόπων με τους οποίους η αποκατάσταση και η ανάπτυξη των φυσικών χώρων μπορεί να διέπεται από τις αρχές της αειφορίας.

Η αντίληψη που επικρατεί σήμερα σε διεθνές επίπεδο, υποστηρίζει πως η ιστορική πόλη πρέπει να εκφράζει την ιστορία και τον τόπο της μνήμης, να αποτελεί παράδειγμα χωρικής ποιότητας και τον πυρήνα των διαδικασιών της αειφόρου ανάπτυξης προκειμένου να συμβάλλει και στην οικονομία του σύγχρονου αστικού ιστού. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός κρίνεται αναγκαία η ενσωμάτωση της ιστορικής πόλης στην συνολική δυναμική της αστικής ανάπτυξης. Μέχρι τώρα όμως κάθε ιστορική πόλη αποτελεί ειδική περιοχή, ένα διαφορετικό σύνολο τόσο για τους πολεοδόμους όσο και τους αρμόδιους της πολιτικής.

1.5 Σύγχρονες στρατηγικές ανάδειξης και διατήρησης ιστορικών πόλεων.

Τα ιστορικά κέντρα αποτελώντας το ιστορικό πυρήνα των σύγχρονων πόλεων, είναι το τμήμα εκείνο της πόλης που φέρει τη 'ζωντανή' ιστορικότητα της και ευθύνεται για την εξέλιξη της. Σήμερα, επικρατεί μια ολοένα και αυξανόμενη πεποίθηση ότι η ιστορική πόλη θα πρέπει να θεωρείται όχι μόνο ως σύνολο αρχιτεκτονικών μνημείων μέσα σε έναν υποστηρικτικό αστικό ιστό, αλλά και ως μία σύγχρονη διαστρωμάτωση εννοιών, που συνδέεται τόσο με το φυσικό περιβάλλον και την γεωλογική δομή καθώς και με την μητροπολιτική περιοχή. Η αναγνώριση της σημασίας τους, λοιπόν, ως μέσο ανάπτυξης της ιστορικής, πολιτιστικής και οικονομικής κληρονομιάς και της κοινωνικής συνοχής οδηγεί στην ανάδειξη αυτών.

Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών επιδιώκει πρωτίστως τη διατήρηση της αυθεντικότητας της πόλης και του ιδιάζοντα χαρακτήρα τους, ενώ παράλληλα με την ανάπτυξη και την αναβίωση τους θα τους δοθεί αναπτυξιακή προοπτική. Ο πολιτισμός κατέχει σημαντικό ρόλο για την πόλη καθώς αποτελεί δημιουργημά της. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η αναζήτηση και θεσμοθέτηση του ιστορικού κέντρου της πόλης.

Είναι απαραίτητο το ιστορικό κέντρο της πόλης να γίνει αντικείμενο έρευνας και πολεοδομικής μελέτης. Αυτό απαιτεί ένα σαφώς καθορισμένο στόχο και καινοτόμες πολιτικές από τους κύριους δημόσιους φορείς με βάση τις αξίες που πρέπει να προστατεύονται, μέσω της ενσωμάτωσης τους στις τακτικές διαδικασίες σχεδιασμού και ανάπτυξης σε επίπεδο πόλης αλλά και μητροπολιτικής περιοχής. Η αειφορία, στόχος που τον προηγούμενο αιώνα αγνοούνταν, πρέπει να αποτελέσει ισχυρό κανόνα ώστε η ιστορική πόλη να συνεχίσει να αποτελεί το βασικό κληροδότημα του παρελθόντος στην εποχή της παγκοσμιοποίησης | BandarinF. & Ronvan Oers, 2012 |.

Πρωτεύων στρατηγικός στόχος, λοιπόν, για τη διατήρηση της ιστορικής πόλης, είναι η δημιουργία μιας ισορροπημένης, ολοκληρωμένης και βιώσιμης διαδικασίας διαχείρισης ώστε να ενταχθούν τα ιστορικά κέντρα στην καθημερινή ζωή και λειτουργία της πόλης, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος ερήμωσης και εγκατάλειψής τους.

Το πρώτο βήμα για να επιτευχθεί αυτό, είναι η αναγνώριση και οριοθέτηση των ιστορικών κέντρων ,που θα χρησιμεύσει ως το θεμέλιο για όλες τις περαιτέρω εργασίες. Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνονται, χρησιμοποιούνται ,διατηρούνται και εξελίσσονται οι χώροι αυτοί οδηγεί στην επίλυση της λειτουργίας τόσο των δημόσιων ανοικτών χώρων και την υπόλοιπη οργάνωση γύρω από αυτών όσο και των κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων των περιοχών.

Δεύτερον, οι πόλεις μετασχηματίζονται συνεχώς με απρόβλεπτες ταχύτητες. Το ζήτημα είναι να βρεθεί ο τρόπος που θα μπορεί να προσβλέπει και να διαχειρίζεται αυτό τον συνεχή μετασχηματισμό. Η πόλη συνιστά ένα πολύπλοκο οργανικό ιστό, ο οποίος αποτελείται από στοιχεία που διαμορφώνονται σύμφωνα με το μοτίβο της κάθε εποχής, προκειμένου να καλύπτουν τις ανάγκες των χρηστών, όπως τις αρχιτεκτονικές και κοινωνικές δομές, τις λειτουργίες και τους χρήστες .

Όσο τα δεδομένα αλλάζουν, οι μέθοδοι αυτές οφείλουν να μετασχηματίζονται σύμφωνα με τα νέα δεδομένα. Κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για ανάπτυξη μίας νέας μεθόδου που θα αποτελείται από διαδικασίες που θα εξασφαλίζουν την ακεραιότητα του αστικού ιστού, θα καθορίζουν τα όρια των αποδεκτών αλλαγών, την ενσωμάτωση του αστικού ιστού με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον και θα παροτρύνουν την συμμετοχή των πολιτών σε αυτήν την διαδικασία.

Σε αυτή τη διαδικασία, αναγνωρίζεται η προώθηση μελετών για την διαφύλαξη και προώθηση του φυσικού χώρου ,των παραδοσιακών και ιστορικών κτισμάτων και των μετώπων αυτών, του πολεοδομικού ιστού και γενικότερα κάθε στοιχείου που αποτελεί ένα ιστορικό κέντρο. Με την προστασία και ανάδειξη αυτών των συνόλων και των μεμονωμένων διατηρητέων κτιρίων δίνεται έμφαση στα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της κάθε εποχής και γίνονται αναπόσπαστο κομμάτι της πόλης και του ανθρώπου που ζει σε αυτή.

Η δημιουργία πολιτιστικών προγραμμάτων ξενάγησης, περιπάτων και πολιτιστικών εκδηλώσεων σε κλίμακα πόλης και γειτονιάς, από την άλλη, θα αναδείξει τα ιστορικά σύνολα και θα ευαισθητοποιήσει την κοινωνία απέναντι στη διαφύλαξη και προστασία αυτών. Αυτό θα επιτευχθεί με την αναζωογόνηση του πολεοδομικού ιστού , την επαναχρησιμοποίηση του κτιριακού αποθέματος ,την ανάδειξη και διασύνδεση των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων αλλά και την διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου αυτών.

Η υιοθέτηση, παράλληλα, ενός πράσινου μοντέλου ζωής που προάγει οικολογικής μορφής μετακινήσεων (με τα πόδια ,το ποδήλατο και τη δημόσια συγκοινωνία) θα βοηθήσει στην αναζωογόνηση των περιοχών κατοίκησης και θα περιορίσει την τριτογενιοποίηση των κεντρικών ζωνών. Με την ανάδειξη και χωροθέτηση πολιτιστικών χρήσεων και υποδομών κατοικίας και με την βοήθεια τόσο της κοινωνίας

όσο και των αρμόδιων αρχών θα αποφευχθεί ο λειτουργικός διαχωρισμός ,θα προστατευτεί η αρχιτεκτονική κληρονομιά και το ιστορικό κέντρο θα ενταχτεί πλήρως στον ευρύτερο πολεοδομικό ιστό.

Συμπερασματικά, τα ιστορικά κέντρα αποτελούν ένα πολύ μικρό κομμάτι του αστικοποιημένου τοπίου, αλλά παρόλα αυτά παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στον σχηματισμό της εθνικής και τοπικής ταυτότητας ενός τόπου, ως τόποι μνήμης και κοινωνικής αξίας, και ως μαγνήτες οικονομικών δραστηριοτήτων. Συνεπώς, η διατήρηση των ιστορικών κέντρων και η ανάδειξη αυτών είναι σημαντική για τις αξίες κάθε κοινωνίας και ιδιαίτερα σημαντική για τον προσδιορισμό της ταυτότητας τους ,την καλλιέργεια του πολιτισμού ,την εκπαίδευση και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Είναι σημαντική η συμφιλώση του σύγχρονου ανθρώπου με το περιβάλλον και την ιστορία του. Τα ιστορικά κέντρα οφείλουν να ενταχθούν στην καθημερινή ζωή και να γίνουν αναπόσπαστο κομμάτι αυτής καθώς είναι πόροι που αποκτούν σήμερα οικονομική αξία λόγω της πολιτιστικής κληρονομιάς που φέρουν και σηματοδοτούν την παρουσία τους στη λειτουργία του πολιτισμού και της πόλης.

1.6 Εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου προστασίας των ιστορικών κέντρων.

1.6.1 Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.

Ανά τα χρόνια έχουν θεσπιστεί πληθώρα Χαρτών, διακηρύξεων και συμβάσεων που διέπουν τις βασικές αρχές προστασίας και διατήρησης του πολιτιστικού πλούτου. Αυτοί οι κανονισμοί έχουν δημιουργηθεί για ένα κοινό σκοπό, την συνολική διαχείριση του ιστορικού ίχνους σε σχέση με την δομή, την κλίμακα και το άμεσο περιβάλλον. Μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου σημειώνονται οι πρώτες δράσεις για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ανάγκη για αυτοπροσδιορισμό οδήγησε στο ζήτημα της προστασίας του ιστορικού ίχνους αποτελώντας το έναυσμα για τις πρώτες κινητοποιήσεις. Η Χάρτα των Αθηνών (C.I.A.M. 1933) συνιστά την πρώτη οργανωμένη διαδικασία η οποία επιχειρεί να διατυπώσει τους κανονισμούς για την προστασία του ιστορικού ίχνους στις πόλεις. Στα πλαίσια αυτής ,ορίζονται 95 θέσεις που επιδιώκουν την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την κάλυψη των αναγκών στις σύγχρονες πόλεις.

Στην συνέχεια ακολούθησε η δημιουργία διεθνών οργανισμών όπως η UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, με σημαντικότερο το διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων ICOMOS και πιο πρόσφατα η Ευρωπαϊκή Ένωση, οργανισμοί που έχουν καθοριστικό ρόλο στην ρύθμιση του θεσμικού πλαισίου προστασίας των ιστορικών κέντρων. Η Χάρτα της Βενετίας (ICOMOS 1964) εστίαζε στην ανάγκη για τον ορισμό των ευνοιών της συντήρησης, στερέωσης, αποκατάστασης, αναστήλωσης και ανακατασκευής [Τσολάκου, 2009] . «Βασικό μέλημα ήταν ο καθορισμός της έννοιας του μνημείου το οποίο δεν έπρεπε να περιορίζεται στο μεμονωμένο αρχιτεκτόνημα ή γλυπτό, αλλά σε ένα ολόκληρο οικιστικό σύνολο ή σε μια αγροτική τοποθεσία που μαρτυρά έναν ιδιαίτερο πολιτισμό, μια χαρακτηριστική εξέλιξη ή ένα ιστορικό γεγονός. Σχεδόν μέχρι σήμερα αποτελεί το γνώμονα που καθόρισε τον τρόπο επέμβασης σε μνημεία και μνημειακά σύνολα πολλών χωρών, καθώς αναθέτει σε κάθε έθνος την ευθύνη να εφαρμόσει τις γενικές αρχές μέσα στα πλαίσια του δικού του πολιτισμού και των δικών του παραδόσεων» [Καραδέδος, 1984 ,σ.66] .

«Το 1975, το Συμβούλιο της Ευρώπης διατυπώνει την διακήρυξη του Άμστερνταμ, ένα κείμενο που ορίζει την πολιτιστική αξία ως το μέσο αρμονικής συνύπαρξης. Η διατήρηση της, συνεπώς, ήταν ένα θέμα ζωτικής σημασίας. Σύμφωνα με τη Διακήρυξη του Άμστερνταμ, η αποκατάσταση των ιστορικών πολεοδομικών πυρήνων και των παραδοσιακών οικισμών θα πρέπει να γίνεται χωρίς σοβαρή τροποποίηση της κοινωνικής σύνθεσης των κατοίκων τους, αλλά με ελεγχόμενη εισαγωγή νέων χρήσεων στα παλιά κτήρια, ώστε αυτά να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της σύγχρονης εποχής» | Μαρμαράς, 2005, σ. 37 |.

Στην συνέχεια ακολούθησε η σύμβαση της Γρανάδας που εστιάζει στην προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο. Η έννοια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς προσδιορίζεται, σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1985, ως μία ανεκτίμητη αξία πλούτου που έχει κληροδοτηθεί από το παρελθόν αποτελώντας την πολιτιστική ταυτότητα κάθε πόλης και αναπόσπαστο στοιχείο στην ζωή των Ευρωπαίων. Η σύμβαση αυτή ξεχωρίζει από τις προηγούμενες, γιατί αντιμετωπίζει τα μνημεία και τις ιστορικές περιοχές ως σημεία της πόλης που χρήζουν ιδιαίτερη προσοχή και μέριμνα στη διαχείριση τους και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό. | Αυγερινού- Κολώνια, 2009 |.

«Η Χάρτα της Ουάσινγκτον για την προστασία των Ιστορικών πόλεων (ICOMOS 1987) Το κείμενο της Χάρτας συμπληρώνει τη Διεθνή Χάρτα της Βενετίας καθορίζοντας τις αρχές και τους στόχους, τις μεθόδους και τα μέσα της κατάλληλης δράσης για τη διαφύλαξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών των πόλεων και ιστορικών συνοικιών» | Ζαφόλιας, 2007: παράρτημα, σ.9 |.

Τέλος, στην αναθεωρημένη Χάρτα της Burra ορίζεται μια ευρύτερη έννοια του τοπίου, το οποίο περιλαμβάνει τον αστικό ιστό στο σύνολο της. Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, το δομημένο περιβάλλον και ο πολεοδομικός ιστός που συγκροτούν την σύγχρονη πόλη, οφείλουν να αποτελούν ένα ενιαίο σύστημα που το ένα δεν θα λειτουργεί σε βάρος του άλλου (Μαϊστρου, 2007). «Ο ορισμός αυτός αποτέλεσε την αρχή για την ανάπτυξη νέων ορισμών περί προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και των μνημείων» [National Trust of Australia (NTA)].

1.6.2 Εθνικό Θεσμικό πλαίσιο.

«Η ανάγκη προστασίας για μια συγκροτημένη πολιτική διαχείρισης της αστικής πολιτιστικής κληρονομιάς καθυστέρησε να αναγνωριστεί στην Ελλάδα, ενώ στην ελληνική νομοθεσία η πρώτη φορά κατά την οποία ο όρος 'ιστορικό κέντρο' συναντάται είναι μόλις το 1979 με την κήρυξη του ιστορικού κέντρου της Αθήνας» | Ζήβας, 2003, σ.103|. Η πρώτη προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση πραγματοποιήθηκε το 1975 με την θεσμοθέτηση του Συντάγματος, με το άρθρο 25 στο οποίο τονίζεται, πως το κράτος οφείλει να προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Η επικύρωση διεθνών και ευρωπαϊκών συμβάσεων οδήγησε διαχρονικά στην ανάπτυξη του ελληνικού θεσμικού πλαισίου για τη διατήρηση.

Το 1975 το Σύνταγμα της Ελλάδας στο άρθρο 24 του Συντάγματος αποτελεί την αφετηρία για την διαμόρφωση όρων που επιδιώκουν την προστασία του πολιτιστικού

και αρχιτεκτονικού ιστού της πόλης. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 6 του άρθρου ,ορίζει κύριο αρμόδιο για την προστασία των μνημείων και της παραδοσιακής κληρονομιάς το κράτος ,το οποίο με τη σειρά του οφείλει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την συνολική διαχείρισή τους.

Το ισχύον νομικό πλαίσιο που διέπει τους κανονισμούς που ισχύουν στην Ελλάδα διαχρονικά αναθεωρούνταν. Πρώτος ο Νόμος 360/76 Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος , «αναφέρεται στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και καθορίζει το περιεχόμενό τους, διευρύνοντας τόσο το αντικείμενο όσο και τις δυνατότητες προστασίας. Έτσι, προστατεύονται όλα τα ανθρωπογενή στοιχεία του πολιτισμού και γενικότερα η πολιτιστική κληρονομιά της χώρας» | Τζικα-Χατζοπούλου, 2003, σ. 39 | .

Το 1992 κυρώθηκε από το Ελληνικό Κράτος η 'Σύμβαση για την προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης' (Σύμβαση της Γρανάδας,1985). Στα πλαίσια αυτής της σύμβασης ,οι συμμετέχοντες οφείλουν να αναπτύξουν το νομικό πλαίσιο που θα διαφυλάσσει την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (άρθρο 3) ακολουθώντας τα καθορισμένα στάδια των διαδικασιών ,όπως η λήψη αποφάσεων, η ανάπτυξη μηχανισμών πληροφόρησης, η συμβολή και συνεργασία ανάμεσα στο Κράτος και τους αρμόδιους φορείς (άρθρο 14). Ακόμη ορίζει τις διαστάσεις των χρηματοδοτήσεων παρακινώντας το ενδιαφέρον των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για την εξασφάλιση των έργων συντήρησης και αναστήλωσης του ιστορικού ίχνους της πόλης (άρθρο 6). Τέλος, ο συμβαλλόμενος καλείται να ενημερώνει την κοινότητα προσδιορίζοντας τη σημασία των αρχιτεκτονικών στοιχείων που μας έχουν κληροδοτηθεί προκειμένου οι νέες γενιές να γνωρίζουν και να σέβονται την ιστορία του τόπου τους.

Η ανάγκη για βιωσιμότητα αποτελεί σημαντικό ζήτημα στα τέλη του 20ου αιώνα. Το 1997 εκπονείται ο Νόμος «'Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και των οικισμών της χώρας Ν.2508/97». Στόχος αυτού του νόμου είναι η συμπλήρωση του προγενέστερου (Ν.1337/1983) ,με τον επαναπροσδιορισμό των διαδικασιών σχεδιασμού που λαμβάνουν χώρα κατά την διάρκεια της οικιστικής οργάνωσης και του πολεοδομικού σχεδίου και οφείλουν να ακολουθούν τους όρους προστασίας κάθε περιοχής. Ειδικότερα στο κείμενο αυτό επικυρώνεται η σύμβαση της Γρανάδας και καθορίζονται τα μέτρα προστασίας των ιστορικών συνόλων σε διεθνές και εθνικό επίπεδο | Ζήβας, 2009 | .

Στην συνέχεια ακολούθησε ο Ν.2831/2000 (ΦΕΚ 140 Α') , ο οποίος προκειμένου να εξασφαλίσει την προστασία ,την διατήρηση και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος ,αναγνωρίζει ως παραδοσιακούς οικισμούς τις περιοχές ή τμήματα τους και ορίζει όρους δόμησης και χρήσεις γής ανάλογα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο κάθε πόλης, δίνοντας βάση στα πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία τους | Πανδή, 2009, σ. 3 | .

«Τέλος το 2002 η προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής

Κληρονομιάς' αντικατέστησε το Νόμο 5351/1932 'Περί Αρχαιοτήτων', ο νόμος αυτός αποτελεί μετά τον Κ.Ν. 5351/1932 'Περί αρχαιοτήτων' το πρώτο συστηματικό και ολοκληρωμένο νομοθέτημα στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς» | Καρύμπαλη- Τσίππσιου, 2004, σ.11 |.



ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

- 2 Η επιλογή μελέτης της Παλιάς Πόλης του Ρεθύμνου
- 2.1 Γενικά στοιχεία
- 2.2 Ιστορική και Πολεοδομική εξέλιξη του Ρεθύμνου
- 2.3 Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία
- 2.4 Αστικός ιστός του ιστορικού κέντρου
- 2.5 Όροι Δόμησης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου
- 2.6 Κατάσταση των κτιρίων της Παλιάς πόλης
- 2.7 Μορφολογία των κτιρίων της Παλιάς πόλης
- 2.8 Χρήσεις γης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου
- 2.9 Οδικό δίκτυο και Μετακινήσεις
- 2.10 Δημόσιοι χώροι και δίκτυο πρασίνου
- 2.11 Οι επεμβάσεις στο ιστορικό κέντρο του Ρεθύμνου

2 Η μελέτη περίπτωσης

Η Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου με στοιχεία από τα χρόνια της Ενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας συγκροτεί μια Αναγεννησιακή πόλη. Οι κατακτητές με τις επεμβάσεις που πραγματοποίησαν ανά τα χρόνια της κυριαρχίας τους, συνέβαλαν στην πολεοδομική εξέλιξη του ιστορικού κέντρου, καθιστώντας ,σήμερα, την Παλιά Πόλη ένα ζωντανό μουσείο μνημείων. Ωστόσο, οι αλλαγές σε κοινωνικό επίπεδο, η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού και της αναψυχής του ιστορικού πυρήνα της πόλης ανά τα χρόνια , έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή της φυσιογνωμίας της περιοχής. Αυτός είναι και ο λόγος που επιλέχθηκε η Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου ως μελέτη περίπτωσης.

2.1 Γενικά στοιχεία

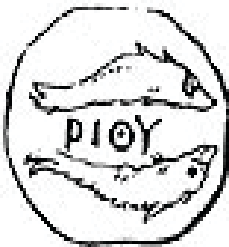
Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου αποτελεί, την τρίτη σε μέγεθος πόλη της Κρήτης και πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Βρίσκεται στα βόρεια παράλια του νησιού , ανάμεσα στα Χανιά και το Ηράκλειο. Σε ένα μικρό ακρωτήριο του Αλμυρού κόλπου ανατολικά του Σταυρού και του δυτικού Δρεπάνου. Η πόλη είναι στραμμένη προς την θάλασσα και βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος, ενώ η νότια όψη της περιβάλλεται από μία σειρά λόφων με ψηλότερο το Όρος Βύρσινα (στα 858μ). Το χαρακτηριστικό σημείο της πόλης είναι το παραλιακό μέτωπο, η σύνδεση με την θάλασσα από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα καθιστά το Ρέθυμνο μία μεσογειακή πόλη με μακραίωνη ιστορία. (εικ.8)





Εικόνα8: Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου

2.2 Ιστορική και Πολεοδομική εξέλιξη του Ρεθύμνου

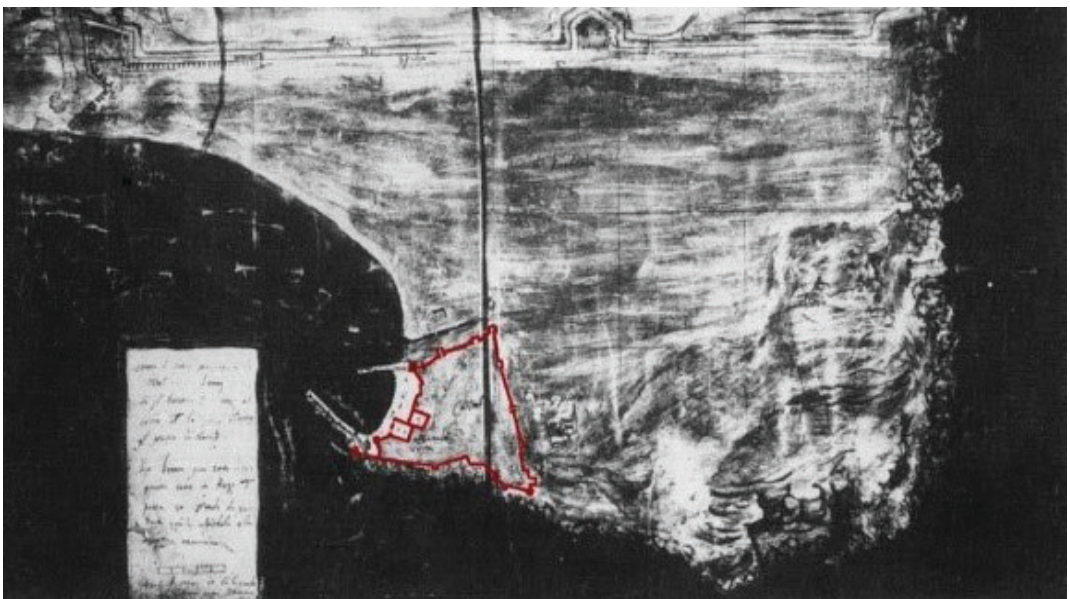


Εικόνα9: Νομίσματα της Ρίθυμνας, από τον Pashley (1837)

Εικόνα10: Το Castel vecchio, Zuanne Magagnatto (1559 χ.)

Οι πρώτες μαρτυρίες για εγκατάσταση ανθρώπων στην περιοχή του σημερινού Ρεθύμνου εντοπίζονται στην Υστερομινωική περίοδο. Η πόλη σημείωσε ακμή τον 3ο και 4ο αιώνα π.χ. της κλασικής περιόδου όπως αποδεικνύουν τα ασημένια και χρυσά νομίσματα της, εκείνη την περίοδο χρονολογούνται και οι πρώτες αναφορές της πόλης με το τοπωνύμιο Ρίθυμνα (εικ.9). Οι αναφορές υποστηρίζουν πως η περιοχή του ακρωτηρίου (ακρόπολη) ήταν μία λεπτή λωρίδα γης που στην κορυφή σημείωνε έντονη έξαρση καθ' ύψος και πλάτος, ενώ ο οικισμός μάλλον εκτεινόταν ανάμεσα στο χώρο του λιμανιού και της ακρόπολης (χάρτης 1).

Από τον 3ο αι. π.Χ. το Ρέθυμνο πιθανότατα ξεκίνησε να παρακμάζει, ενώ τον 5ο αι. μ.Χ. η πόλη ερημώθηκε. Μέχρι και το 1204 μ.Χ., οι πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατούσε στην παλιά πόλη της Ρίθυμνας είναι ελάχιστες, δεν έχουν βρεθεί στοιχεία που να αποκαλύπτουν το παρελθόν του τόπου για αυτό το διάστημα, πέρα από ένα δείγμα μικρού οχυρωμένου οικισμού με την ονομασία "CastellVecchio" (ή Castrum Rethemi, ή Castello Rethemi, όπως αλλιώς ονομάζεται) το οποίο χρονολογείται κατά την Β' Βυζαντινή περίοδο (964- 1204 μ.Χ.) (χάρτης 2). «Πρόκειται για ένα στενόχωρο πολυγωνικό οχυρωματικό περίβολο που, σχηματίζει ένα ακανόνιστο τετράπλευρο διαστάσεων 200x100 μ.» | Μαλαγάρη και Στρατάκη, 1985, σ. 8 | .(εικ.10)



Την εποχή μετά την Δ' Σταυροφορία, συγκεκριμένα το 1210 μ.χ. ,η Κρήτη παραχωρήθηκε στον Βονιφάτιο το Μομφερατικό ο οποίος με την σειρά του, την πούλησε στους Βενετούς έναντι 10.000 αργυρίων. Με αυτόν τον τρόπο ξεκίνησε η περίοδος της Ενετοκρατίας στο Ρέθυμνο. Η πόλη ξαφνικά παρουσιάζει ραγδαία ανάπτυξη και η ζωή μέσα από τα τείχη γίνεται ασφυκτική. Ο οικισμός αρχίζει να εξαπλώνεται κατά μήκος του παραλιακού μετώπου αναπτύσσοντας τα burgo(τα προάστια της πόλης που ευθύνονται για την σημερινή της μορφή) και μέχρι τον 15ο αιώνα πήρε μορφή πόλης (χάρτης 3).Το 1538 η επιδρομή του Χαίρεντιν Μπαρμπάροσα ήταν η αφορμή για την έναρξη των νέων οχυρωματικών έργων των Βενετών. Η πόλη είχε απλωθεί σε ολόκληρο το ακρωτήριο και ο φόβος για τον τουρκικό κίνδυνο οδήγησε τους Βενετούς να στείλουν τον M. Sanmicheli, για να σχεδιάσει νέα τείχη που θα εξασφάλιζαν την προστασία της πόλης από την τούρκικη απειλή. Τα έργα όμως δεν ακολούθησαν το αρχικό σχέδιο, έχοντας σαν αντίκτυπο να κριθούν αποτυχημένα μετά την τούρκικη εισβολή το 1571(χάρτης 4).



Χάρτης1: Η πόλη του Ρεθύμνου την Υστερομινωική περίοδο



Χάρτης2: Το Castel vecchio στην περιοχή δίπλα στο λιμάνι κατά τη Β' Βυζαντινή περίοδο (961-1204 μ.Χ.)

Η οχύρωση του παραλιακού μετώπου της πόλης πλέον κρίνεται αναγκαία, έτσι στις 9 Σεπτεμβρίου του 1573 ξεκίνησαν τα έργα για την νέα οχύρωση, με βασικό μέλημα τα νέα τείχη να περιβάλουν όλη την πόλη. Ο δυτικός προμαχώνας του τείχους επεκτείνεται και ξεκινά η οχύρωση απέναντι από την κεντρική πύλη του φρουρίου για την προστασία της πόλης. Όμως τα έργα καθυστερούσαν και οι κάτοικοι δεν μπορούσαν να περιμένουν να ολοκληρωθεί η οχύρωση του λόφου, που προχωρούσαν με βραδύ ρυθμό ,έχοντας σαν αποτέλεσμα στο φρούριο να εγκατασταθούν μόνο η φρουρά και περίπου 50 από τις φτωχότερες οικογένειες του Ρεθύμνου [Μαλαγάρη και Στρατάκη 1985] (εικ.11). Εκείνη την περίοδο το κέντρο της πόλης ήταν μία παραλιακή πλατεία , η riazza, η οποία θυμίζει την riazetta την Μητρόπολης της Βενετία, περιλάμβανε το ηλιακό ρολόι, την κρήνη Rimondi και την Loggia. Ωστόσο, οι επεμβάσεις αυτές δεν επέφεραν αλλαγές στον πολεοδομικό ιστό της πόλης(εικ.12).



Χάρτης3: Η πόλη του Ρεθύμνου 15ου αιώνα



Χάρτης4: Έως το 1571 η πόλη απλώθηκε σταδιακά σε όλο το ακρωτήριο.

Στο Ανατολικό τμήμα της πόλης, από την άλλη, η δόμηση ήταν εντελώς ανοργάνωτη. Διέθετε πολύπλοκα στενά με καμπύλες χαράξεις και ακανόνιστα και μικρά οικοδομικά



Εικόνα11: Σχέδιο της Φορτέτζας την εποχή της Ενετοκρατίας στο οποίο απεικονίζονται: 1. το Palazzo Pubblico, 2. Duomo San Nicola, 3. Επισκοπείο, 4.Στρατώνες, 5. Αποθήκες πυροβολικού, 6. Πυριπίδαποθήκες, 7. Συγκρότημα αποθηκών και δεξαμενών



Εικόνα12: Η piazzetta όπως απεικονίζεται στον πίνακα Civitas Rethymnae



Εικόνα13: Σχεδιάγραμμα της πόλης και της Φορτέτζας του Ρεθύμνου του GIUS. Filippo Corner ,12 Aprilio 1639



Εικόνα14: Σχέδιο της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου, Οδός Εθνικής Αντιστάσεως
Εικόνα15:Αντιστάσεως

τετράγωνα. Αυτή η εικόνα της πόλης δεν είχε καμία σχέση με το δυτικό τμήμα του Ρεθύμνου που χτίστηκε τον 16ο αιώνα (εικ. 13). Η σημερινή οδός Εθνικής Αντιστάσεως (εικ.14) και τα στενά που καταλήγουν σε αυτή ήταν οι εμπορικοί δρόμοι της εποχής. Σχεδόν όλα τα αρχοντικά του Ρεθύμνου είχαν συγκεντρωθεί στην τότε παραλιακή, οδό Αρκαδίου. Στο τέλος της Ενετικής περιόδου , λέγεται πως κατασκευάστηκε το οχυρό που περιέβαλε το λιμάνι, ενώ το φαινόμενο του burgo, του 13ου- 14ου αιώνα, εμφανίστηκε ξανά προς τα νότια του παλιού οχυρού(Μαλαγάρη & Στρατηδάκης, 1985).

Ωστόσο ταν τείχη δεν κατάφεραν να προστατέψουν την πόλη από την τούρκικη εισβολή και το 1646 το Ρεθύμνο κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς. Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας που ακολούθησαν υλοποιήθηκε η επέκταση του δυτικού προμαχώνα του τείχους και απέναντι από την κεντρική πύλη του φρουρίου με σκοπό την καλύτερη προστασία της πόλης , έτσι χτίστηκε ένα πενταγωνικό οχυρωματικό έργο για την ενίσχυση της θαλάσσιας άμυνας. Στο παραλιακό μέτωπο της πόλης, επί της σημερινής οδού Αρκαδίου, οι Τούρκοι αποφάσισαν να κτίσουν τρία επιμήκη οικοδομικά τετράγωνα , τα οποία θα συνιστούσαν το νέο όριο της πόλης προς της θάλασσα.Η νέα δομή στα όρια της πόλης είχε σαν αποτέλεσμα να περιοριστούν οι δρόμοι που οδηγούσαν στην παραλία (από 13 έγιναν 3)

[Στρατιδάκης, 2013]. «Η αλλαγή προσανατολισμού σηματοδότησε με τον δικό της τρόπο την απόσπαση του Ρεθύμνου από μία αυτοκρατορία θαλασσινή, εκείνη της Βενετίας και την υπαγωγή του σε μία ηπειρωτική, την Οθωμανική.» [Σπάνδαγος, 1990, σ. 5]. Παράλληλα η Βενετική ριάτσα εγκαταλείφθηκε, ένα τμήμα της κτίστηκε ενώ ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο κατεδαφίστηκε με σκοπό την ανασυγκρότηση μίας νέας πλατείας (η σημερινή Πετυχάκη).

Το 1856 ένας μεγάλος σεισμός, φέρει μεγάλες καταστροφές στην παλιά πόλη και σε όλο το Ρέθυμνο, μετά τον ισχυρό σεισμό κατασκευάζονται τα λεγόμενα σαχνίσια (κιόσκια), αλλοιώνοντας την αναγεννησιακή μορφή της πόλης, χωρίς όμως να επηρεάσουν τον πολεοδομικό της ιστό.

Στις αρχές του 20ου αιώνα το Ρέθυμνο συνεχίζει να αναπτύσσεται και παράλληλα να διαμορφώνεται ως έχει σήμερα. Το τείχος αρχίζει να καταρρέει και οι περιοχές που μέχρι τότε αναπτύσσονταν εντός του τείχους, να επεκτείνονται σταδιακά προς το νότιο άξονα. Ως το 1960 ο σύγχρονός οικιστικός ιστός είχε εξαντλήσει τα όρια της επέκτασής του προς τα εκεί (χάρτης 7).

Το 1967, η Παλιά Πόλη ανακηρύχθηκε Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο και συντάχθηκε η πρώτη μελέτη περί προστασίας και οργάνωσης της. Πρόκειται για μία μελέτη που αναλύει την κοινωνικοοικονομική διάρθρωση της πόλης σε συνδυασμό με την πολεοδομική της δομή. Στα πλαίσια αυτής της μελέτης εκπονείται το πρώτο ρυθμιστικό σχέδιο της πόλης από τους Κουτσογιάκη και Αρβανιτάκη, το «Ρυθμιστικό Σχέδιο πόλεως Ρεθύμνου» του 1967, στο οποίο διατυπώθηκαν μέτρα προστασίας από αλλοιώσεις του φυσικού, δομημένου και κοινωνικού περιβάλλοντος (εικ.17). Μέχρι το 1970 τα όρια της άρχισαν να εξαντλούνται και να στρέφονται προς τα νότια της πόλης, το τούρκικο νεκροταφείο μεταφέρεται στον δημοτικό κήπο (χάρτης 8). Τέλος από το 1970 το Ρέθυμνο ξεκίνησε να επεκτείνεται ανατολικά της παραλίας προς την περιοχή Περιβόλια (Μαλαγάρη & Στρατηδάκης, 1985) (χάρτης 8). Λίγο αργότερα κατασκευάζεται στην πόλη ένας νέος λιμενοβραχίονας, στα πλαίσια της μελέτης για την δημιουργία ενός σύγχρονου λιμανιού, έχοντας σαν αποτέλεσμα οι νέες προσαρμογές να απομακρύνουν την πόλη από την θάλασσα (χάρτης 9).

Εικόνα 16: Η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης του Ρεθύμνου στο πέρασμα των αιώνων.



Χάρτης 5: Επέκταση του δυτικού προμαχώνα κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας.



Χάρτης 6: Τα πρώτα οχυρωματικά έργα μετά το 1571, που δεν ολοκληρώθηκαν, υπό τον το κίνδυνο επικείμενης τουρκικής απειλής.



Χάρτης 7: Στις αρχές του 20ου αιώνα το Ρέθυμνο είχε αρχίσει να επεκτείνεται προς το νότο



Χάρτης 8: Μέχρι το 1970 έχουν εξαντληθεί τα όρια επέκτασής της πόλης προς το νότο



Χάρτης 9: Η εξάπλωση της πόλης προς τα ανατολικά με άξονα την παραλία και η δημιουργία ενός σύγχρονου λιμανιού

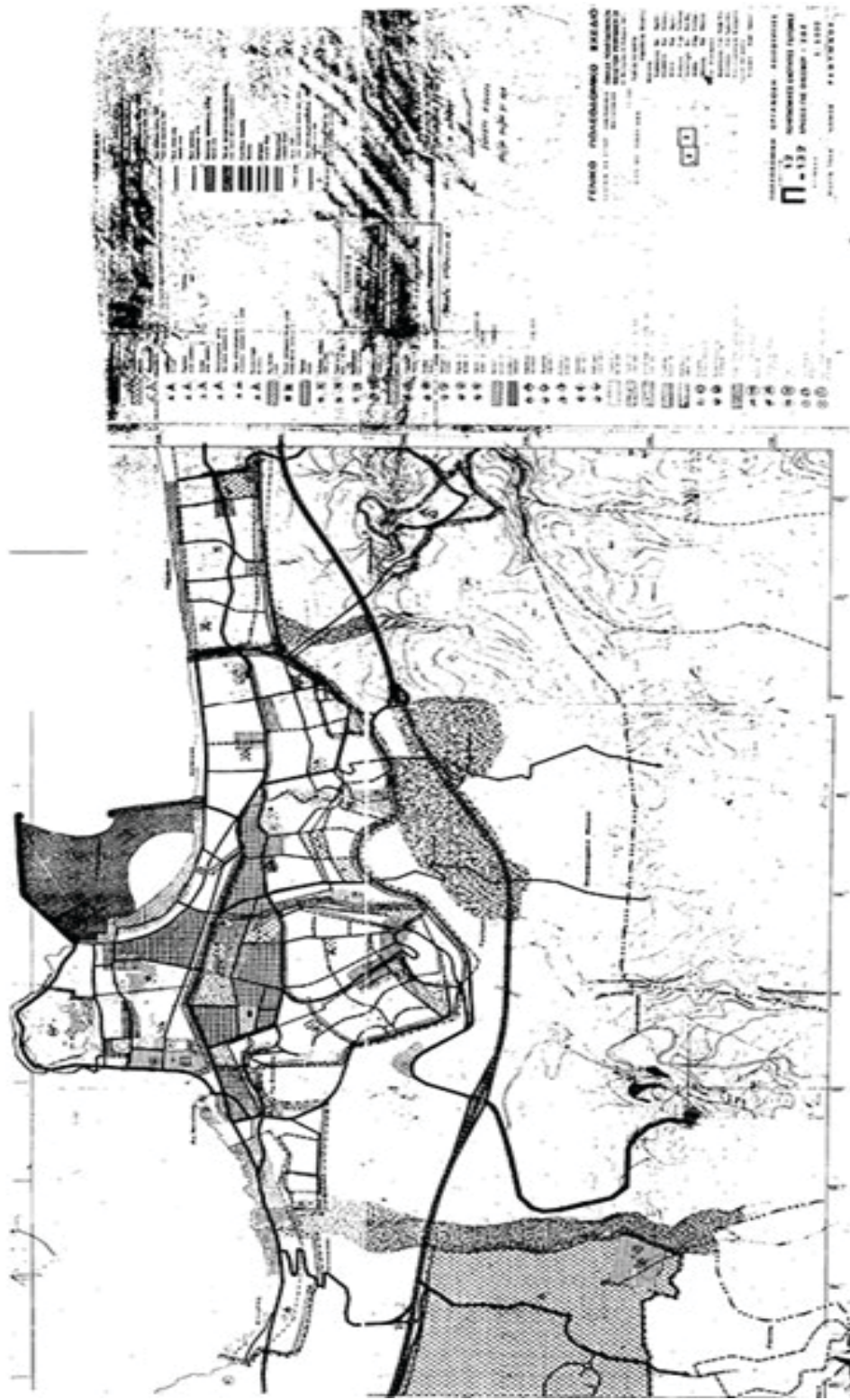


Εικόνα 17: Το σχέδιο πόλεως Ρεθύμνου του 1967

Το 1973 πραγματοποιήθηκε η μελέτη προστασίας και οργάνωσης της παλαιάς πόλης από τους Ν. Μουτσόπουλο και Δ. Ζέρβα. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη μελέτη που συγκεντρώνει πλήρη ιστορική, πολεοδομική και αρχιτεκτονική διερεύνηση της παλαιάς πόλης, αξιολογεί την συνολική κατάστασή της και καταλήγει σε προτάσεις οργάνωσης ενός θεσμικού πλαισίου αλλά και άλλων προγραμμάτων και μελετών, που επιδιώκουν την προστασία, την ανάπτυξη και την ανάδειξη της πόλης. Επίσης λίγο αργότερα, μετά από αυτή την μελέτη το 1978, η παλιά πόλη του Ρεθύμνου ανακηρύσσεται Παραδοσιακός Οικισμός με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν εργασίες συντήρησης του ιστορικού κέντρου αλλά και στα μεμονωμένα μνημεία που διέθετε η πόλη.

Το 1984 εκπονείται το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Ρεθύμνου (ΦΕΚ606Β /3.10.1984). Πρόκειται για την μελέτη που καταγράφει την υπάρχουσα Πολεοδομική και Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της πόλης εκείνης της περιόδου, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση τόσο στην αποτύπωση όσο και στην αξιολόγηση των εγκαταστημένων χρήσεων γης, στην κατάσταση και τον χαρακτήρα των κτισμάτων, και στην κυκλοφοριακή και τεχνική θεώρηση του οδικού δικτύου. Οι ρυθμίσεις που προτάθηκαν σε αυτή τη μελέτη, αφορούσαν τον έλεγχο των χρήσεων γης και της κυκλοφορίας, καθώς και ειδικές επεμβάσεις σε χαρακτηριστικές περιοχές της πόλης (εικ 18).

Το 2000 δημοσιεύεται η αναθεώρηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου Ρεθύμνης (ΦΕΚ 9572/Δ/ 2000). Συγκεκριμένα, πρόκειται για μία προσπάθεια επέκτασης του σχεδίου της πόλης, στα πλαίσια του οποίου οριστικοποιούνται οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης, αναπτύσσονται οικιστικές περιοχές και θέτονται νέοι αυστηροί περιορισμοί για να την διαφύλαξη της ιστορικής αξίας της παλιάς πόλης.



Εικόνα 18: Ρυθμιστικό Σχέδιο πόλεως Ρεθύμνου του 1984. Κουτσοσυδάκη και Αρβανιτάκη, Πολεοδομικές ενότητες και γετονιές, χρήση γης οικισμών.

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, η εικόνα της πόλης σήμερα έχει προκύψει από τις μορφολογικές επιδράσεις του εδάφους και της γειτονικής σχέσης τους με την θάλασσα στο πέρας των χρόνων. Ακόμη ένας βασικός παράγοντας για την μορφή της πόλης σήμερα υπήρξε η επίδραση των ξένων κατακτητών στο νησί. Ουσιαστικά οι Βενετοί και οι Οθωμανοί ήταν αυτοί που συνέβαλαν κατά κύριο λόγο στην πολεοδομική εξέλιξη της πόλης, με τα έργα που υλοποιήθηκαν τα χρόνια της κυριαρχίας τους.

Σήμερα η παλιά πόλη του Ρεθύμνου συνδυάζει την ανατολίτικη όψη της Τουρκοκρατίας με την Ενετική αρχιτεκτονική αναγεννησιακού χαρακτήρα και αποτελεί ένα ζωντανό μουσείο μνημείων των τελευταίων αιώνων. Ακόμα είναι χαρακτηριστικό, πως πέραν των δημοτικών υπηρεσιών, η ύπαρξη των υπόλοιπων χρήσεων είναι τόσο ανάμεικτη και έντονη που θα μπορούσε να θεωρηθεί σχεδόν αυτόνομη περιοχή. Τέλος το Ρέθυμνο πλέον αποτελεί δημοφιλή τουριστικό προορισμό την καλοκαιρινή περίοδο, αλλά και κατά τους υπόλοιπους μήνες του χρόνου η πόλη παραμένει ιδιαίτερα ζωντανή, καθώς ο αριθμός των ενεργών φοιτητών έχει φτάσει πλέον στους 13.825, σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύει το Πανεπιστήμιο Κρήτης, για το ακαδημαϊκό έτος 2016-17.

2.3 Δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ο πληθυσμός στην Παλιά Πόλη ανέρχεται στα 4.830 άτομα, αριθμός που αντιστοιχεί στο 12% περίπου του συνολικού πληθυσμού της πόλης (32.468 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011). Οι γυναίκες κατέχουν ποσοστό του 53%, το οποίο ξεπερνά σε αριθμό τους άνδρες με ποσοστό 47%, χωρίς όμως η διαφορά αυτή να κρίνεται σημαντική.

Ο πληθυσμός της Παλιάς Πόλης βρίσκεται στα όρια της χωρητικότητας της περιοχής, ωστόσο ανάλογα την εποχή και ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες, εντοπίζεται σταδιακή αύξηση του πληθυσμού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού της Παλιάς Πόλης. Το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού που αντιστοιχεί σε ποσοστό 29% του συνόλου της Παλιάς Πόλης είναι ηλικίας 15-29 ετών καθώς και σημαντικό ποσοστό των ηλικιών αυτών κατέχουν και οι φοιτητές στην πόλη που φτάνουν τους 7.000 σήμερα. Το ποσοστό αυτό είναι χαμηλότερο από εκείνο που αντιστοιχεί στο σύνολο της πόλης του Ρεθύμνου αλλά πολύ σημαντικό, καθώς σε άλλες περιπτώσεις ιστορικών πόλεων παρατηρείται πληθυσμιακή υστέρηση στις ηλικίες αυτές.

Όσο αφορά στις ηλικίες των 60 ετών και άνω, το ποσοστό που καταλαμβάνουν αγγίζει σημαντικό βαθμό σε σχέση με την ευρύτερη πόλη του Ρεθύμνου. Στα ίδια ποσοστά, περίπου, βρίσκονται και οι ηλικίες 0-14 ετών οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 13% περίπου του πληθυσμού της Παλιάς Πόλης, ενώ στο σύνολο του Ρεθύμνου κατέχουν το ποσοστό του 17%.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι τόσο ο νεανικός πληθυσμός όσο και οι ηλικιωμένοι κατέχουν σημαντικά ποσοστά στο σύνολο των κατοίκων της Παλιάς πόλης, ποσοστά που είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση του αστικού ιστού της με σκοπό την καλύτερη δυνατή λειτουργία της.

Τέλος, όσο αφορά τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου και τις κύριες ασχολίες του μόνιμου πληθυσμού, φαίνεται πως ένα μεγάλο ποσοστό είναι εργαζόμενοι αλλά και ένα άλλο μεγάλο ποσοστό είναι οι μαθητές και φοιτητές καθώς και οι συνταξιούχοι.

Οι κατηγορίες επαγγελματιών στις οποίες εργάζονται τα οικονομικά ενεργά άτομα της παλιάς πόλης είναι συνήθως υπάλληλοι γραφείου, απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα αλλά και εργαζόμενοι σε ότι έχει να κάνει με την καλλιέργεια και την γεωργία. Ένα μικρό ποσοστό ασχολείται με επιστημονικά και καλλιτεχνικά επαγγέλματα και ορισμένοι αποτελούν ανώτερα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη.

2.4 Ο αστικός ιστός του ιστορικού κέντρου του Ρεθύμνου

Η Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου, έκτασης περίπου 39 εκταρίων, οργανώνεται σε 93 οικοδομικά τετράγωνα στα οποία αναπτύσσονται περίπου 2.000 κτίσματα δημιουργώντας μια πολύ πυκνοδομημένη αστική δομή, με μέση πυκνότητα 163 κάτοικους ανά οικοδομικό τετράγωνο. (χάρτη 10)

Η σημερινή μορφή του ιστορικού κέντρου, το οποίο διαμορφώνεται από τα τέλη του 16ου αιώνα, αποτελείται από δρόμους, πλατείες και ανοιχτούς χώρους οι οποίοι είναι επηρεασμένοι από την Ενετική αρχιτεκτονική και έχουν κρατήσει, ανά το πέρασμα των χρόνων, τη μορφή και σε μεγάλο βαθμό την αρχική τους λειτουργία.

Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του αστικού ιστού της παλιάς πόλης είχε και το ανάγλυφο της, το οποίο στο μεγαλύτερο τμήμα της είναι ομαλό σχεδόν επίπεδο με μικρές υψομετρικές διακυμάνσεις κυρίως στην περιοχή των αποτυπωμάτων των Ενετικών τειχών, στην πρόσοψη κυρίως του λιμανιού. (χάρτης 10)

Από άποψη πολεοδομικής οργάνωσης, μπορούν να αναγνωριστούν δύο ευδιάκριτα τμήματα στον πολεοδομικό ιστό της Παλιάς Πόλης με διαφορετικά μορφολογικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά. Το τμήμα που εκτείνεται ανατολικά της παλιάς πόλης και ξεκινά από την οδό Νικηφόρου Φωκά μέχρι τη θάλασσα, χαρακτηρίζεται από την ελευθερία χάραξης και το ακανόνιστο σχήμα και μέγεθος των οικοδομικών του τετραγώνων. Το χαρακτηριστικό του τμήματος αυτού είναι οι κεντρικές λειτουργίες που αναπτύσσονται σε αυτό, γεγονός που το χαρακτηρίζει ήδη από την εποχή της συγκρότησης της πόλης.

Από την άλλη, το δυτικό τμήμα της πόλης εκτείνεται από την οδό Νικηφόρου Φωκά μέχρι το Νομαρχιακό Μέγαρο χαρακτηρίζεται από ένα πιο οργανωμένο και κανονικού σχήματος πολεοδομικό ιστό. Το τμήμα αυτό καταλαμβάνει περίπου στο 1/3 της συνολικής επιφάνειας της Παλιάς Πόλης, εξαιρούμενης εκείνης που αντιστοιχεί στο φρούριο Φορτέτζα, και αποτελεί περιοχή κατοικίας από το παρελθόν μέχρι σήμερα. (χάρτης 11)

Χάρτης 10: Περιοχή μελέτης - Οικοδομικά τετραγώνα και αναδυόμενο Πεδίο Πόλης Ρεθύμνου



Χάρτης 11: Πολεοδομική οργάνωση Παλιάς πόλης



2.5 Όροι Δόμησης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου

Για την προστασία της αρχιτεκτονικής μορφής της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου και τη θέσπιση όρων και περιορισμών δόμησης που να εξασφαλίζουν την προστασία των υφιστάμενων κτισμάτων αλλά και να προδιαγράφουν τους όρους που θα πρέπει να πληρούν τα νέα κτίσματα σε όλη την έκταση της Παλαιάς Πόλης, προκειμένου να εντάσσονται αρμονικά στο σώμα της, έχουν θεσπιστεί ορισμένοι νόμοι που αποσκοπούν στη διατήρηση του πολεοδομικού ιστού, των ακάλυπτων χώρων, της μορφολογίας και γενικά του χαρακτήρα της πόλης.

Αρχικά, με βάση την Υπουργική απόφαση που διορθώθηκε με το ΦΕΚ.606/Β/1967, χαρακτηρίζεται ως ιστορικά διατηρητέο και ενδιαφέρον από αρχιτεκτονική και ιστορική άποψη το τμήμα της παλιάς πόλης που ορίζεται από την περιμετρική οδό της Φορτέζας και τις οδούς Ι. Δημακοπούλου, το δυτικό τμήμα της παλιάς πόλης και τη περιοχή της Προκουμαίας Ελευθερίου Βενιζέλου. (χάρτης 11)

Σύμφωνα με την αναθεώρηση του Γ.Π.Σ. Δήμου Ρεθύμνης (ΦΕΚ 166/Δ/6-3-87) οι όροι δόμησης των ακινήτων που βρίσκονται εντός του παραδοσιακού τμήματος της παλιάς πόλης καθορίζονται χωρίς να διαχωρίζεται το ιστορικό κέντρο σε επιμέρους τομείς με διαφορετικούς όρους για τον κάθε τομέα. Για τα άρτια οικοδομήσιμα ,δηλαδή τα οικόπεδα που είναι υφιστάμενα της 14-2-1985 και τα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο οκτώ μέτρα (8μ.), βάθος δώδεκα μέτρα (12μ.) και εμβαδόν εκατόν πενήντα τετραγωνικά μέτρα (150τ.μ.), οι όροι δόμησης διαμορφώνονται με συντελεστή δόμησης 1,5-1,8 ανά περιοχή ,μέγιστο ποσοστό κάλυψης οικοπέδων 75% ,μέγιστο αριθμό ορόφων 3 ,μέγιστο ύψος 7,5μ. για τα διώροφα κτίρια και 10,5μ. για τα τριώροφα και με συνεχές σύστημα δόμησης. (χάρτης 12)

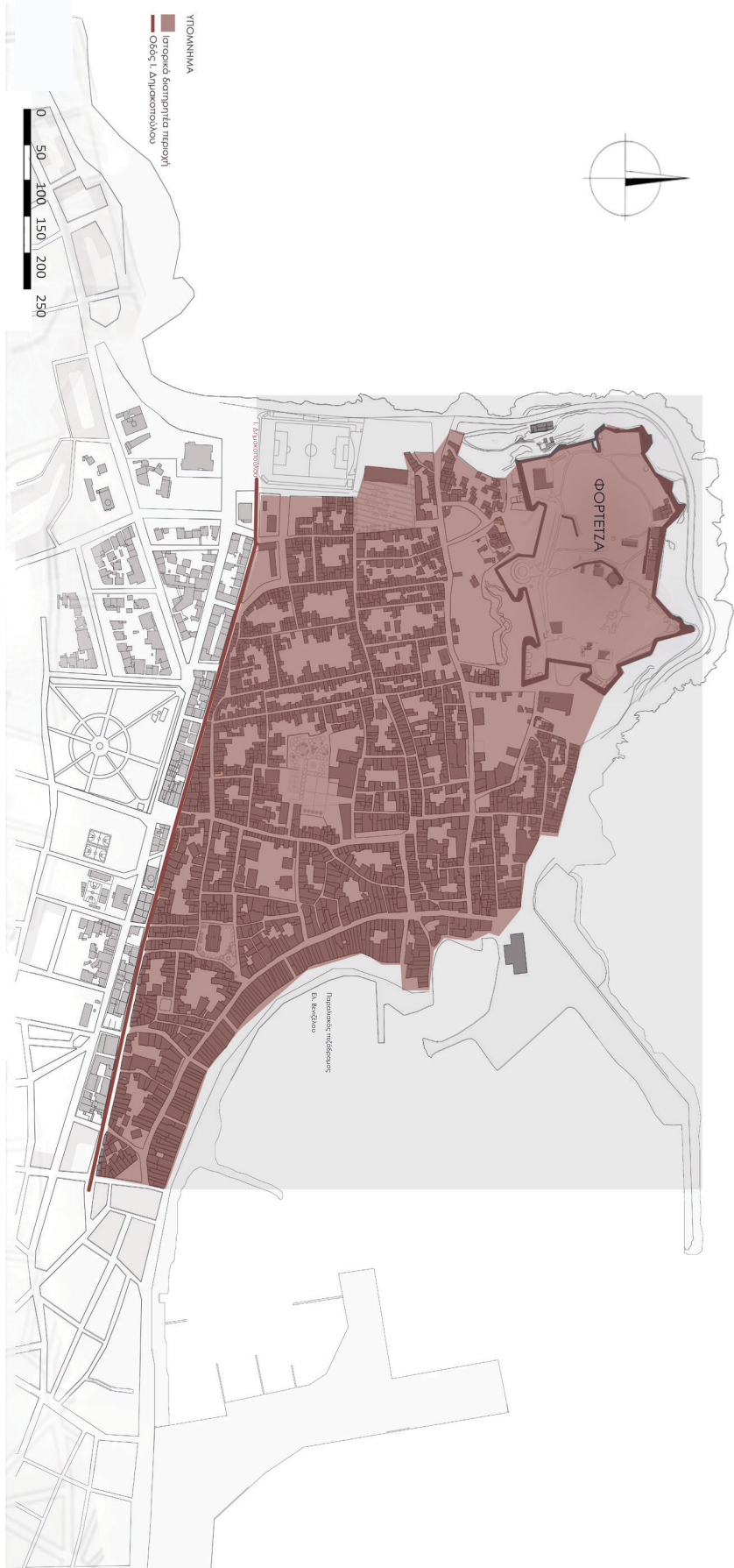
Όσον αφορά τις περιπτώσεις κατεδάφισης παλιών οικοδομών, τα νέα κτίσματα τοποθετούνται υποχρεωτικά στη θέση των παλαιών με σκοπό τη διατήρηση είτε του πολεοδομικού ιστού της πόλης είτε αξιόλογων ακάλυπτων χώρων (αυλών) και θυρωμάτων. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά το συντελεστή δόμησης και το μέγιστο ποσοστό κάλυψης, επιτρέπεται η υπέρβασή τους προκειμένου να γίνει ανέγερση οικοδομής συνολικής επιφάνειας όλων των ορόφων από εκατό μέχρι εκατόν πενήντα τετραγωνικών μέτρων (100-150τ.μ.) με την προϋπόθεση να μη γίνει υπέρβαση των δύο ορόφων. Ακόμη, επιτρέπεται η κατασκευή και άλλου κτιρίου στο ίδιο οικόπεδο, εφόσον δεν επηρεάζει το διατηρητέο κτίσμα και τον περιβάλλοντα χώρο. Ωστόσο, σύμφωνα με το Π.Δ της 19.10.78 στο άρθρο 4, υπάρχει και μια γενική διατύπωση που αφορά τις επιτρεπόμενες και απαγορευμένες «χρήσεις γης» στους παραδοσιακούς οικισμούς. Συγκεκριμένα, στο άρθρο αυτό «επιτρέπεται η ανέγερσης των κτιρίων δια κατοικίας, κοινής ωφελείας και κοινωνικού εξοπλισμού» και «απαγορεύεται η εγκατάστασης βιοτεχνιών και βιομηχανιών ή άλλων χρήσεων υψηλής οχλήσεως».

Τέλος, πέρα από τα άρθρα αυτά, ισχύουν και δύο βασικοί νόμοι του Υπ. Πολιτισμού σύμφωνα με τους οποίους προβλέπεται ότι τα προγενέστερα του έτους 1830 μνημεία [Κ.Ν 5351/32 (Αρχαιολογικός νόμος)] και τα μεταγενέστερα του 1830 κτίρια ,χρησιμοποιούν ειδικής κρατικής προστασίας.

Χάρτης 12: Όροι δόμησης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου



Χάρτης 13: Περιοχή που χαρακτηρίζεται ως ιστορική διατηρητέα



2.6 Κατάσταση των κτιρίων της Παλιάς πόλης



Εικόνα19: Χάρτης ενετικών μνημείων



Εικόνα20:Χάρτης οθωμανικών μνημείων



Εικόνα21: Χάρτης νεωτερικών μνημείων

Η οικιστική δομή της Παλιάς πόλης του Ρεθύμνου παρουσιάζει ποικίλα δομικά χαρακτηριστικά, διότι αποτελεί προϊόν διαστρωμάτωσης πολλών πολιτισμών που κατοίκησαν στο χώρο αυτό στη διάρκεια των αιώνων. Το μεγαλύτερο τμήμα του κτιριακού όγκου της Παλιάς πόλης ανήκει στην περίοδο της Ενετοκρατίας και ένα άλλο μεγάλο ποσοστό αυτού είναι επηρεασμένο από τα Οθωμανικά πρότυπα.

Τα μνημεία του Ρεθύμνου ανήκουν είτε στην ενετική εποχή είτε στην οθωμανική ανάλογα με το πότε χτίστηκαν. Χαρακτηριστικά, τα τείχη της πόλης, το λιμάνι, το φρούριο Φορτέτζα και άλλα σημαντικά κτίσματα στο κέντρο του Ρεθύμνου ανήκουν στην ενετική περίοδο, ενώ στην οθωμανική ανήκουν τα τζαμί που υπάρχουν στην περιοχή και το τουρκικό χαμαμ. (εικ.19-20-21)

Σήμερα, τα περισσότερα κτίσματα βρίσκονται από μέτρια έως καλή κατάσταση καθώς έχουν αποκατασταθεί σε μεγάλο βαθμό και εξυπηρετούν, εκτός της κατοικίας και της αναψυχής, διάφορες πολιτιστικές και κοινωνικές υπηρεσίες. Σε κακή κατάσταση είναι ένα μικρό ποσοστό των μνημείων και κτιρίων της πόλης (χάρτης 13).

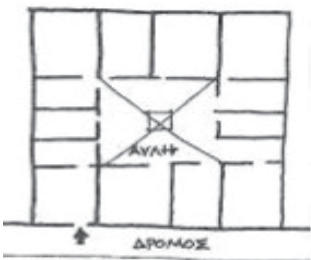
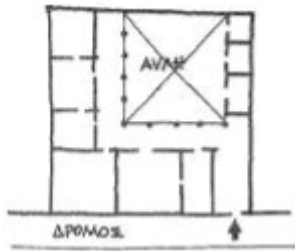
Όπως διαπιστώνεται και από το Χάρτη 13, τα κτίσματα σε καλή κατάσταση, καθώς και εκείνα σε μέτρια, κυριαρχούν σε όλο το χώρο της Παλιάς πόλης χωρίς να παρουσιάζουν κάποια χωρική συγκέντρωση. Σε ό,τι αφορά τα κτίσματα κακής κατάστασης παρατηρείται ένα μικρό ποσοστό στο δυτικό τμήμα της Παλιάς Πόλης, επί της οδού Αρκαδίου και ορισμένα κτίσματα στο Ενετικό λιμάνι.

Τα ερείπια συναντώνται κυρίως δυτικά της οδού Εθνικής Αντιστάσεως, ενώ στα ανατολικά της οδού υπάρχουν κάποια ακόμη. Τα κτίρια που βρίσκονται υπό αποκατάσταση εμφανίζουν μεγάλη χωρική διασπορά, και εντοπίζονται κυρίως στα δυτικά της οδού Αρκαδίου αλλά και στην πρόσοψη του λιμανιού.

Χάρτης 14: Χάρτης κατόρθωσης κτιρίων-μνημείων



2.7 Μορφολογία των κτιρίων της Παλιάς πόλης

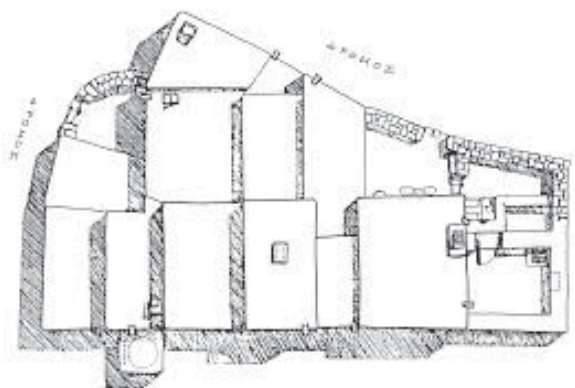
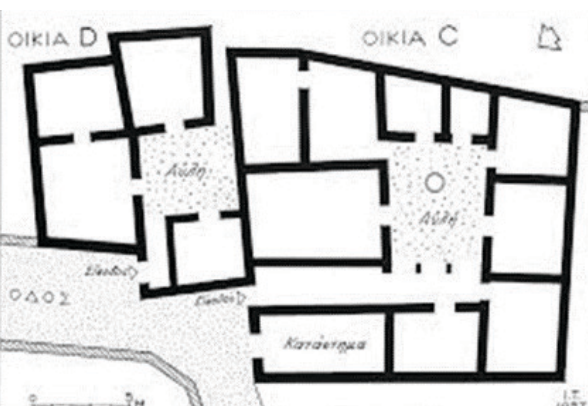


Εικόνα22: Τυπικές κατόψεις κτιρίων

Η τυπολογία των κατοικιών της Παλιάς πόλης διαθέτει στοιχεία βενετσιάνικης επιρροής, με την ύπαρξη του υπαίθριου χώρου να λαμβάνει τη μορφή της αυλής και να αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του ρεθυμνιώτικου σπιτιού. (εικ.22)

Υπάρχουν κτίρια, που προβάλλουν το σύνηθες πρότυπο της ενετικής περιόδου στην πόλη, τα οποία περιβάλλονται εκατέρωθεν από άλλα κτίρια, από την τρίτη πλευρά τους από το μεσότοιχο της διπλανής ιδιοκτησίας και από την τέταρτη πλευρά από υψηλό μαντρότοιχο που τα διαχωρίζει από το δρόμο και αποτελεί τον υπαίθριο χώρο της κατοικίας, από όπου γίνεται και η είσοδος σε αυτά (εικ.23). Στα οικόπεδα με μεγάλη έκταση σε μήκος, η αυλή αποτελεί σημαντικό τμήμα της κατοικίας και συνήθως κατέχει το πίσω μέρος του. Η είσοδος στην αυλή γίνεται συνήθως μέσω ενός ημιυπαίθριου χώρου με στέγαστρο, πάνω από το οποίο διαμορφώνεται ο όροφος της κατοικίας (εικ.24). Σήμερα τα κτίρια αυτά καταλαμβάνουν ένα μικρό ποσοστό της πόλης καθώς με τις σύγχρονες αποκαταστάσεις που έχουν γίνει επιδιώκεται η εναρμόνισή τους με το ευρύτερο περιβάλλον χωρίς όμως να χάνουν την ιστορικότητα τους.

Από την άλλη, υπάρχουν και κατοικίες, με την απουσία υπαίθριας αυλής καθώς τα οικόπεδα στα οποία αναπτύσσονται είναι περιορισμένα. (εικ.25)



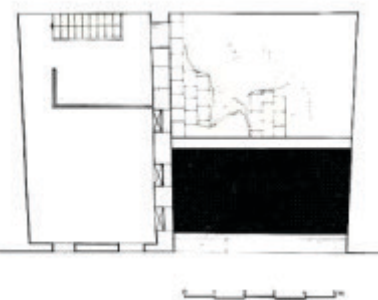
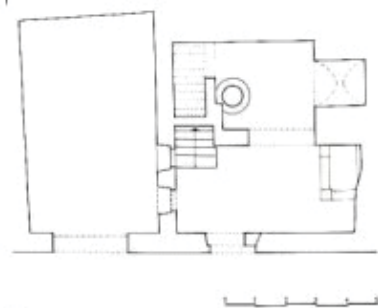
Εικόνα23: Ενδεικτικές κατόψεις κατοικιών



Εικόνα24: Όψεις των αστικών κατοικιών στο Ρέθυμνο



Εικόνα25: Πανοραμική εικόνα τυπολογιών



Εικόνα26: Ενδεικτικές απεικονίσεις κατοικιών παλιάς πόλης

Η κατοικία στην παλιά πόλη, οργανώνονταν κατά κύριο λόγο σε άμεση σχέση με την θάλασσα, διαθέτοντας στην πλειοψηφία τους τον χώρο κατοίκησης στον όροφο, στοιχείο που μαρτυρά την προσπάθεια να καλυφθεί ο απαιτούμενος φωτισμός και ηλιασμός του χώρου. Η μορφολογία του εσωτερικού της κατοικίας διαμορφωνόταν, συνήθως, από ένα κεντρικό χώρο από όπου γινόταν η είσοδος σε αυτή, σε συνδυασμό με τις γύρω βοηθητικές αίθουσες κουζίνας και αποχωρητηρίου (εικ.26). Στο ισόγειο αντίστοιχα, οργανώνεται η αίθουσα υποδοχής από την οποία γινόταν η είσοδος στην κατοικία και το κλιμακοστάσιο, μαζί με βοηθητικούς χώρους που εξυπηρετούν της καθημερινές ανάγκες του σπιτιού. (πλυσταριό, αποθήκες σκευών, ζωοτροφών, καυσόξυλων, κ.ά.). Το ισόγειο χρησιμοποιούταν, τις περισσότερες φορές, ως χώρος αποθήκευσης και πιθανολογείται η παρουσία στάβλων, ορνιθώνων και μικρών θυρωρείων [Ζήβας, 1998].

Σήμερα, στο ισόγειο των κτιρίων και κυρίως στο παραλιακό μέτωπο και ανάλογα με τη θέση του κτίσματος στην πόλη, συναντάμε χώρους καταστημάτων ή δημόσιας χρήσης αποθήκες. Βασικό ρόλο στη διάταξη των χώρων τόσο του ισογείου όσο και του ορόφου, παίζει και η παρουσία ή απουσία μιας κεντρικής ή μιας δευτερεύουσας αυλής, όπως ήδη έχει αναφερθεί, καθώς και ο τρόπος που επικοινωνεί το κάθε κτίριο με τον δρόμο. Τα κτίσματα είναι οργανωμένα συνήθως σε πολύ μικρά οικοπέδα κολλημένα το ένα δίπλα στο άλλο και οι δρόμοι που τα διαχωρίζουν χαρακτηρίζονται στενοί και πολλές φορές αδιέξοδα (εικ.27).

Η μορφή των κτιρίων που χαρακτηρίζει το ιστορικό κέντρο της πόλης, όπως παρατηρείται, είναι η μονοκατοικία, ενώ μικρό μέρος καταλαμβάνουν οι πολυκατοικίες πράγμα που δικαιολογείται από τους όρους και περιορισμούς δόμησης που ισχύουν στην Παλιά Πόλη και απαγορεύουν την ανοικοδόμηση κτιρίων άνω των τριών ορόφων με σκοπό την διαφύλαξη του παραδοσιακού χαρακτήρα της περιοχής. Τέλος, συνεχή μέτωπα στους δρόμους ορίζουν τα κτίσματα στην παλιά πόλη γεγονός που οφείλεται στην πυκνοδομημένη διάταξη τους. Οι όψεις των κτιρίων ακολουθούν γενικότερα τα χαρακτηριστικά της Ενετικής αρχιτεκτονικής με στοιχεία όπως η λιτότητα και η κομψότητα να κυριαρχούν. Ανάλογα με τη μορφή του κτιρίου υπάρχει και μεγαλύτερη ή μικρότερη χρήση των αρχιτεκτονικών μορφολογικών στοιχείων της κάθε περιόδου, που στο σύνολο τους διαμορφώνουν και την σημερινή όψη της Παλιάς πόλης. (εικ.28)



Εικόνα27: Διάταξη κτιρίων



Εικόνα28: Διάταξη κτιρίων

2.8 Χρήσεις γης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου

Λόγω έλλειψης ενημερωμένου αρχείου από υπηρεσίες προχωρήσαμε στην επιτόπια έρευνα και καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης τον Αύγουστο του 2019 αποτυπώνοντας με βάση τις πληροφορίες που συλλέξαμε τους παρακάτω χάρτες. Μετά από επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη παλιά πόλη ,συντάχθηκε ένας χάρτης Χρήσεων Γης Ισογείου (χάρτης 14).

Στα ισόγεια των κτιρίων η κατοικία αποτελεί κυρίαρχη χρήση στο δυτικό και βόρειο τμήμα της πόλης, όπου παράλληλα απαντώνται διάσπαρτες μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων και εμπορίου. Κατοικίες στα ισόγεια υπάρχουν ακόμη και στα οικοδομικά τετράγωνα, δυτικά της παλιάς πόλης, με εξαίρεση ορισμένα κτίσματα και στο Β.Δ άκρο της πόλης (χάρτης 15).

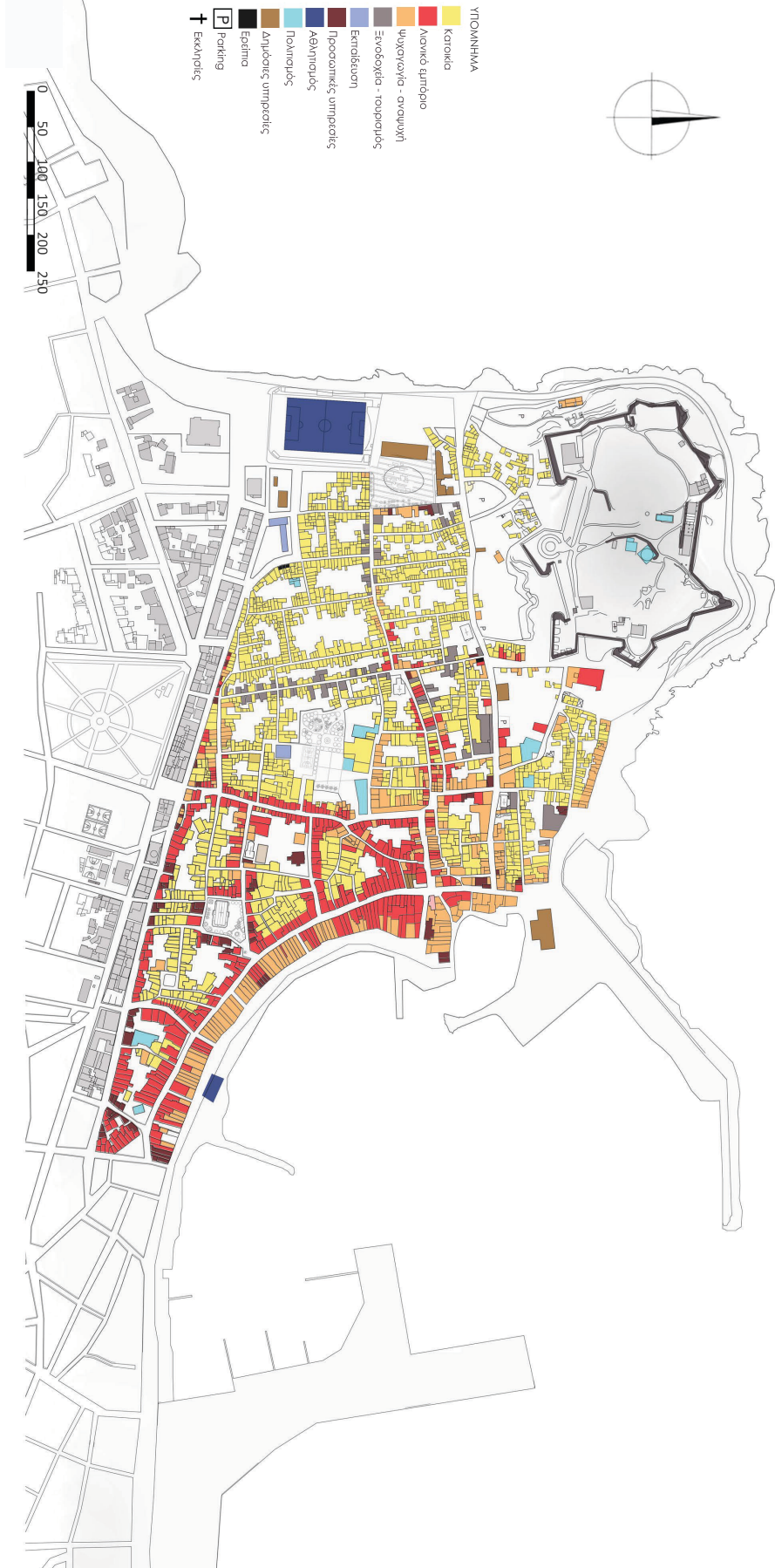
Όπως παρατηρείται, η χρήση της κατοικίας καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος της παλιάς πόλης ,που δεν διαθέτει ωστόσο τις κατάλληλες προϋποθέσεις, με αποτέλεσμα ανά τα χρόνια να εξασθενεί.

Στο ανατολικό τμήμα της πόλης, από την άλλη, κυριαρχούν οι μονάδες εμπορίου και βιοτεχνίας, με κύριο χαρακτηριστικό τους την συντριπτική παρουσία του τουριστικού έναντι του καθημερινού εμπορίου. Οι εμπορικοί νεότεροι άξονες του ίδιου χαρακτήρα, εμφανίζονται στο νότιο τμήμα της πόλης. Στο κομμάτι αυτό της πόλης στο οποίο είναι πρόσφατη σχετικά η ανάπτυξη καταστημάτων, υπάρχουν και κάποιες μονάδες καθημερινού εμπορίου, αλλά και κενά κτίρια. Το χονδρεμπόριο και οι αποθήκες συναντώνται σε ελάχιστες περιπτώσεις στην παλαιά πόλη, ενώ τα γραφεία βρίσκονται διάσπαρτα στο τρίγωνο που ορίζεται μεταξύ των οδών Εθν. Αντιστάσεως, Αρκαδίου και Γερακάρη, αλλά και στην οδό Π. Κορωναίου στα ανατολικά της παλιάς πόλης.

Οι μονάδες αναψυχής καταλαμβάνουν ένα πολύ σημαντικό σε έκταση και θέση τμήμα της πόλης. Αναπτύσσονται γύρω από τη ζώνη εμπορίου και συγκεκριμένα την παραλιακή οδό Ε. Βενιζέλου, στα ανατολικά της πόλης, και το σύνολο πολλών οικοδομικών τετραγώνων της ευρύτερης περιοχής. Πρόκειται στην πλειοψηφία τους για μπαρ, και ταβέρνες ,εστιατόρια όπου ενδιάμεσα τους παρεμβάλλονται ορισμένες εγκαταστάσεις με χρήση λιανικού εμπορίου ή προσωπικές υπηρεσίες. Ωστόσο, στην περιοχή αυτή οι χρήσεις αποτελούν έντονη πηγή θορύβου, ιδιαίτερα ενοχλητική για τις παρακείμενες περιοχές κατοικίες και τα ξενοδοχεία. Η συγκεκριμένη (οδός Ελ.Βενιζέλου) ,που βρίσκεται στο παραλιακό μέτωπο της παλιάς πόλης, έχει μεγάλο ενδιαφέρον καθώς μεγάλο μέρος του πεζοδρομίου καταλαμβάνουν οι διάφορες χρήσεις και διαμορφώνουν τον χώρο με διάφορα στέγαστρα, δημιουργώντας ημιυπαίθριους χώρους για τα τραπέζοκαθίσματα ή τα εμπορεύματα των εγκαταστάσεων.

Οι διαμορφώσεις αυτές, έχουν ως συνέπεια, την αλληλεπίδραση των εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, και την ανθρώπινη παρουσία να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι τους καθ' όλη την διάρκεια της μέρας αλλά και της νύχτας. Αυτό συμβαίνει γιατί η οδός Ελευθερίου Βενιζέλου κατά τους καλοκαιρινούς μήνες κλείνει από τις 8μ.μ. έως τις 12 τα μεσάνυχτα και μετατρέπεται σε πεζόδρομο.

Χάρτης 15: Χάρτης χρήσεων γης ισογείου





Εικόνα29: Πλατεία Μικρασιατών



Εικόνα30:Το «Σπίτι του Πολιτισμού»



Εικόνα31: Το Τζαμί Νερατζέ



Εικόνα32: Μεγάλη πόρτα



Εικόνα33:Κρήνη Rimondi

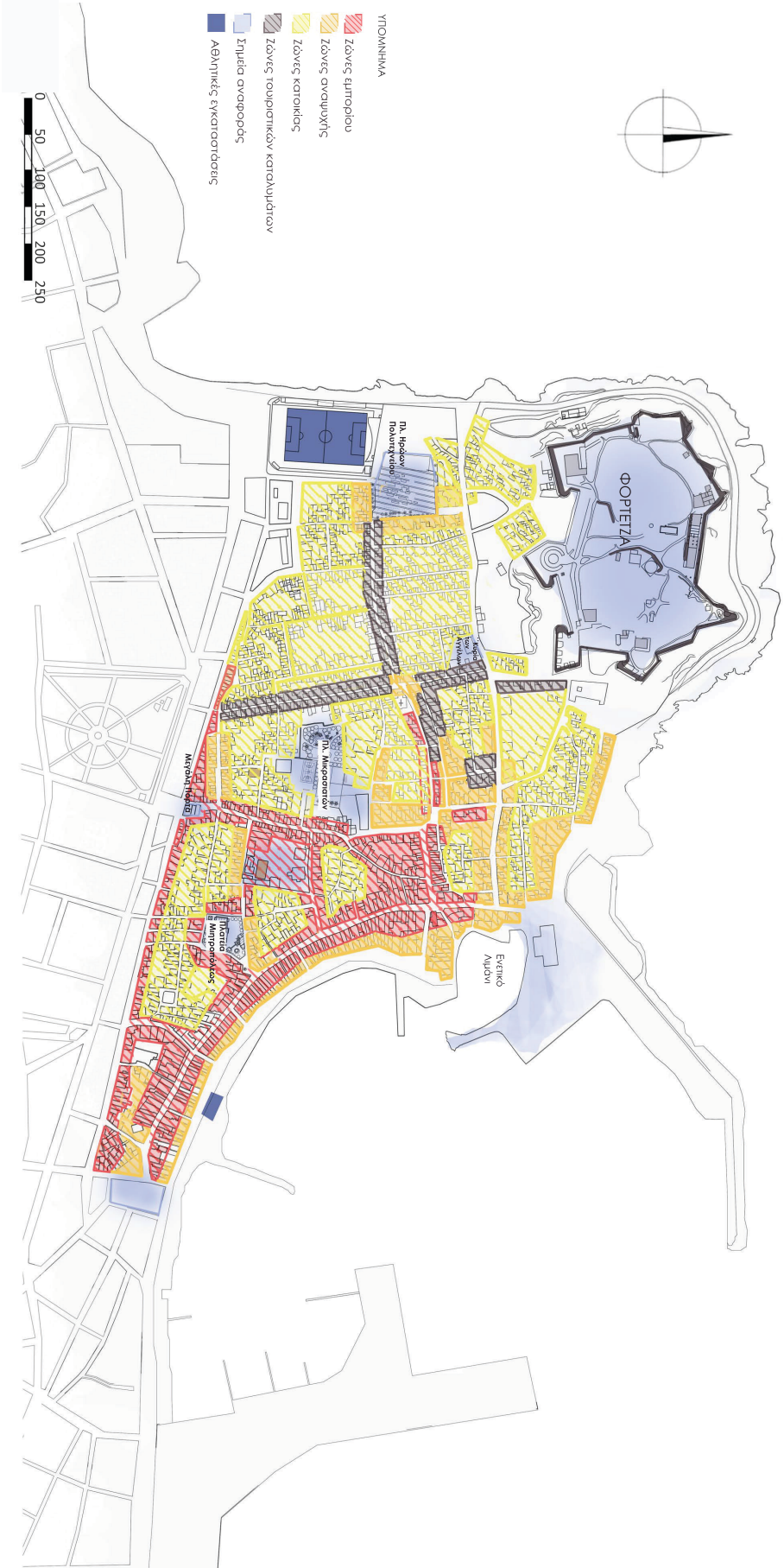
Επιπλέον, η πλατεία Μικρασιατών, το «Σπίτι του Πολιτισμού», το Τζαμί Νερατζέ και το Δημοτικό Σχολείο Ρεθύμνου δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε στην περιοχή αυτή να οργανώνονται συναντήσεις αλλά και εκδηλώσεις (εικ. 29-33).

Σε γενικές γραμμές, οι πλατείες στην παλιά πόλη αλλά και άλλα σημαντικά σημεία της όπως, η Μεγάλη Πόρτα, η κρήνη Rimondi και άλλοι χώροι ενδιαφέροντος μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά σημεία της πόλης για διοργάνωση εκδηλώσεων και χώρων συνάντησης αν τηρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις (εικ.32-33).

Προκειμένου να διατηρηθούν οι πλατείες σε όλη την έκταση της Παλιάς Πόλης, το πλαίσιο του ισχύοντος ΓΠΣ καθορίζει χρήσεις γης για την αναχαίτιση της διείσδυσης των τουριστικών, οχλουσών δραστηριοτήτων στο βόρειο και δυτικό τμήμα και για τη νομιμοποίηση και τον έλεγχο χρήσεων που η ύπαρξή τους είναι κατ' αρχάς αποδεκτή προκειμένου να καθοριστεί σε μεγάλο τμήμα της Παλιάς Πόλης η χρήση της «αμιγούς κατοικίας».

Εν κατακλείδι, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως οι εγκαταστάσεις στο δυτικό τμήμα της Παλιάς Πόλης, σε αντίθεση με το ανατολικό, δεν τερματίζουν όλες τη λειτουργία τους νωρίς το βράδυ καθώς το ωράριο δεν είναι πάντα σταθερό και εξαρτάται από παράγοντες, όπως η προσέλευση του κόσμου, η εποχή κ.α.

Χάρτης 16: Χάρτης οδών και ζωνών χρήσεων γης



2.9 Οδικό δίκτυο και Μετακινήσεις

Η κυκλοφορία των οχημάτων είναι περιορισμένη στο ιστορικό κέντρο της πόλης, με την κατάσταση και τη δομή του οδικού δικτύου να παρουσιάζει ανομοιογένεια τόσο στο σχήμα, όσο και στο πλάτος των οδών.

Οι υπερτοπικές οδοί της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου, που βρίσκονται στο παραλιακό μέτωπο και διακόπτονται από τον αστικό ιστό είναι οι μοναδικές που παρέχουν την άνετη κυκλοφορία των οχημάτων στην περιοχή αυτή.

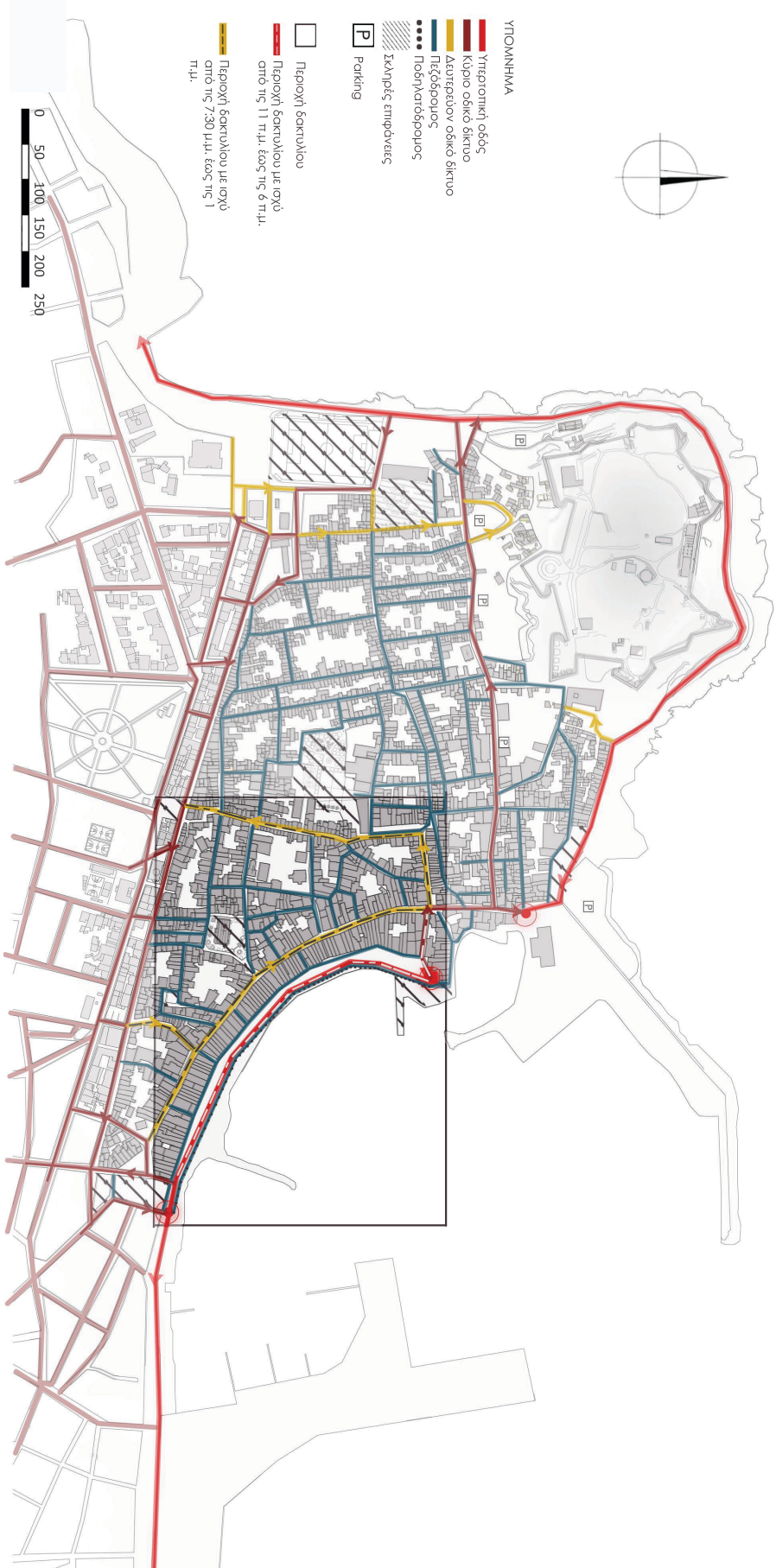
Εντός της παλιάς πόλης και κυρίως στο νότιο τμήμα της, οι οδοί Σαλαμίνας και Μελισσηνού αποτελούν τις σημαντικότερες κύριες συνδέσεις της παραλίας και του ενετικού λιμανιού με την περιοχή του φρουρίου της Φορτέτζας. Ενώνονται με το κύριο οδικό δίκτυο και εξυπηρετούν μεγάλο μέρος του κέντρου (χάρτης 16).

«Στο εσωτερικό της πόλης μια κατηγορία δρόμων, αποτελούν οι μονόδρομοι με χαρακτηριστικά που επιτρέπουν την περιορισμένη κυκλοφοριακή κίνηση (όπως Εθνικής Αντιστάσεως, Αρκαδίου), ενώ μια άλλη κατηγορία αποτελείται από δρόμους συνήθως ακανόνιστου σχήματος και αυξομειούμενου πλάτους που δεν προσφέρονται για άνετη κίνηση οχημάτων (όπως Βερνάδου, Πάνου Κορωναίου)» [Δήμος Ρεθύμνης, 1993, σ.5] .

Η σύνδεση του λιμανιού από την πλευρά αυτή με την υπόλοιπη πόλη γίνεται από ζεύγος μονοδρόμων με την λειτουργία τους να χρήζει καλύτερης οργάνωσης (χάρτης 16).

Προκειμένου η κυκλοφορία των οχημάτων στην Παλιά Πόλη να γίνεται με μεγαλύτερη ευκολία και ταυτόχρονα οι κάτοικοι να κινούνται με περισσότερη ασφάλεια, ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες, εφαρμόζεται ο δακτύλιος που αφορά τον περιορισμό διέλευσης οχημάτων από ορισμένους δρόμους. Τα όρια του δακτυλίου στο ιστορικό κέντρο της πόλης περιλαμβάνουν κυρίως το παραλιακό μέτωπο και το σύνολο των δρόμων στο εσωτερικό του δαιδαλώδους πολεοδομικού ιστού. Το μέτρο του δακτυλίου ισχύει από τις 11 π.μ. κάθε ημέρας έως τις 6 τα ξημερώματα της επόμενης. Ωστόσο, από τις 11 το πρωί ως τη 1 το μεσημέρι επιτρέπεται η είσοδος σε οχήματα τροφοδοσίας καταστημάτων και κατοίκων της περιοχής που διαθέτουν ειδική κάρτα. Ο δακτύλιος ισχύει από αρχές Απριλίου μέχρι το τέλος του Νοεμβρίου. Παρόλα αυτά, χωρίς τις κατάλληλες υποδομές και τον σωστό έλεγχο, η λειτουργία του δακτυλίου δεν εξυπηρετεί τις ανάγκες των κατοίκων της πόλης (χάρτης 16).

Χάρτης 17: Οδικό δίκτυο παλίας πόλης Ρεθύμνου



Όσο αφορά το δίκτυο των πεζόδρομων στην παλιά πόλη ,παρατηρούμε ότι αν και καταλαμβάνουν μεγάλο ποσοστό του οδικού δικτύου, δεν αποτελούν ενιαίο δίκτυο ήπιας κυκλοφορίας λόγω των στενών δρόμων και των αδιέξοδων της περιοχής (χάρτης 18).

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με την κίνηση του ποδηλάτου στην Παλιά πόλη. Υπάρχουν τμήματα στο παραλιακό μέτωπο όπου βρίσκονται λωρίδες ποδηλατοδρόμου , οι οποίες όμως δεν επαρκούν και δεν έχουν καμία σύνδεση με τις υπόλοιπες λωρίδες του ποδηλατοδρόμου που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή. Ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι στην Παλιά πόλη δεν υπάρχει σύστημα Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, ώστε να διευκολύνονται οι μετακινήσεις και να μειωθεί η χρήση του ιδιωτικού οχήματος (χάρτης 18).

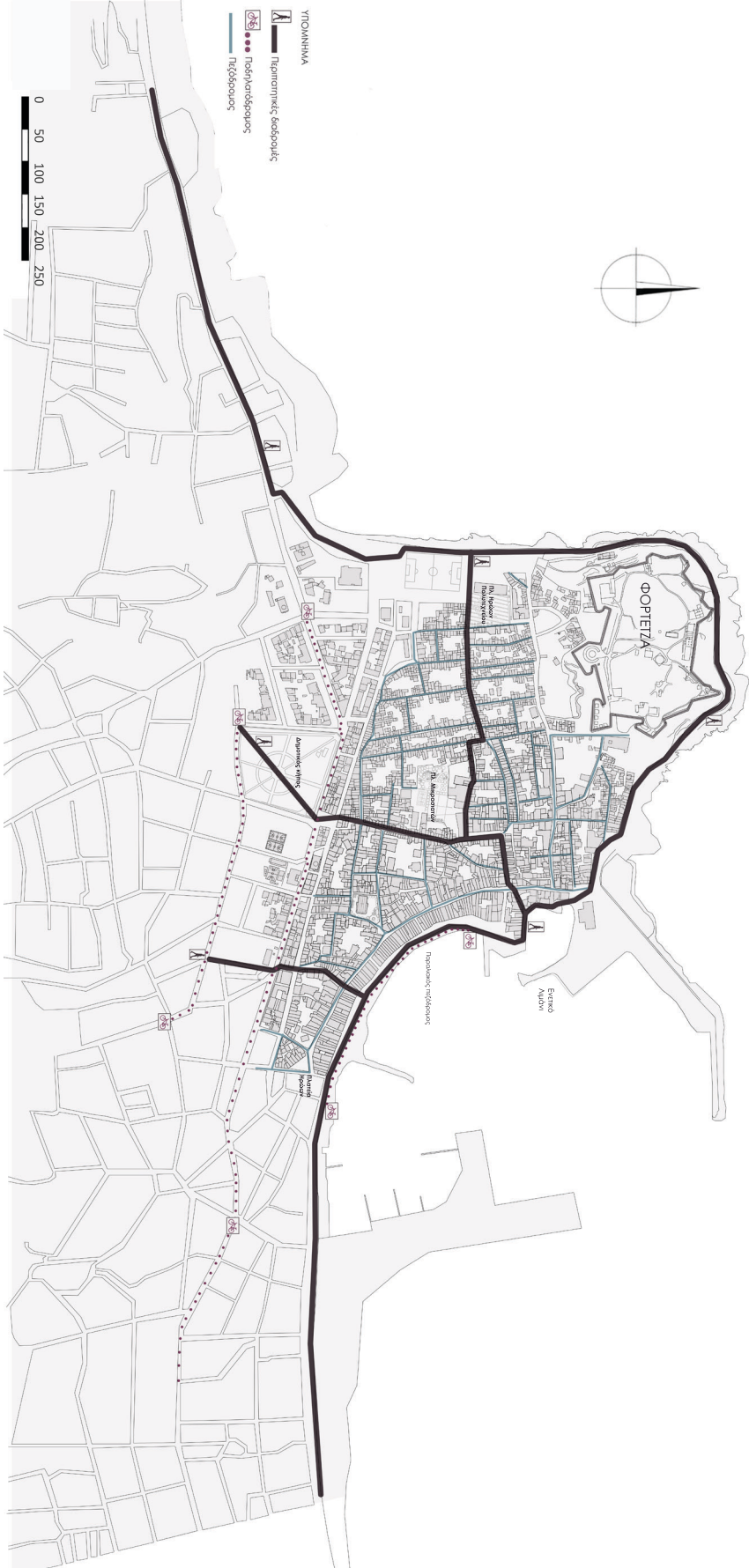
Ένα άλλο πολύ σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τόσο οι μόνιμοι κάτοικοι και εργαζόμενοι της Παλιάς πόλης αλλά και οι επισκέπτες, είναι αυτό της στάθμευσης. Χώροι στάθμευσης υπάρχουν μόνο περιμετρικά της Παλιάς πόλης, ενώ στο εσωτερικό αυτής υπάρχει παράνομη στάθμευση ή εντός δημοσίων χώρων. Ιδιαίτερα στην περιοχή του παραλιακού μετώπου παρατηρούνται τεράστια κυκλοφοριακά προβλήματα κατά την μαζική έξοδο των οχημάτων από το χώρο (χάρτης 17).

Τέλος, η παρόδια στάθμευση, λόγω έλλειψης χώρων παρκινγκ, αποτελεί το μείζον πρόβλημα στο κέντρο της παλιάς πόλης κυρίως από τους κατοίκους της περιοχής αλλά και τους επισκέπτες κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες. Είναι φανερό ότι το ιστορικό κέντρο της πόλης δέχεται σήμερα μεγάλη κυκλοφοριακή πίεση, πολύ μεγαλύτερη από αυτή που είναι δυνατόν να αναλάβει. Γι' αυτό το λόγο το Ρέθυμνο, που είναι μία σχετικά μικρή πόλη, αντιμετωπίζει μεγάλα κυκλοφοριακά προβλήματα τόσο στη δομή του οδικού δικτύου, όσο και στους ελλιπείς χώρους στάθμευσης με αποτέλεσμα τη διάχυση της κυκλοφορίας στην ευρύτερη περιοχή και κυρίως στον παραλιακό άξονα. Με την ανάδειξη και το σωστό σχεδιασμό ,ωστόσο, των ποδηλατοδρόμων ,η χρήση του ποδηλάτου ως ένα από τα εναλλακτικά μέσα μετακίνησης στην πόλη, θα βοηθήσει στη μείωση του κυκλοφοριακού προβλήματος που συναντάται στο Ρέθυμνο και σε συνδυασμό με τη δημιουργία χώρων στάθμευσης θα δοθεί πνοή στη Παλιά πόλη .



Χάρτης 18: Χάρτης χώρων στάθμευσης

Χάρτης 19: Δίκτυο ποδηλατοδρόμων και πεζοδρόμων στην παλιά πόλη



2.10 Δημόσιοι χώροι και δίκτυο πρασίνου



Εικόνα34: Πλατεία Τίπου
Πετυχάκη



Εικόνα35: Πλατεία Κυρίας των
Αγγέλων



Εικόνα36: Πλατεία Μικρασιατών



Εικόνα37: Πλατεία Ηρώων
πολυτεχνείου



Εικόνα38: Πλατεία Ηρώων

Στην Παλιά Πόλη επικρατεί η απουσία μεγάλων ελεύθερων χώρων με συγκεκριμένη μορφή και διαμόρφωση. Οι περισσότεροι αποτελούν μικρές διαπλατύνσεις οδών (Καραόλη, Πετυχάκη) ή μικρής έκτασης ελεύθερους χώρους γύρω από τις εκκλησίες και τα μνημεία της πόλης (Κυρία των Αγγέλων, Εισόδια της Θεοτόκου, κ.λπ) (χάρτης 19).

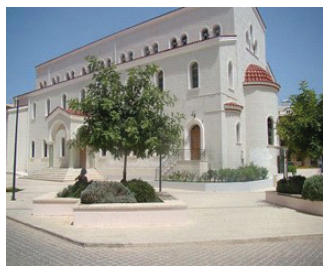
Σημαντικότεροι από άποψη ιστορικής σημασίας αλλά και για τη λειτουργία της πόλης δημόσιοι χώροι, παρά το μικρό τους μέγεθος είναι, η πλατεία Πετυχάκη που αποτελεί το σημαντικότερο πόλο έλξης στο Ανατολικό τμήμα της παλιάς πόλης και είναι ουσιαστικά μία διαπλάτυνση μπροστά από την Κρήνη Ριμόντι χωρίς κάποια συγκεκριμένη διαμόρφωση που να παραπέμπει σε πλατεία(εικ.34) και η πλατεία της «Κυρίας των Αγγέλων» που αποτελεί το σημαντικότερο δημόσιο χώρο του Δυτικού τμήματος (εικ. 35).

Μία άλλη σημαντική πλατεία στο ανατολικό τμήμα της περιοχής, είναι και η πλατεία Μικρασιατών, συνολικής ωφέλιμης επιφάνειας 7,5 στρεμμάτων περίπου, η οποία προκύπτει από τον ελεύθερο χώρο που δημιουργείται από διάφορα ερείπια παραδοσιακών κτισμάτων που βρίσκονται περιμετρικά αυτής. Το ανατολικό τμήμα της αποτελεί ένας ανοιχτός ελεύθερος χώρος με την έννοια της ενετικής Piazza , και λειτουργεί για τα τριγύρω κτίρια πολιτισμού (Άγιος Φραγκίσκος, Τζαμί Νερατζέ, Λαογραφικό Μουσείο, Σπίτι Πολιτισμού, Τουρκικό Σχολείο, αποκατεστημένα κτίρια) ως ένας ελεύθερος χώρος ανάπαυσης. Στο δυτικό τμήμα της ,από την άλλη, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαμόρφωση μιας μικρότερης πλατείας με συντριβάνι ,καθιστικούς χώρους , στοιχεία νερού και πρασίνου | Κελέκας και Τσάκωνας, 2008 | (εικ. 36).

Εκτός, από αυτήν την κεντρική πλατεία στην παλιά πόλη του Ρεθύμνου, ορισμένοι από τους σημαντικότερους δημόσιους χώρους που συναντώνται, είναι η Πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου στο δυτικό τμήμα της Παλιάς Πόλης που αποτελείται από ένα κυκλικό κόμβο, ο οποίος αποτελείται από διαδρόμους με στοιχεία πρασίνου και παγκάκια (εικ. 37) και η Πλατεία Ηρώων (Άγνωστος Στρατιώτης) στα ανατολικά όρια του ιστορικού κέντρου με την υπόλοιπη πόλη και ουσιαστικά έξω από αυτό. Τον Απρίλιο του 2009 πραγματοποιήθηκε η ανάπλαση της πλατείας, με την ολοκληρωτική πλακόστρωση της και την ενίσχυση αυτής με συστάδες δέντρων (εικ. 38).

Χάρτης 20: Δημόσιοι χώροι και χώροι πρασίνου





Εικόνα39: Πλατεία Μητρόπολης

Τέλος ,υπάρχει η πλατεία Μητρόπολης ,η οποία οργανώνεται γύρω από τον Ιερό Ναό της Παναγίας και πρόκειται για μια περιμετρική πλατεία χωρίς κάποια ιδιαίτερη διαμόρφωση πέρα από την πλακόστρωση της και την ύπαρξη ορισμένων δέντρων (εικ. 39). Επίσης, στην ίδια λογική αλλά σε μικρότερη κλίμακα (650τ.μ) υπάρχει και η πλατεία 25ης Μαρτίου , στο δυτικό τμήμα της πόλης, η οποία αποτελείται από μια μικρή βρύση,ορισμένα καθιστικά και στοιχεία πρασίνου. Συμβάλλει στην άμβλυνση του πυκνοδομημένου ιστού και αποτελεί ελεύθερο δημόσιο χώρο στην περιοχή όπου κυριαρχεί η κατοικία.



Εικόνα40: Παραλιακό μέτωπο οδός ΕΛ. Βενιζέλου

Η παραλιακή οδός Ελ. Βενιζέλου, που χαρακτηρίζεται από λειτουργίες τουρισμού και αναψυχής, ο αναξιοποίητος σε μεγάλο βαθμό ελεύθερος χώρος γύρω από το Κάστρο και βέβαια ο χώρος του Κάστρου, αποτελούν τους σημαντικότερους σε έκταση δημόσιους ελεύθερους χώρους της πόλης και του παραλιακού μετώπου.

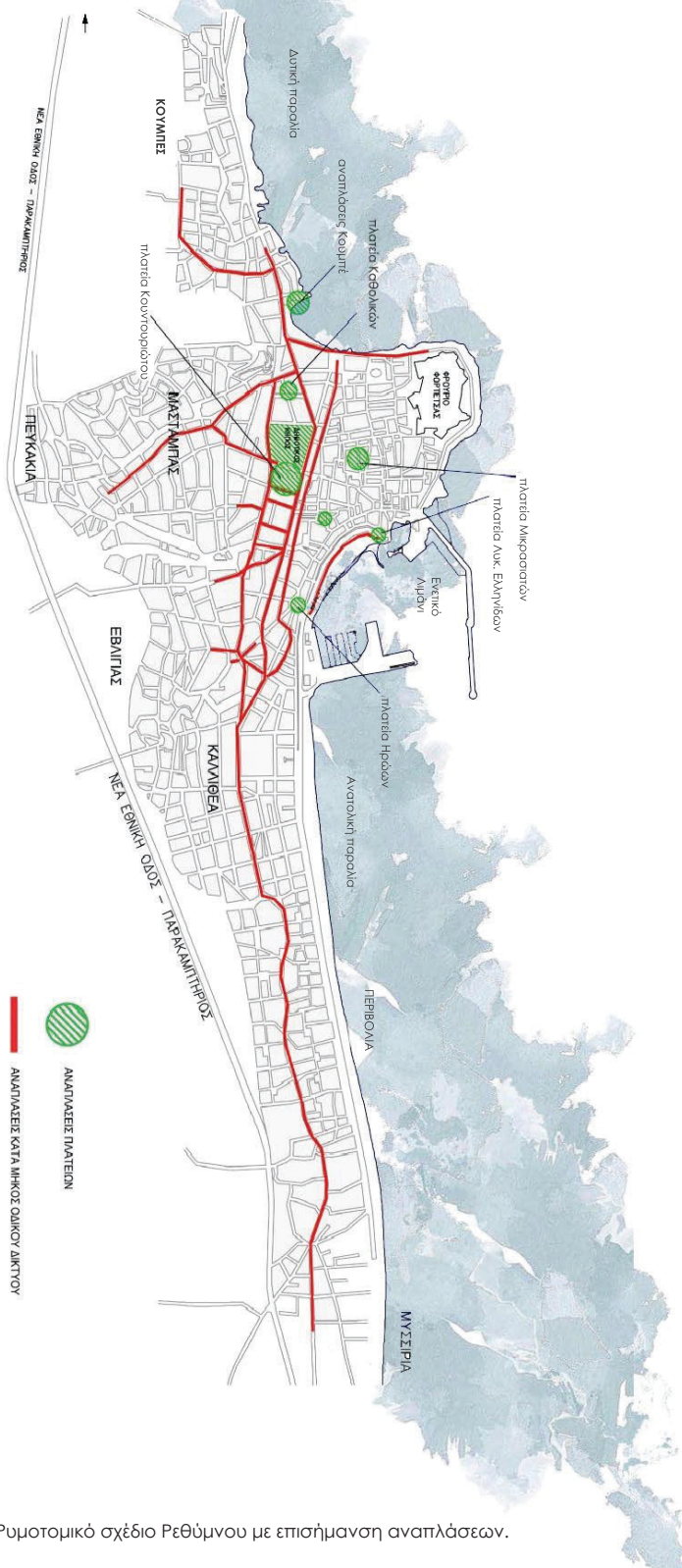
Τον Ιούνιο του 2009 έγινε η ανάπλαση του παραλιακού μετώπου επί της οδού Ελ. Βενιζέλου. Η δημιουργία ποδηλατοδρόμου και η αναζωογόνηση της οδού με γρασίδι και φοίνικες ενίσχυσαν την φυσιογνωμία της πόλης. Επιπλέον, τοποθετήθηκαν παγκάκια και φωτιστικά σε απόσταση 30μ. το ένα από το άλλο (εικ.40).

Στα εσωτερικά των οικοδομικών τετραγώνων ,σχεδόν σε όλη την Παλιά Πόλη, οι ιδιωτικοί ελεύθεροι χώροι παραμένουν ανεκμετάλλευτοι. Σημαντικότερος σε μέγεθος και σημασία είναι βέβαια ο ελεύθερος χώρος που περιβάλλεται από το Τούρκικο σχολείο, την εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου και το Νερατζέ τζαμί (εικ.41). Βρίσκεται στην καρδιά της πόλης, σε άμεση σχέση με τους σημαντικότερους δημόσιους χώρους της πόλης, όπως την πλατεία Πετυχάκη και την πλατεία της Κυρίας των Αγγέλων, και συγχρόνως στο όριο μεταξύ της ανατολικής περιοχής των κεντρικών λειτουργιών και της δυτικής περιοχής κατοικίας.



Εικόνα41: Ο ελεύθερος χώρος που περιβάλλεται από το Τούρκικο σχολείο, την εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου και το Νερατζέ τζαμί

Στην Παλιά Πόλη , η νέα πλατεία αποτελεί το βασικό δημόσιο ελεύθερο χώρο για ανάπαυση και περίπατο καθώς οι υπόλοιποι διαθέσιμοι για τους κατοίκους δημόσιοι χώροι ,αποτελούν οι μικρές διαπлатύνσεις οδών ή μικρής κλίμακας πλατείες. Πολύ συχνά, οι χώροι αυτοί αναφέρονται ως 'πλατείες', χωρίς να ανταποκρίνονται πάντα στην ονομασία αυτή, αφού εξυπηρετούν άλλες χρήσεις. Παρά την μη ολοκληρωμένη ανάπλαση των όψεων των κτιρίων και τον περιορισμό των αυθαίρετων κτισμάτων στις περιοχές αυτές, σε πολλά σημεία στις πλατείες και τις



Χάρτης21: Ρυμοτομικό σχέδιο Ρεθύμνου με επισήμανση αναπλάσεων.

διαπλατύνσεις έχουν προσπαθήσει οι αρμόδιοι φορείς να ενισχύσουν με χώρους καθιστικών, περιπάτου, και παιδικής χαράς, καθώς και στοιχείων χαμηλού πρασίνου, πυκνών συστάδων δέντρων και στοιχεία νερού, τους χώρους αυτούς, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα ευχάριστο κλίμα.

Η ιστορική και πολιτιστική φυσιογνωμία κάθε περιοχής συνδέεται άρρηκτα με τα μνημεία και τους δημόσιους ελεύθερους χώρους – πλατείες της. Επομένως, η διατήρηση και η δημιουργία εκ νέου κοινόχρηστων χώρων στην πόλη που θα ταυτίζονται με την κουλτούρα και την ιστορία κάθε περιοχής αποτελεί σημαντικό κομμάτι για την αντιληπτική εικόνα και τον χαρακτήρα της.

2.11 Οι επεμβάσεις στο ιστορικό κέντρο του Ρεθύμνου

Επεμβάσεις που έχουν ολοκληρωθεί

Η Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου έχει ανακηρυχθεί ως Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο και Παραδοσιακός Οικισμός από το 1967 και η συνολική διαχειρισή της έχει ανατεθεί στο γραφείο της Παλιάς Πόλης. Μία ειδική υπηρεσία του δήμου η οποία λειτουργεί σύμφωνα με τα πλαίσια προγραμματικής σύμβασης που παρακολουθεί την πορεία του Προγράμματος Προστασίας και Ανάδειξης της Παλιάς Πόλης, συλλέγει, ταξινομεί και επεξεργάζεται στοιχεία σχετικά με την Παλιά Πόλη και της ιστορικής κληρονομιάς με σκοπό τη μεθοδική και εφαρμοσμένη έρευνα για την ιστορική της πορεία και την ορθή της εξέλιξη. Στα πλαίσια της υλοποίησης της Προγραμματικής Σύμβασης για την Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου που υπεγράφη στις 20 Ιουνίου 1995 πραγματοποιήθηκαν έργα που αφορούσαν διαμορφώσεις υποβαθμισμένων περιοχών και ερειπίων της παλιάς πόλης, αρμοδιότητας ΥΠΕΧΩΔΕ και του ΥΠΠΟ203.

Το Φρούριο της Φορτέζας

Το 1988 εκπονήθηκε μία συνολική μελέτη για το Φρούριο, με τίτλο «Διάσωση, διαμόρφωση και αξιοποίηση του Φρουρίου Φορτέζας». Η μελέτη περιλαμβάνει διαμορφώσεις τόσο του εσωτερικού ακάλυπτου χώρου του φρουρίου όσο και την αποκατάσταση και επανάχρηση ορισμένων κτιρίων ως χώρους μουσειακού και πολιτιστικού χαρακτήρα και την δημιουργία ενός υπαίθριου θεάτρου. Συγκεκριμένα, αυτή η μελέτη αποτελεί την αφετηρία των έργων στην Φορτέζα, έργα που χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό αλλά και στη συνέχεια από διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα . (εικ.42)



Εικόνα42: Το Φρούριο της Φορτέζας

Η Λότζια

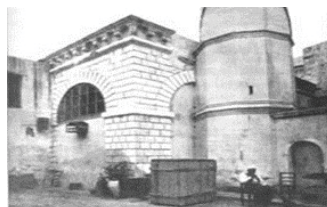
Η ενετική λέσχη Λότζια , είναι ίσως το παλιότερο δημόσιο κτίριο του Ρεθύμνου χτίστηκε ανάμεσα στο 1539-1540 αποτελεί ένα από τα ελάχιστα κτίρια που δεν καταστράφηκαν στην επιδρομή του Ουλουσ-Αλή το 1571.

Το 1924 πέρασε στα χέρια της Εθνικής τράπεζας η οποία με την σειρά της την παραχώρησε το 1950 στην αρχαιολογική υπηρεσία. Ένα χρόνο μετά ξεκίνησαν τα πρώτα αναστηλωτικά έργα του κτιρίου, αρχικά αφαιρέθηκε η τοιχοποιία από τα ημικυκλικά ανοίγματα , ώστε να επανέλθει η αρχική όψη του κτιρίου και έπειτα τοποθετήθηκε μια πλάκα από μπετό στην οροφή, οι παρεμβάσεις αυτές είχαν σκοπό την επαναφορά της αρχικής όψης του κτιρίου.

Το κτίριο παρέλαβε την νέα χρήση ,αποτελώντας το Αρχαιολογικό μουσείο της πόλης για μερικά χρόνια. Τέλος, το 1962 το αρχαιολογικό μουσείο μεταφέρθηκε στο πενταγωνικό οχυρό ακριβώς έξω από την κεντρική πύλη του Φρουρίου. Από το 1962 ως σήμερα η Λότζια φιλοξενεί το πωλητήριο των μουσικών αντιγράφων του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων. (εικ.46)



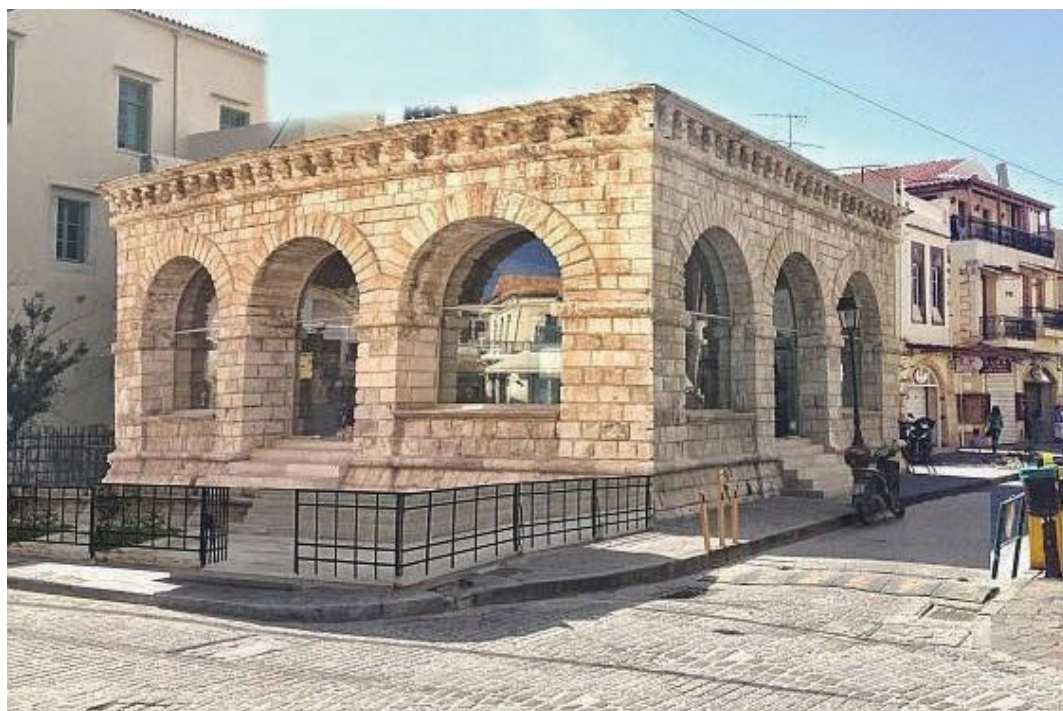
Εικόνα43: Η Λότζια σε σχέδιο του Gerola



Εικόνα44: Η Λότζια τα χρόνια της Τουρκοκρατίας



Εικόνα45: Η Loggia ως Αρχαιολογικό Μουσείο



Εικόνα46: Η Ενετική λέσχη Λότζια του Ρεθύμνου, η σημερινή της εικόνα

Τζαμί Νερατζέ



Εικόνα47: Το τζαμί Νερατζέ σήμερα

Ο ναός κατασκευάστηκε το 1601 στα χρόνια της Ενετοκρατίας και βρίσκεται στην σημερινή πλατεία Μικρασιατών, ήταν το καθολικό μοναστήρι της πόλης για τους Αυγουστιανούς Μοναχούς αφιερωμένο στην Santa Maria. Το 1890 η τουρκική εξουσία αποφάσισε να χτίσει ένα τούρκικο μιναρέ δίπλα στο Τέμενος. Τέλος το 1925, ενώ ένα χρόνο μετά το Τέμενος Νερατζέ ανακηρύχθηκε σε χριστιανική εκκλησία, στην πραγματικότητα όμως αυτή η απόφαση αυτή δεν υλοποιήθηκε ποτέ, το κτίριο έλαβε την χρήση του ωδείου της πόλης την οποία διατηρεί ως σήμερα. Το κτίριο ανακηρύσσεται ως διατηρητέο μνημείο και το 1965 περνάει στην επιμέλεια της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Το 1980 εκπονείται από το ΥΠΠΕ η μελέτη για την συντήρηση του κτιρίου, η οποία περιλαμβάνει την στερέωση του μιναρέ και τον καθαρισμό σε ολόκληρο το κέλυφος του κριτηρίου και της οροφής. Σήμερα το τζαμί εξακολουθεί να φιλοξενεί το ωδείο της πόλης και πλέον λειτουργεί συνδυαστικά με τα κτίρια και την πλατεία που γειτνιάζει αποτελώντας μια πολιτισμική περιοχή στην παλιά πόλη.

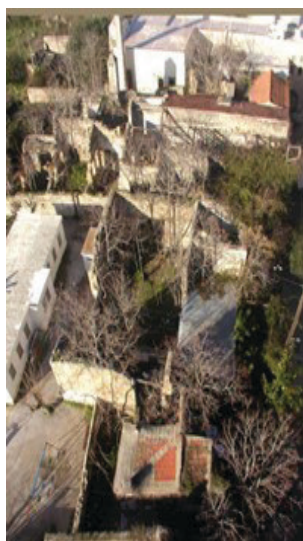
Η πλατεία Μικρασιατών



Εικόνα48: Ανάπλαση της πλατείας Μικρασιατών (τούρκικο σχολείο) στον Αγ. Φραγκίσκο.

Η πλατεία Μικρασιατών, (τούρκικο σχολείο) στο χώρο του Αγίου Φραγκίσκου, καταλαμβάνει το εσωτερικό του μεγαλύτερου σε έκταση οικοδομικού τετραγώνου της παλιάς πόλης. Πρόκειται για έναν ελεύθερο χώρο πλατείας μεγαλύτερο των 6 στρεμμάτων στο γεωγραφικό και λειτουργικό κέντρο της παλιάς. Στην προσπάθεια σύνδεσης της πλατείας με τον άξονα που οδηγεί στην Φορτέτζα ο δήμος απαλλοτρίωσε το ισόγειο κτίσματος στην περίμετρο του Ο.Τ. ,έτσι πραγματοποιήθηκε άλλη μια σύνδεση του χώρου αυτού με τον ιστό της πόλης. Στα πλαίσια αυτού του σχεδίου μέρος της μελέτης περιλάμβανε και την «Αποκατάσταση ερειπωμένου παραδοσιακού κτίσματος» για την δημιουργία ενός δημόσιου πολυχώρου. Το έργο αφορούσε την αποκατάσταση του ερειπωμένου παραδοσιακού κτίσματος που βρίσκεται σε κεντρικό Ο.Τ. του Ιστορικού Κέντρου στην πλατεία Μικρασιατών απέναντι από το Τζαμί Νερατζέ. Η μελέτη χρηματοδοτήθηκε από το ΠΕΠ ΚΡΗΤΗΣ 2000 -2006. Στα πλαίσια του Γ'ΚΠΣ, οι χρήσεις που προέβλεπε να αποδοθούν στα κτίρια εστίαζε σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες που θα λειτουργούν όλη την διάρκεια του έτους στην πόλη (Σπίτι Πολιτισμού, ΚΔΑΠ,ΚΗΦΗ).

Σήμερα η πλατεία των Μικρασιατών αποτελεί ένα δημόσιο χώρο εκτόνωσης για τους κάτοικους της παλιάς πόλης αλλά και όλου του Δήμου. Επίσης τα ιστορικά κτίρια περιμετρικά της πλατείας στεγάζουν τις πολιτιστικές λειτουργίες και δρώμενα της πόλης όλη την διάρκεια του χρόνου. Ουσιαστικά η Πλατεία λειτουργεί ως γέφυρα διασύνδεσης της Παλιάς με τη Νέα Πόλη.



Εικόνα49: Αποκατάσταση ερειπωμένου παραδοσιακού κτίσματος.



Εικόνα50: Δημιουργία πολιτιστικού χώρου **1** αίθουσα πολλαπλών, **2** βρεφονηπιακός, **3** χώρος ημερήσιας φροντίδας ηλικιωμένων .



Εικόνα51: Διαμόρφωση πλατείας γενική κάτοψη

Ανάπλαση της πλατείας του Αγνώστου Στρατιώτη

Η πλατεία Αγνώστου Στρατιώτη πήρε το όνομά της λόγω του ομώνυμου αγάλματος εδράζεται στο κέντρο της και στήθηκε εκεί το 1930, τα αποκαλυπτήρια του αγάλματος έγιναν από τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Βρίσκεται στο σημείο της ιστορικής πύλης της Άμμου, πρόκειται ουσιαστικά για την ανατολική είσοδο του ιστορικού κέντρου, στην περιοχή που εφάπτονται η παλιά με την σύγχρονη πόλη του Ρεθύμνου. Η πλατεία μετά την ανάπλαση της αποκαθιστά με σύγχρονο ύφος το τοπίο στη νευραλγική αυτή θέση. Ειδικότερα αποδίδει στην πόλη σημαντική επιφάνεια δημόσιου χώρου και το οριοθετεί τις κινήσεις. Πρόκειται για το όριο μεταξύ της κυκλοφορίας οχημάτων, πεζών και ποδηλατών, τη στάθμευση, την πιάτσα των ταξί και τους περιμετρικούς υπαίθριους χώρους των καταστημάτων. Η μελέτη του έργου πραγματοποιήθηκε το 2006, υλοποιήθηκε σύμφωνα με τον Ολοκληρωμένο Προγραμματισμό Αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο Π.Ε.Π Κρήτης Ε.Τ.Π.Α. , τον Ιούνιο του 2008.



Εικόνα52: Σχέδιο ανάπλασης της πλατείας του Αγνώστου Στρατιώτη

Διαμόρφωση Ανατολικής Παραλίας

Το έργο έχει τίτλο «Διαμόρφωση Ανατολικής Παραλίας », ειδικότερα πρόκειται για την εφαρμογή της μελέτης του σχεδιασμού της Βιώσιμης Κινητικότητας του Δήμου Ρεθύμνης από τη Μονάδα Βιώσιμης Κινητικότητας με υπεύθυνο τον κ. Θάνο Βλαστό καθηγητή του ΕΜΠ. Η μελέτη εξετάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης συνδυάζοντας την πολεοδομικής και κυκλοφοριακής στρατηγικής. Στα πλαίσια της διατυπώνονται πολεοδομικοί και κυκλοφοριακοί στόχοι και θέτει άξονες πολιτικής. Το ζητούμενο αυτής της μελέτης είναι η βελτίωση της προσπελασιμότητας των οχημάτων με έργα ανάπλασης του οδικού δικτύου. Περιλαμβάνει τις κατασκευαστικές παρεμβάσεις προκειμένου να περιορίσουν την κίνηση του αυτοκινήτου στον ιστορικό πυρήνα και στην κεντρική περιοχή (π.χ. διαπλάτυνση πεζοδρομίων, πλατώματα, υποδομή ποδηλάτου), τη διευκόλυνση και ο έλεγχος διαχείριση της ζήτησης στάθμευσης στις κεντρικές περιοχές και στις περιοχές κατοικίας, η σύνδεση του κέντρου με τις εκτός κέντρου περιοχές. Επίσης επιδιώκει την αποθάρρυνση της χρήσης του αυτοκινήτου για μετακινήσεις μικρής απόστασης, με την δημιουργία διαδοχικών ζωνών που αφορίσουν την προστασίας από τις σήμερα αναπτυσσόμενες διαμπερείς ροές.

Τέλος, άλλα εξίσου βασικός στόχος είναι η διευκόλυνση της κίνησης σε περιμετρικές διαδρομές, δίνοντας έμφαση στο ποδήλατο και τη δημόσια συγκοινωνία και η ανάδειξη διαδρομών που πλεονεκτούν ποιοτικά στην ένταξη σε αυτές τις υποδομές για πεζούς και ποδηλάτες, με επιδιωκόμενο αποτέλεσμα η πόλη να λειτουργήσει, ήπια και ενιαία. Το έργο υλοποιήθηκε στο τέλος του 2013.

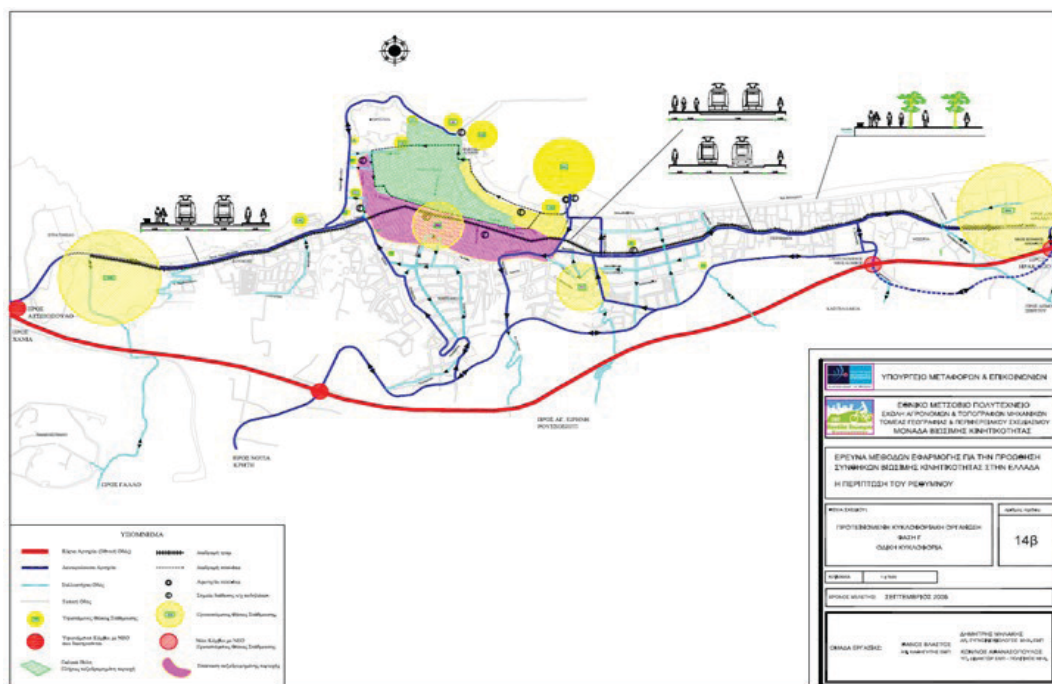


Εικόνα53: Σχέδιο Διαμόρφωσης Ανατολικής Παραλίας

Επεμβάσεις που θα ολοκληρωθούν

Τον Γενάρη του 2009 εκπονήθηκε το στρατηγικό σχέδιου «Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ρεθύμνου στον Τομέα των Μεταφορών», με κυρίαρχο μέλημα την προστασία του περιβάλλοντος και την ποιότητα ζωής, την εξοικονόμηση ενέργειας και την βελτίωση της αποδοτικότητας. Το Ρέθυμνο σήμερα αποτελεί μια ελκυστική περιοχή για τουρισμό λόγω του ιστορικού κέντρου και της σύγχρονης παραλίας που διαθέτει. Σήμερα η έντονη χρήση του οχήματος στην παλιά πόλη δημιουργεί συχνές τριβές μεταξύ αυτής και των πεζών. Ακόμη, στην παλιά πόλη παρατηρείτε η σταδιακή εγκατάλειψη της κατοικίας, η χρήση της κατοικίας πρέπει να τονωθεί. Η μελέτη θα υλοποιηθεί σε τρεις φάσεις έκτων οποίων οι δύο πρώτες αφορούν την παλιά πόλη. Τα επίπεδα υλοποίησης επιδιώκουν τη σταδιακή απελευθέρωση περιοχών της πόλης από το αυτοκίνητο για την αντικατάσταση του με εναλλακτικά μέσα μεταφοράς και την ενίσχυση της κατοικίας.

Η πρώτη φάση αφορά την πλήρη πεζοδρόμηση της Παλιάς Πόλης. Στο στάδιο αυτό δίνεται έμφαση στους κατοίκους της παλιάς πόλης έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η στάθμευση των οχημάτων τους. Ταυτόχρονα απαιτείται η δρομολόγηση mini-bus με ικανοποιητική συχνότητα η οποία θα αποκαταστήσει την επικοινωνία της ανατολικής και δυτικής παλιάς πόλης που θα διακοπεί από την πλήρη πεζοδρόμηση. Η πεζοδρόμηση της οδού Αρκαδίου στο ύψος του Ενετικού Λιμανιού θα αλλάξει τα δεδομένα στην καθημερινότητα της πόλης αφού αποτελεί μαζί με την Ελευθερίου Βενιζέλου τους άξονες που χρησιμοποιούνται για την προσέγγιση του νέου λιμανιού και την παράκαμψη του εμπορικού κέντρου. Με αυτόν τον τρόπο η παραλιακή ζώνη από την Γεωργίου Παπανδρέου (Δελφίνι) έως το Ενετικό Λιμάνι θα παραδοθεί τους πεζούς και τους ποδηλάτες.



Χάρτης22: Πρόταση για την οδική κυκλοφορία

Στην δεύτερη φάση του σχεδίου το ενδιαφέρον στρέφεται προς το παραλιακό μέτωπο, στην επέκταση και την ανάπλαση της παραλιακής περιοχής (από το Στρατόπεδο μέχρι τη Φορτέτζα και από το Δελφίνι μέχρι την Αυστραλών Πολεμιστών). Ο χώρος του αυτοκινήτου θα περιοριστεί και έπειτα θα διαμορφωθεί ισόπεδα ως προς τον υπόλοιπο χώρο, θα κατασκευαστεί ποδηλατοδρόμος και η πόλη θα αποκτήσει πάλι το παραλιακό της μέτωπο. Οι πεζοδρομήσεις θα επεκταθούν και στους δευτερεύοντες άξονες του νέου εμπορικού κέντρου και θα δημιουργηθούν οι νέες συνθήκες για την ανάπλαση όλων των οδών ανάμεσα στις Μοάτσου-Κουντουριώτου. Με αυτήν την παρέμβαση θα μειωθούν οι θέσεις στάθμευσης των κατοίκων της περιοχής οι οποίες θα αναπληρωθούν με προγραμματιζόμενο υπόγειο χώρο στάθμευσης στην πλατεία τεσσάρων Μαρτύρων.



ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- 3.1 Στόχος
- 3.2 Μεθοδολογία ερωτηματολογίου
- 3.3 Κατηγορίες ερωτήσεων
- 3.4 Προφίλ συμμετεχόντων
- 3.5 Χρήσεις γης
- 3.6 Κυκλοφορία
- 3.7 Δημόσιοι χώροι
- 3.8 Ιστορικότητα
- 3.9 Ασφάλεια

3 Ερωτηματολόγιο

Στην παρούσα έρευνα πεδίου, αφού καταγράφηκε και αξιολογήθηκε η υπάρχουσα κατάσταση της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου δεν θα μπορούσε να παραληφθεί η ενότητα με την γνώμη των κατοίκων της πόλης. Οι πόλεις οργανώνονται με βασικό σκοπό να εξυπηρετούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ανάγκες των χρηστών τους, προσφέροντας τους καλύτερη ποιότητα ζωής. Οι χρήστες της πόλης είναι οι πιο αντικειμενικοί κριτές για την αξιολόγηση της σύγχρονης δομής και λειτουργίας της. Στο σημείο αυτό της έρευνας δημιουργήθηκε ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο με σκοπό την καταγραφή της γνώμης των κατοίκων της πόλης σχετικά με την δομή και την λειτουργία της σήμερα.

3.1 Στόχος

Η Παλιά Πόλη είναι ο ιστορικός ιστός της πόλης του Ρεθύμνου, ο οποίος συμμετέχει με ενεργό ρόλο στη λειτουργία της πόλης . Πρόκειται ουσιαστικά για μια περιοχή της πόλης, όπου ο αστικός ιστός της, η δομή ,τα ιστορικά κτίρια αλλά και οι χρήσεις που στεγάζει, την καθιστούν αναπόσπαστο κομμάτι από την ζωή των κατοίκων της πόλης. Σε αυτό το σημείο της έρευνας συντάχθηκε ένα ερωτηματολόγιο με σκοπό να καταγραφούν οι διαφορετικές απόψεις, προτιμήσεις και ανάγκες, αλλά και να εντοπιστούν τόσο τα προβλήματα όσο και οι ελλείψεις που συναντούν οι χρήστες κατά την δραστηριοποίηση τους στην περιοχή ,προκειμένου να αναπτυχθεί μια ολοκληρωμένη και σαφή εικόνα από τους κύριους χρήστες της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου.

3.2 Μεθοδολογία ερωτηματολογίου

Η δομή που ακολουθεί το ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε με βάση το θεωρητικό υπόβαθρο των προηγούμενων ενοτήτων. Σε πρώτο στάδιο, το ερωτηματολόγιο εξετάζει το προφίλ των συμμετεχόντων της παρούσας έρευνας, με σκοπό να εντοπιστούν τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν διαφορετικές απαιτήσεις. Στην συνέχεια, προκειμένου να επιτευχθεί η κατανόηση της λειτουργικότητας της παλιάς πόλης, διερευνώνται οι δραστηριότητες που ασκούν οι ερωτηθέντες κατά την διάρκεια της ημέρας στην πόλη.

Σε επόμενο στάδιο, αναπτύσσονται ενότητες ερωτήσεων, που αφορούν την σύγχρονη εικόνα της πόλης. Διερευνάται αν η δομή και η λειτουργία της μπορεί να καλύψουν τις σύγχρονες ανάγκες των χρηστών και σε ποιο βαθμό. Συγκεκριμένα , αν υπάρχουν χρήσεις που λειτουργούν σε βάρος άλλων δημιουργώντας προβλήματα και υποβαθμίζοντας περιοχές.

Στην ενότητα με θέμα την κυκλοφορία, εξετάζεται ο βαθμός εξυπηρέτησης του χρήστη ανάλογα με το μέσο (αυτοκίνητο ,ποδήλατο ,πόδια) που χρησιμοποιεί στην καθημερινότητά του. Η παλιά πόλη αποτελεί περιοχή μικρής έκτασης ευνοώντας την μετακίνηση με το ποδήλατο και τα πόδια, παρόλα αυτά η χρήση του ΙΧ είναι έντονη. Στόχος της ενότητας αυτής είναι να εντοπιστούν και να καταγραφούν οι προτιμήσεις των χρηστών σχετικά με τις υπάρχουσες δομές.

Η επόμενη ενότητα αφορά τους δημόσιους χώρους της πόλης και τις υποδομές που φιλοξενούν. Οι ερωτήσεις που ακολουθούν επιδιώκουν να εντοπίσουν και να καταγράψουν τις προτιμήσεις των χρηστών σχετικά με τις υπάρχουσες δραστηριότητες και υποδομές, και να εξεταστεί η επίδραση άλλων παραγόντων στις προτιμήσεις τους. Οι παράγοντες που εξετάζονται σχετίζονται με τον σχεδιασμό και τα αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιοχής, καθώς και ο ρόλος των προτιμήσεων των άλλων χρηστών.

Στην ενότητα με θέμα το ρόλο του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, ως παράγοντας που συμβάλει στη διαμόρφωση της καθημερινής εμπειρίας στην Παλιά Πόλη, οι ερωτήσεις εστιάζουν στην μελέτη του αστικού ιστού της περιοχής και των αρχιτεκτονικών στοιχείων που περιλαμβάνει, ως παράγοντες που επιδρούν στις επιλογές των χρηστών, ως προς τον τρόπο, τον τόπο και τον χρόνο δραστηριοποίησής τους. Τέλος, ακολουθεί η ενότητα που σχετίζεται με το ζήτημα της ασφάλειας στην περιοχή της Παλιάς Πόλης. Οι ερωτήσεις της ενότητας αυτής διερευνούν το αν και σε ποιο βαθμό αισθάνονται ασφάλεια οι χρήστες στην περιοχή της Παλιάς Πόλης, το αν υπάρχουν περιοχές εντός της Παλιάς Πόλης που αποφεύγουν οι χρήστες και ποια είναι αυτά, ενώ ταυτόχρονα μελετάτε πως επιδρούν διάφοροι παράγοντες στο πόσο ασφαλώς αισθάνονται οι χρήστες.

3.3 Κατηγορίες ερωτήσεων

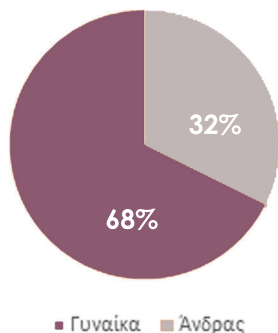
Το ερωτηματολόγιο, αποτελείται από ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου, διαμορφώθηκαν σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες. Η κατηγορία που χρησιμοποιήθηκε και περισσότερο, ήταν αυτή που οι συμμετέχοντες καλούνται να επιλέξουν μια απάντηση κλίμακας («Πολύ», «Αρκετά», «Λίγο», «Καθόλου»). Η δεύτερη κατηγορία καλεί τους ερωτηθέντες να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν (επιλέγοντας ανάμεσα σε «ΝΑΙ», «ΟΧΙ», «Έως έναν βαθμό» και «Δεν γνωρίζω»). Τέλος, η τρίτη κατηγορία είναι οι ερωτήσεις κλειστού τύπου, η κατηγορία αυτή δίνει τη δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων, καθώς και τη δυνατότητα στους χρήστες να προσθέσουν μία δική τους απάντηση.

Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου, που χρησιμοποιήθηκαν, διακρίνονταν σε δύο κατηγορίες. Αυτές είναι οι απλές ανοικτές ερωτήσεις, στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να δώσουν μία σαφή απάντηση. Και ερωτήσεις στις οποίες τα άτομα οφείλουν, αρχικά, να απαντήσουν σε μία ερώτηση κλειστού τύπου και, έπειτα, να δικαιολογήσουν, την απάντηση τους με ερώτηση ανοικτού τύπου.

Η διανομή του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε ηλεκτρονικά την Παρασκευή 21 Σεπτεμβρίου 2019, μέσω πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης και απαντήθηκε από 214 άτομα.

3.4 Προφίλ συμμετεχόντων

Προφίλ Συμμετεχόντων

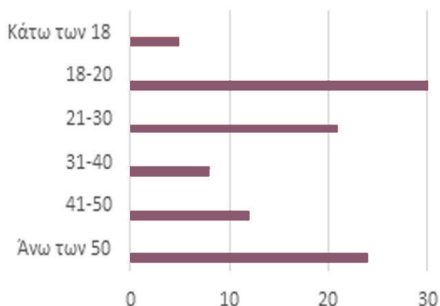


Διάγραμμα 1

Στην έρευνα σημαντικό κριτήριο ήταν όλοι οι ερωτώμενοι να είναι ή να ήταν μέχρι πρόσφατα κάτοικοι της πόλης του Ρεθύμνου ή των προαστιακών περιοχών και να επισκέπτονται καθημερινά την Παλιά Πόλη. Τα προσωπικά στοιχεία των ερωτώμενων που έπρεπε να αναφερθούν αφορούν το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και την περιοχή κατοικίας. Τα στοιχεία αυτά συλλέχθηκαν με σκοπό τον σχηματισμό ενός προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα, αλλά και για το συσχετισμό του προφίλ των ερωτηθέντων με τις διαφορετικές απόψεις σχετικά με την εμπειρία τους στην Παλιά Πόλη. Τελικά ,παρατηρήθηκε ότι η ηλικία και η περιοχή κατοικίας είναι σημαντικές μεταβλητές, οι οποίες διαμορφώνουν διαφορετικά αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των χρηστών για την Παλιά Πόλη .

Αρχικά, τα αποτελέσματα σχετικά με το φύλο έχει αισθητή διαφορά, με το 68% των ερωτηθέντων να απαντά «Γυναίκα» και το 32% να απαντά «Άνδρας». Σχετικά με την ηλικία, οι συμμετέχοντες ανήκουν στις παρακάτω ηλικιακές ομάδες. (Διάγραμμα 1) Το 3% του δείγματος είναι κάτω των 18, το 8% είναι από 18 έως 20 ετών, το 30% είναι από 21 έως 30 ετών, το 13% είναι από 31-40 ετών, το 24% από 41-50, ενώ μόλις 22% άνω των 50 (Διάγραμμα 2).

Ηλικία



Διάγραμμα 2

Ως προς μορφωτικό επίπεδο, η πλειοψηφία με ποσοστό 94%, δηλώνει ότι κατέχει μόρφωση επιπέδου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ενώ τα στοιχεία σχετικά με την εργασία των συμμετεχόντων σημειώνουν μεγάλο ποσοστό φοιτητών στην πόλη 38%, έπειτα ακολουθούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 41% και ελεύθεροι επαγγελματίες στο 15,9%. Σχετικά με το ερώτημα ποιος είναι ο κύριος λόγος που επισκέπτεστε την παλιά πόλη η πλειοψηφία των ερωτώμενων δηλώνει για λόγους ψυχαγωγίας και αναψυχής με ποσοστό 78% , μόλις το 15% σημειώνει πως εκεί είναι η κατοικία του και το 7% για άλλους λόγους.

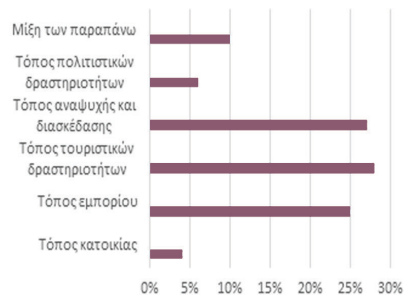
3.5 Χρήσεις γης

Το ζήτημα των χρήσεων γης αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την διάρθρωσή της δομής μιας πόλης, καθώς ορίζει το προφίλ και τον τρόπο ζωής που την διέπουν. Σε ιστορικά κέντρα η βαρύτητα αυτού του ζητήματος είναι μεγάλη γιατί η λάθος επιλογή μπορεί να οδηγήσουν σε μη αντιστρεπτά προβλήματα υποβάθμισης για την πόλη. Είναι σημαντικό να εξεταστούν ορισμένα θέματα που προκύπτουν σχετικά με τις δραστηριότητες και υποδομές, που φιλοξενούνται στις διαφορετικές περιοχές της Παλιάς Πόλης. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιείται έρευνα που σχετίζεται με την επίδραση των διαθέσιμων χρήσεων και υποδομών στην επίσκεψη και την παραμονή των χρηστών στην περιοχή .

Σε αυτή την ενότητα οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα αν υπάρχει ανάγκη για εκπόνηση σχεδίου που θα καθορίζει με σαφήνιά τις χρήσεις γης στην παλιά πόλη. Το 87% σημαντικό ποσοστό των απαντήσεων κυμαίνεται στις απαντήσεις «Πάρα Πολύ», «Πολύ» και «Αρκετά», οδηγώντας μας στο συμπέρασμά ότι υπάρχει ανάγκη για τον καθορισμό ενός νέου σχεδίου που θα ορίζει με σαφήνεια τις επιτρεπόμενες λειτουργίες στο ιστορικό κέντρο του Ρεθύμνου, δηλαδή ένα σχέδιο χρήσεων γης που θα συμβάλει στη βέλτιστη λειτουργία της παλιάς πόλης.

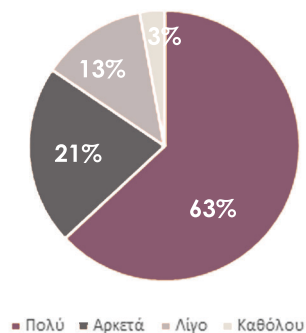
Στην συνέχεια οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να χαρακτηρίσουν το προφίλ της παλιάς πόλη, η συντριπτική πλειοψηφία των απαντήσεων ,με ποσοστό 80% ,χαρακτηρίζει την παλιά πόλη ως μία περιοχή που σημειώνει μίξη τουριστικών , εμπορικών και χρήσεων αναψυχής. Ανάμεσα στις επιλογές ήταν και η απάντηση Τόπος κατοικίας ,κανείς όμως δεν την επέλεξε, επομένως η χρήση της κατοικίας στην παλιά πόλη σημειώνει έντονη υποβάθμιση . Αυτό σημαίνει πως υπάρχουν χρήσεις στην παλιά πόλη που λειτουργούν σε βάρος της κατοικίας, αυτό άλλωστε από το επόμενο ερώτημα “ Θεωρείτε ότι οι χρήσεις του εμπορίου και την αναψυχής λειτουργούν σε βάρος της κατοικίας;” στο οποίο το 67% των απαντήσεων δηλώνουν πως συμφωνούν (Διάγραμμα 3).

Θεωρείτε πως η παλιά πόλη μπορεί να χαρακτηριστεί ως:



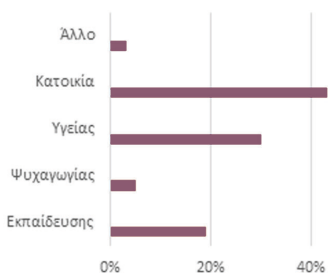
Διάγραμμα 3

Πιστεύετε ότι ένα σχέδιο που θα ορίζει με σαφήνεια τις επιτρεπόμενες χρήσεις (κατοικία, εμπορικά καταστήματα, βιοτεχνίες, εστιατόρια, ξενώνες κλπ.) θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη λειτουργία της Παλιάς Πόλης:



Διάγραμμα 4

Ποιά απο τις παρακάτω χρήσεις έχει ανάγκη η παλιά πόλη σήμερα:



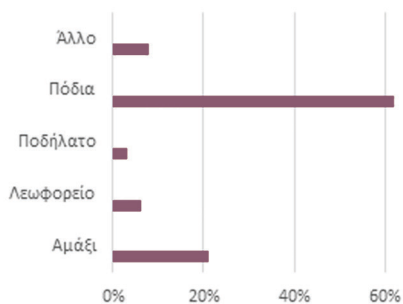
Διάγραμμα 5

Τέλος , τα αποτελέσματα από τις ερωτήσεις σχετικά με τις χρήσεις που έχει ανάγκη η παλιά πόλη σήμερα δείχνουν πως το ιστορικό κέντρο σημειώνει ελλείψεις στις χρήσεις της κατοικίας με ποσοστό 43%, χώρους υγείας με ποσοστό 30% και εκπαίδευσης με ποσοστό 22% (Διάγραμμα 4). Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα συμπεραίνουμε ,πως η παλιά πόλη πλέον απευθύνεται στους επισκέπτες της και όχι τόσο στους κατοίκους, δίνει έμφαση σε λειτουργίες συνάθροισης και εστίασης παραμελώντας τις βασικές ανάγκες των κατοίκων της, ζήτημα που χρήζει άμεση αντιμετώπιση

3.6 Κυκλοφορία

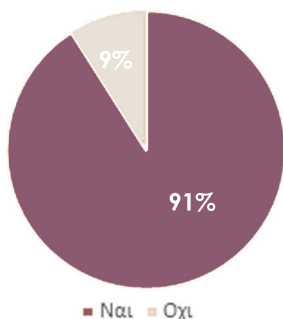
Το Ρέθυμνο έχει ενταχθεί τα τελευταία χρόνια στο πρόγραμμα CIVITAS της Ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας με στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και της κατανάλωσης ενέργειας στον τομέα των μεταφορών .Ο Δήμος πήρε την πρωτοβουλία να συμμετάσχει ως πόλη εφαρμογής στο έργο «CIVITAS DESTINATIONS». Σήμερα στην πόλη σημειώνεται η έντονη χρήση του οχήματος δημιουργώντας συχνές τριβές μεταξύ αυτής και των πεζών. Σε αυτό το σημείο του ερωτηματολογίου οι συμμετέχοντες καλούνται να αξιολογήσουν την σημερινή κατάσταση της κυκλοφορίας στην παλιά πόλη.

Ποιό είναι το μέσο που χρησιμοποιείτε την καθημερινότητά σας;



Διάγραμμα 6

Πιστεύετε πως η παλιά πόλη σημειώνει ελλείψεις κυκλοφοριακών υποδομών;



Διάγραμμα 7

Καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας η Παλιά Πόλη αποτελεί πόλο έλξης και οι ερωτηθέντες επιλέγουν σαν κύριο μέσα μεταφοράς τα πόδια με ποσοστό μόλις 62% , ενώ αυτοί που χρησιμοποιούν το αυτοκίνητο αντιστοιχούν σε ποσοστό 21%. Τα αποτελέσματα μας δείχνουν πως αν και μέσα στην πόλη οι αποστάσεις είναι μικρές το αυτοκίνητο χρησιμοποιείται αρκετά από τους χρήστες σε καθημερινή βάση. Επίσης μόνο το 3% των χρηστών επιλέγουν το ποδήλατο ,ενώ το 6% και το 8% χρησιμοποιούν το λεωφορείο άλλα μέσα μεταφοράς αντίστοιχα (Διάγραμμα 5).

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων με ποσοστό 91% τονίζει ότι στην παλιά πόλη υπάρχει έλλειψη υποδομών κυκλοφορίας, κατατάσσοντας στην πρώτη θέση της τριλίστατων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν κάτοικοι και επισκέπτες την απουσία χώρων στάθμευσης με ποσοστό 75%. Οι χρήστες

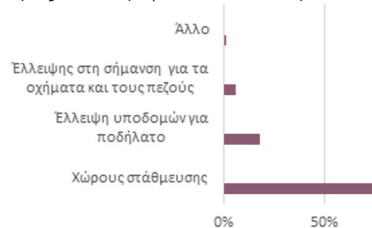
δηλώνουν κατηγορηματικά πως επιθυμούν να περιοριστεί η είσοδος του αυτοκινήτου μέσα στην παλιά πόλη (ποσοστό 84%) αφού δυσχεραίνει την κυκλοφορία . Τέλος ο δακτύλιος με ποσοστό 64% είναι η μόνη οδική αρτηρία μέσα στην πόλη που αφενός εξυπηρετεί τους χρήστες και αφετέρου σέβεται τους υπόλοιπους τρόπους μετακίνησης.

3.7 Δημόσιοι χώροι

Σε αυτή την ενότητα διερευνάται ο ρόλος του δημόσιου χώρου στην καθημερινότητα των χρηστών της παλιάς πόλης .Στο πλαίσιο αυτό, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν σχετικά με την επιρροή που ασκούν τα διάφορα χαρακτηριστικά και η διαμορφώσεις σε δημοσίους χώρους της πόλης και αν αποτελούν κριτήριο για την επιλογή του τρόπου, του τόπου και του χρόνου δραστηριοποίησής τους. Σύμφωνα με την γνώμη των συμμετεχόντων οι δημόσιοι χώροι της πόλης δεν επαρκούν καθώς επιλέγονται συγκεκριμένα σημεία στην παλιά πόλη για την δραστηριοποίηση τους. Οι χρήστες της παλιάς πόλης επιλέγουν περιοχές και δημοσίους χώρους ανάλογα με τις χρήσεις που τις συνοδεύουν (αναψυχή και διασκέδαση), αν υπάρχουν γύρω περιοχές ή σημεία ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και τέλος η ύπαρξη πράσινου ή θάλας.

Συγκεκριμένα οι δημόσιοι χώροι αποτελούν κατά κύριο λόγο σημείο συνάντησης και αναφοράς για τους χρήστες και τα άτομα που συναναστρέφονται στην καθημερινή ζωή της παλιάς πόλης . Το δημοφιλέστερο σημείο είναι η πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτη , μία πλατεία πριν την παραλιακή που αποτελεί το σημείο αναφοράς και συνάντησης που επιλέγουν σε μόνιμη βάση για τις καθημερινές εξορμήσεις τόσο οι κάτοικοι όσο και οι επισκέπτες της πόλης σημειώνοντας ποσοστό 47% στις απαντήσεις που λήφθηκαν. Στην συνέχεια ακολουθούν η Ανατολική παραλία με ποσοστό 22% , η πλατεία των Μικρασιατών με ποσοστό 15% , η περιοχή της Φορτέτζα με ποσοστό 11% και τέλος το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο με ποσοστό 5% (Χάρτης 22).

Ελείψεις κυκλοφοριακών υποδομών



Διάγραμμα 8

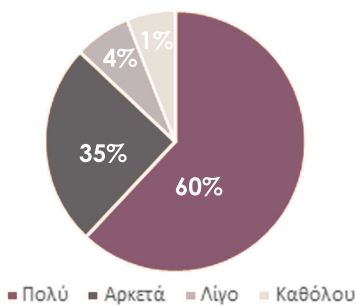


Χάρτης23: Υπάρχουν σημεία μέσα στην πόλη που αποτελούν σημεία αναφοράς-συνάντησης για εσάς και όσους συναναστρέφεστε στην καθημερινή σας ζωή.



Χάρτης24: Ποιους από τους δημόσιους χώρους της παλιάς πόλης επιλέγεται να επισκεφτείτε ή να περάσετε κατά την διάρκεια του καθημερινού σας περιπάτου;

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η διαμόρφωση του δημόσιου χώρου επηρεάζει στην συνάθροιση:



Διάγραμμα 9

Οι δημόσιοι χώροι πέρα από σημείο αναφοράς και συνάντησης για τους κατοίκους της πόλης αποτελούν και σημεία συνάθροισης στην καθημερινότητά τους. Ένα άλλο ερώτημα που τέθηκε στους συμμετέχοντες σχετιζόταν με το ποιοι είναι οι δημόσιοι χώροι που επιλέγουν για να επισκεφτούν ή να περάσουν κατά την διάρκεια του περιπάτου τους, το 44% των απαντήσεων επέλεξε την πλατεία του Αγνώστου Στρατιώτη και στην συνέχεια ακολουθεί η πλατεία των Μικρασιατικών με 32% και η πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου με ποσοστό 16% (Χάρτης 23).

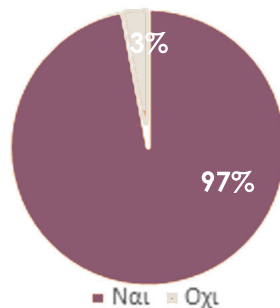
Σε αυτό το σημείο του ερωτηματολογίου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν ποια είναι τα στοιχεία και σε ποιο βαθμό η διαμόρφωση των δημόσιων χώρων αποτελούν κριτήριο επιλογής καθ' όλη την διάρκεια της μέρας. Οι απαντήσεις υποδηλώνουν πως η διαμόρφωση αυτών των χώρων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τους χρήστες αφού το 95% των απαντήσεων κινείται ανάμεσα στο "Πολύ" και "Αρκετά" (Διάγραμμα 6).

Σε ό,τι αφορά τον χαρακτήρα που διαθέτουν οι δημόσιοι χώροι, η αρχιτεκτονική διαμόρφωση, το πράσινο, η ύπαρξη φωτισμού και καθιστικών και τέλος η κατάσταση των γύρω κτιρίων αποτελούν τα βασικά κριτήρια επιλογής των χρηστών για τον καθημερινό τους περίπατο. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν φαίνεται ότι οι ερωτώμενοι επιλέγουν σημεία της πόλης που συνδυάζουν ενδιαφέρον και ασφάλεια παράλληλα. Η κατάσταση των κτιρίων και το μέτωπο των γειτονιών της πόλης αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την εικόνα τόσο των δημόσιων χώρων όσο και της ευρύτερης πόλης. Η κατάσταση των κτιρίων πολλές φορές ευθύνεται για την υποβάθμιση και την εγκατάλειψη πολλών ιστορικών τόπων και για αυτό οι συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου υποστηρίζουν πως αυτό το ζήτημα απασχολεί και την παλιά πόλη του Ρεθύμνου μιας και υπάρχουν σημεία που την υποβαθμίζουν σε σημαντικό βαθμό. Ερωτήθηκαν ποιά είναι αυτά τα σημεία αλλά οι απαντήσεις δεν ήταν προσδιοριστικές.

3.8 Ιστορικότητα

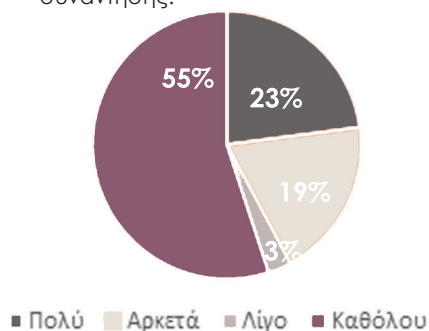
Η Παλιά Πόλη έχει διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό τον πολεοδομικό της ιστό, όπως αυτός διαμορφώθηκε τα χρόνια της Ενετοκρατίας, με τους μετασχηματισμούς της τουρκικής κατάκτησης και της συνεχής κατοίκησης έως σήμερα. Σε αυτό το σημείο της έρευνας οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναγνωρίσουν την ιστορικότητα της πόλης, ερωτήθηκαν αν υπάρχει μνήμη που συνδέεται με περιοχές της παλιάς πόλης και να αναφέρουν ποιες είναι αυτές. Η σχεδόν ομόφωνη απάντηση των συμμετεχόντων της τάξεως του 97%, δηλώνει πως το Ενετικό λιμάνι και στην συνέχεια η Πλατεία Μικρασιατικών και η πλατεία Αγνώστου Στρατιώτη αποτελούν τις δημοφιλέστερες περιοχές που είναι άμεσα συνδεδεμένες με την μνήμη της πόλης με ποσοστά 32%, 28% και 24% αντίστοιχα. Στην συνέχεια, ακολουθούν οι πλατείες Μητροπόλεως και Ηρώων Πολυτεχνείου και Πετυχάκη (Διάγραμμα 7). Πρόκειται για μία ερώτηση ανοιχτού τύπου στην οποία κανείς δεν απάντησε την ιστορική περιοχή της Φορτέτζας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου η ιστορική σημασία της πόλης γίνεται εύκολα αντιληπτή στον επισκέπτη δηλώνει το 78% των ερωτηθέντων, όμως υποστηρίζουν πως δεν αξιοποιούνται σωστά αυτοί οι χώροι. Κλείνοντας, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως οι χρήστες της πόλης πιστεύουν πως η συλλογική μνήμη συμβάλει στην ανάδειξη της παλιάς πόλης ως ένα κοινωνικό χώρο και τόπο συνάντησης τόσο για τους κατοίκους όσο και για τους επισκέπτες (Διάγραμμα 8).

Θεωρείτε πως υπάρχει μνήμη που συνδέεται με τις περιοχές της παλιάς πόλης ;



Διάγραμμα 10

Σε ποιό βαθμό θεωρείτε πως η συλλογική μνήμη συμβάλει στο να είναι η παλιά πόλη κοινωνικός τόπος συνάντησης;

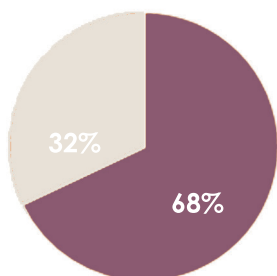


Διάγραμμα 11

3.9 Ασφάλεια

Σε αυτή την ενότητα, διερευνάται η άποψη των χρηστών σχετικά με τα θέματα της ασφάλειας στην περιοχή της Παλιάς Πόλης, καθώς και οι παράγοντες που τους επηρεάζουν. Αρχικά η πρώτη και η πιο γενική ερώτηση, εστιάζει στο βαθμό ασφάλειας που αισθάνονται οι χρήστες, με το μεγαλύτερο ποσοστό να απαντά πως αισθάνεται αρκετά ασφαλής. Παρ' όλα αυτά, σε σύγκριση με τα αποτελέσματα της ερώτησης που ακολουθεί είναι φανερό πως το αίσθημα ασφάλειας που περιγράφεται δεν αφορά ολόκληρη την Παλιά Πόλη (Διάγραμμα 9).

Υπάρχουν σημεία στην παλιά πόλη που αποφεύγετε;



■ Ναι ■ Όχι

Διάγραμμα 12

Σε περίπτωση που είστε κάτοικος της παλιάς πόλης και επιθυμείτε να παραμείνετε σε αυτήν, ποιός είναι ο κυριότερος λόγος για αυτή σας την απόφαση;



Διάγραμμα 13

Στην συνέχεια, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για το αν υπάρχουν σημεία/ περιοχές της Παλιάς Πόλης τα οποία αποφεύγουν. Έπειτα από τη συγκέντρωση και την κατηγοριοποίηση των αποτελεσμάτων, προβληματικές περιοχές θεωρούνται κυρίως εκείνες που μπορούν να χαρακτηριστούν από απουσία νυχτερινών χρήσεων και η απουσία της ανθρώπινης παρουσίας(φύλαξης) , η έλλειψη φωτισμού και η κακή κατάσταση διατήρησης των κτιρίων. Όπως επισημαίνουν οι χρήστες συνήθως πρόκειται για στενά δρομάκια ή πεζοδρόμους απομακρυσμένα από τις περιοχές , που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη κινητικότητα με κρούσματα παραβατικής ή/και εγκληματικής συμπεριφοράς. Σχετικά με τους διαφορετικούς παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το αίσθημα ασφάλειας που επικρατεί στην περιοχή, οι απαντήσεις δείχνουν συγκεκριμένους παράγοντες που προκαλούν ασφάλεια στους περαστικούς, όπως η παρουσία άλλων ανθρώπων, η αστυνόμευση/επιτήρηση, αλλά και η ύπαρξη ή απουσία χρήσεων στις διάφορες περιοχές της Παλιάς Πόλης.

Τέλος, αφού πρώτα οι χρήστες κλήθηκαν να αξιολογήσουν την ασφάλεια που τους παρέχει η παλιά πόλη ,ερωτήθηκαν αν είχαν την επιλογή “να παραμείνετε στην παλιά πόλη” ή “να εγκατασταθείτε εκτός αυτής” σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα η πλειοψηφία των συμμετεχόντων θα εγκατέλειπε την παλιά πόλη. Ωστόσο οι κύριοι λόγοι που κάνουν τους κατοίκους της παλιάς πόλης να συνεχίζουν να μένουν σε αυτήν είναι επειδή σπουδάζουν στην πόλη ,η απόσταση από τον χώρο εργασίας τους και η συγκέντρωση πολλών χρήσεων (Διάγραμμα 10).

4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1 Συμπεράσματα έρευνας

4.2 Συμπεράσματα Ερωτηματολογίου

4 Συμπεράσματα

4.1 Συμπεράσματα έρευνας

Η πολιτιστική κληρονομιά, υλική και άυλη, και ο σύγχρονος πολιτισμός αναγνωρίζονται ως κύρια στοιχεία ταυτότητας κάθε πόλης ,αποτέλεσμα χρόνιων επεμβάσεων και ποικιλόμορφων λαών που κατοίκησαν σε αυτές. Επομένως , οι στρατηγικές διαχείρισης των ιστορικών πόλεων και τα αποτελέσματα που επιφέρουν είναι αναγκαίο κομμάτι για τα ιστορικά σύνολα και την διαφύλαξη του πολιτισμού τους.

Το ιστορικό τμήμα κάθε πόλης αποτελεί ένα μικρό κομμάτι στον σύγχρονο αστικό ιστό της, το οποίο καλείται 'ιστορικό κέντρο'. Η σύγχρονη πόλη οργανώνεται με βάση και γύρω από αυτόν τον ιστορικό πυρήνα. Ωστόσο, τα πρότυπα κάθε εποχής ευθύνονται για την συνολική διαχείριση των ιστορικών πόλεων καθώς οι νέες ανάγκες διαβίωσης καθόριζαν τους άξονες που οργάνωναν τους σύγχρονους οικισμούς.

Το φαινόμενο της υποβάθμισης των ιστορικών κέντρων εμφανίζεται με την υπερσυγκέντρωση μεγάλων μαζών στις πόλεις εγκαταλείποντας τα ιστορικά σύνολα και συνεπώς την ιδέα περί προστασίας αυτών. Τα χρόνια που ακολουθούν ,εμφανίζονται κινήματα που επιδίωκαν την ολοκληρωτική κατεδάφιση μεγάλων τμημάτων των ιστορικών κέντρων προκειμένου να δημιουργηθούν νέοι χώροι που θα εξασφάλιζαν τις σύγχρονες ανάγκες των κατοίκων.

Κατά τον 19ο αιώνα , από την άλλη, δινόταν έμφαση μόνο στα σύμβολα που μπορούσαν να αποτυπώσουν στην παράδοση όπως οι καθεδρικοί ναοί , οι κήποι , οι πλατείες και τα αγάλματα και όχι στην αξία που είχε η ιστορική πόλη στο σύνολο της. Πράγμα που αλλάζει τον 20ο αιώνα, καθώς η αναγνώριση της ιστορικότητας και η ιδέα περί προστασίας των ιστορικών συνόλων αναβιώνει ξανά. Στην ίδια κατεύθυνση, κινούνται και τα χρόνια του Β' Παγκοσμίου πολέμου που παρά τα δεινά και τις καταστροφές που επέφερε ,προβάλλει την ανάγκη αυτοπροσδιορισμού της ταυτότητας του τόπου και τον καθορισμό της παράδοσης. Συνεπώς ,τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που επιβίωσαν συνιστούσαν χωροχρονικές αναφορές για την πόλη, οδηγώντας στην κινητοποίηση για τις πρώτες προσπάθειες για προστασία και διατήρηση του ιστορικού ίχνους αποτελώντας βασικό άξονα για την οργάνωση του σύγχρονου αστικού ιστού.

Σήμερα τα ιστορικά κέντρα βρίσκονται στον πυρήνα των σύγχρονων πόλεων και αποτελούν τα τμήματα που προάγουν την ανθρώπινη μνήμη και την εξέλιξη της πόλης. Τα σημεία αυτά λειτουργούν σαν αισθητικά γνωρίσματα που μαρτυρούν την ιστορία κάθε τόπου συνδέοντας το παρόν με το παρελθόν. Παρόλο αυτά, καθώς συνιστά το μικρότερο τμήμα του σύγχρονου πολεοδομικού ιστού δεν διαθέτει κάποιο πλαίσιο σχεδιασμού και προγραμματισμού για την αξιοποίηση και αναβάθμιση αυτών των περιοχών. Αποτελεί το σημείο της σύγχρονης πόλης που ενώ σημειώνει συνεχώς τάσεις υποβάθμισης η αξία του γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για προστασία και διατήρηση αυτών προκειμένου να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

Κοινά χαρακτηριστικά σημειώνονται τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο

όπως στον ελλαδικό χώρο συναντάμε την περίπτωση της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου. Μία πόλη που αναπτύσσεται στο εσωτερικό των τειχών της ,στον πυρήνα της σύγχρονης πόλης που ανά τα χρόνια έχει υποβαθμιστεί και αρχίζει να χάνει την ταυτότητα της. Βασικό της χαρακτηριστικό αποτελούν οι έντονες αντιθέσεις ανάμεσα στις δραστηριότητες που φιλοξενεί και τον τρόπο που διαχειρίζεται την ιστορική της αξία.

Ωστόσο, διαχρονικά έχουν εκπονηθεί μελέτες που αποσκοπούν στην ανάδειξη της ιστορικής αξίας της πόλης και την βελτίωση αυτής που εν τέλει δεν εξασφάλισαν τα επιθυμητά αποτελέσματα λόγω της αποσπασματικής διαχείρισης του ζητήματος. Η έλλειψη ,για παράδειγμα, ενός οργανωμένου πολεοδομικού σχεδίου που αποσκοπεί στη συσχέτιση του παλιού τμήματος της πόλης με το σύγχρονο αστικό ιστό της, οδηγεί στη λάθος διαχείριση και ανάπτυξη αυτής. Η ανάμιξη των χρήσεων στο ιστορικό κέντρο και η παλαιότητα των κελυφών ή η ακαταλληλότητα αξιοποίησης αυτών είναι ακόμη ένας σημαντικός λόγος που διαβρώνει την παλιά πόλη. Ο τρόπος με τον οποίο έχουν αναπτυχθεί οι χρήσεις γης ενθαρρύνουν την ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου και της ψυχαγωγίας με αποτέλεσμα την δημιουργία έντονων οχλήσεων για την πόλη, την μη αποτελεσματική διαχείριση του δημόσιου και κοινόχρηστου χώρου και την υποβάθμιση της κατοικίας. Τέλος, η έλλειψη πολιτιστικής αξιοποίησης των κτιρίων και της ευρύτερης περιοχής προκειμένου να διατηρηθεί η ιστορική φυσιογνωμία της περιοχής συμβάλλει αρνητικά στη βελτίωση του τόπου.

Παρά τα προβλήματα που συναντάμε στο ιστορικό κέντρο ,σήμερα, επιδιώκεται η εναρμόνιση της προστασίας της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, με την προστασία των φυσικών πόρων, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Αναγνωρίζεται η σημασία του πολιτισμού και η ανάγκη για προστασία της ιστορικής αξίας προκειμένου να διατηρηθεί ο χαρακτήρας της πόλης. Επιπλέον, έχουν γίνει προσπάθειες τα τελευταία χρόνια για την αποκατάσταση και αξιοποίηση του κτιριακού αποθέματος του ιστορικού κέντρου και την προώθηση της ιστορικής και πολιτιστικής ταυτότητας μέσω ενεργειών των αρμόδιων αρχών προκειμένου να ενισχυθεί η φυσιογνωμία του κέντρου.

4.2 Συμπεράσματα Ερωματολογίου

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που συγκεντρώθηκαν, συμπεραίνουμε πως οι περισσότεροι συμμετέχοντες αξιολογούν πως η λειτουργία και η φυσιογνωμία της παλιάς πόλης κεντρίζει την προσοχή των κατοίκων και επισκεπτών γεγονός που επιβάλλει από την μία τη προστασία της και από την άλλη, τη σημασία και τον σεβασμό από τους ίδιους τους χρήστες της πόλης.

Το κοινωνικό προφίλ των χρηστών της Παλιάς Πόλης σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν φαίνεται ότι αποτελείται από χρήστες 21 έως 30 ετών και στην πλειοψηφία τους ,από φοιτητές και από άτομα άνω των 50 ετών. Παρ'όλη, την ηλικιακή διαφορά ,οι απαντήσεις δηλώνουν τις ίδιες ανάγκες των χρηστών στην πόλη. Το ιστορικό κέντρο βρίσκεται στον πυρήνα του σημερινού Ρεθύμνου, με χαρακτηριστικό τον δυσανάλογο συνδυασμό χρήσεων που την αποτελούν , με το εμπόριο και την αναψυχή να κυριαρχούν. Οι χρήστες της πόλης δηλώνουν κατηγορηματικά πως υπάρχει ανάγκη για τον επαναπροσδιορισμό τους. Η σημερινή

λειτουργία της πόλης σημειώνει δυσαναλογία ανάμεσα στις χρήσεις ,έχοντας σαν αποτέλεσμα ορισμένες από αυτές να λειτουργούν σε βάρος άλλων. Η προστασία της κατοικίας έχει καθοριστική σημασία για την ζωντάνια της πόλης , έτσι ώστε να μην μετατραπεί σε πόλη “μουσείο”. Μεγάλο ποσοστό των κατοίκων δηλώνει πως θέλει να εγκαταλείψει την παλιά πόλη, μιας και τα προβλήματα στάθμευσης και ηχορύπανσης που επικρατούν στη πόλη κατά την διάρκεια της μέρας και της νύχτας τους έχουν κουράσει. Ο τρόπος που λειτουργεί πλέον η πόλη καλύπτει περισσότερο τις ανάγκες των επισκεπτών παρά των κατοίκων. Οι χρήστες έχουν περισσότερο ανάγκη από χώρους κατοικίας, υγείας, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας παρά αναψυχής και εμπορίου.

Ένα ακόμη ζήτημα που απασχολεί την πόλη είναι το θέμα της κυκλοφορίας. Η προσβασιμότητα στο ιστορικό κέντρο με τα πόδια γίνεται εύκολα ,αφού οι αποστάσεις είναι μικρές, ωστόσο η έντονη χρήση του οχήματος δημιουργεί έντονη τριβή ανάμεσα στην πόλη και τους πεζούς. Η πόλη έχει ανάγκη να απελευθερωθεί από τα ΙΧ και να δημιουργηθούν υποδομές που θα προωθούν την κίνηση με τα πόδια , το ποδήλατο και τα ΜΜΜ. Η είσοδος του οχήματος πρέπει να είναι ελεγχόμενη και να ευνοεί κύριος τους χρήστες που μένουν στην παλιά πόλη. Είναι ανάγκη να δημιουργηθούν οργανωμένοι χώροι στάθμευσης περιμετρικά της πόλης, που θα εξυπηρετούν όλους τους χρήστες έτσι ώστε να ευνοηθεί η μετακίνηση εντός της πόλης με οικολογικά μέσα (ποδήλατο ,πόδια , μίνι bus).

Στη συνέχεια, διερευνήθηκε ο ρόλος του σχεδιασμού στην λειτουργία της πόλης. Οι δημόσιοι χώροι και το προφίλ των περιοχών αποτελούν βασικό παράγοντα για τον χαρακτήρα που αποκτούν με βάση τις χρήσεις και τους χρήστες που προσελκύουν. Η παλιά πόλη διαθέτει αρκετούς δημόσιους χώρους για εκτόνωση και συνάντηση των χρηστών της, παρόλα αυτά οι κάτοικοι θεωρούν πως δεν επαρκούν γιατί επιλέγονται συγκεκριμένοι από αυτούς στην καθημερινότητά τους. Η ανατολική παραλία και οι πλατείες του Αγνώστου Στρατιώτη, της Μητροπόλεως και της Ηρώων Πολυτεχνείου αποτελούν τις δημοφιλέστερες επιλογές για τον καθημερινό περίπατο των κατοίκων και επισκεπτών της πόλης. Την δυτική πλευρά της πόλης οι χρήστες την αποφεύγουν κυρίως τις νυχτερινές ώρες λόγω της μη ασφαλούς αίσθησης που επικρατεί στην περιοχή . Οι δημόσιοι χώροι έχουν ανάγκη από φωτισμό ,καθιστικά , πράσινο και την ανθρώπινη παρουσία. Γενικά στη παλιά πόλη επικρατεί το αίσθημα της ασφάλειας εκτός από κάποια σκοτεινά σημεία της. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αυτές οι περιοχές είναι τα στενά δρομάκια ή πεζοδρόμοι σε απομακρυσμένα σημεία από τις περιοχές που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη κινητικότητα με κρούσματα παραβατικής ή/και εγκληματικής συμπεριφοράς.

Τέλος, όσον αφορά, το θέμα της ιστορικότητας στην πόλη , η ιστορική αξία της είναι πολύ σημαντική και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποβαθμίζεται μέσα από τις σύγχρονες δομές και λειτουργίες που την διέπουν. Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ιστορική της αξία .Τα σημεία μνήμης που συναντάς στην πόλη γίνονται εύκολα αντιληπτά τόσο στον ντόπιο όσο και στον επισκέπτη. Οι χρήστες θεωρούν πως η συλλογική μνήμη είναι ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλει στην κοινωνικοπολιτική λειτουργία της πόλης. Παρόλα αυτά, πιστεύουν πως δεν έχουν αξιοποιηθεί με τον σωστό τρόπο έτσι ώστε η ιστορική αξία της πόλης να συμβάλει στην ανάδειξή της.

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας και σε συνδυασμό με τη θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος καταλήγουμε ότι η Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου συνιστά μία περιοχή γεμάτη αντιθέσεις ανάμεσα στις δραστηριότητες που φιλοξενεί και την εμπειρία των χρηστών της. Ωστόσο οι αντιθέσεις αυτές αποτελούν τα κύρια εργαλεία για την μελέτη και την διεξαγωγή ενός νέου σχεδίου πόλης που στοχεύει στην βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης και την αναζωογόνηση του ιστορικού κέντρου.

5

ΠΑΡΑΤΗΜΑΤΑ

5.1 Παράτημα-Ερωτηματολογίου

5.2 Παράρτημα-Διαγραμμάτων

5. Παράτημα-Ερωτηματολογίου

Προφίλ ερωτώμενου/-ης

1. Φύλο: *

Γυναίκα
Άνδρας

2. Ηλικία: *

Κάτω των 18
18-20
21-30
31-40
41-50
Άνω των 50

3. Επάγγελμα: *

Ιδιωτικός υπάλληλος
Ελεύθερος επαγγελματίας
Φοιτητής/τρια
Άλλο

4. Μορφωτικό επίπεδο: *

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
Τριτοβάθμια εκπαίδευση
Άλλο

5. Ποιος είναι ο κύριος λόγος που επισκέπτεστε την παλιά πόλη; *

Ψυχαγωγία
Αναψυχή-εστίαση
Κατοικία
Άλλο

Χρήσεις

Πιστεύεται ότι ένα σχέδιο που θα ορίζει με σαφήνεια τις επιτρεπόμενες χρήσεις (κατοικία, εμπορικά καταστήματα, βιοτεχνίες, εστιατόρια, ξενώνες κλπ.) θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη λειτουργία της Παλιάς Πόλης:

Καθόλου
Λίγο
Αρκετά
Πολύ

Θεωρείτε ότι η Παλιά Πόλη ΣΗΜΕΡΑ μπορεί να χαρακτηριστεί ως:

- Τόπος κατοικίας
- Τόπος εμπορίου
- Τόπος πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Τόπος αναψυχής και διασκέδασης
- Μίξη των παραπάνω

Θεωρείτε ότι οι χρήσεις του εμπορίου και την αναψυχής λειτουργούν σε βάρος της κατοικίας:

- Ναι
- Όχι

Ποιες από τις παραπάνω χρήσεις έχει ανάγκη η παλιά πόλη σήμερα:

- Εκπαίδευσης
- Ψυχαγωγίας
- Υγείας
- Κατοικίας
- Άλλο

Θεωρείτε πως στην Παλιά πόλη υπάρχει πρόβλημα στέγασης:

- Ναι
- Όχι

Κυκλοφορία

Ποιο είναι το μέσο που χρησιμοποιείτε στην καθημερινότητα σας :

- Αμάξι
- Λεωφορείο
- Ποδήλατο
- Πόδια
- Άλλο

Πιστεύετε ότι η πόλη σημειώνει ελλείψεις κυκλοφοριακών υποδομών;

- Ναι

Αν ναι ποιες:

- Χώρους στάθμευσης
- Ελλείψεις υποδομών για ποδήλατο
- Ελλείψεις στη σήμανση για τα οχήματα και τους πεζούς
- Άλλο
- Όχι

Ο δακτύλιος εξυπηρετεί τις ανάγκες της πόλης:

- Ναι
- Όχι

Πιστεύετε ότι πρέπει να περιοριστεί η διέλευση αυτοκινήτων στην παλιά πόλη:

Ναι

Όχι

Χρησιμοποιείτε το ποδήλατο για την μετακίνησή σας στην Παλιά πόλη:

Ναι

Αν ναι, για:

όλες ή τις περισσότερες καθημερινές και αναγκαίες μετακινήσεις στην πόλη

βόλτες αναψυχής- διασκέδασης

άθληση- προπόνηση

άλλο

Όχι

Πιστεύετε ότι υπάρχει η κατάλληλη υποδομή για χρήση ποδηλάτου με ασφάλεια στην πόλη:

Ναι

Όχι

Δημόσιοι χώροι

Πιστεύεται πως οι δημόσιοι χώροι στην παλιά πόλη επαρκούν:

Ναι

Όχι

Υπάρχουν συγκεκριμένα σημεία-χώροι για δραστηριότητες που προτιμάτε να επισκέπτεστε στην παλιά πόλη:

Ναι

Γιατί;

Λόγω πράσινου/θέας

Λόγω αναψυχής/διασκέδασης

Λόγω υποδομών

Λόγω σημείου/τριγύρω χρήσεις

Άλλο

Όχι

Από ποια πλατεία της παλιάς πόλης προτιμάτε να περάσετε-καθίσετε κατά τον περίπατό σας:

Πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου

Πλατεία Μικρασιατών

Πλατεία Αγνώστου Στρατιώτη

Πλατεία Μητροπόλεων

Υπάρχουν χώροι στην παλιά πόλη που αποτελούν σημείο αναφοράς- συνάντησης για εσάς και όσους συναναστρέφεστε στην καθημερινή σας ζωή, αν ναι ποία;

Φορτέτζα
Ιστορικό και λαογραφικό μουσείο
Κτελ
Ανατολική παραλιακή
Πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου
Πλατεία Μικρασιατών
Πλατεία Αγνώστου Στρατιώτη
Πλατεία Μητροπόλεων
Άλλο

Σε ποιο βαθμό η ύπαρξη καθιστικών και φωτισμού στους δημόσιους χώρους είναι κριτήρια για την επιλογή σας:

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η διαμόρφωση των δημόσιων χώρων επηρεάζει την συνάθροιση :

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

Σε ποιο βαθμό επηρεάζει η ύπαρξη πρασίνου την παραμονή σας στους δημόσιους χώρους επηρεάζει την συνάθροιση :

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

Ιστορικότητα

Θεωρείτε πως υπάρχει μνήμη που συνδέεται με τις περιοχές της παλιάς πόλης; Αν ναι ποιες;

Ναι

Ενετικό Λιμάνι
Πλατεία Ηρώων Πολυτεχνείου
Πλατεία Μικρασιατών
Πλατεία Αγνώστου Στρατιώτη
Πλατεία Μητρόπολης
Άλλο

Όχι

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε πως η συλλογική μνήμη συμβάλει στο να είναι η παλιά πόλη κοινωνικός τόπος και χώρος συνάντησης:

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

Πιστεύετε πως η σημασία της ιστορικότητας της παλιάς πόλης μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτή στον επισκέπτη:

Ναι
Όχι

Πιστεύετε πως σήμερα αξιοποιούνται σωστά οι ιστορικοί χώροι:

Ναι
Όχι

Ασφάλεια

Σε ποιο βαθμό αισθάνεστε ασφάλεια όταν βρίσκεστε στην παλιά πόλη:

Πολύ
Αρκετά
Λίγο
Καθόλου

Υπάρχουν σημεία στην παλιά πόλη που αποφεύγετε; Αν ναι ποια είναι αυτά:

Ναι
Όχι

Αν σας δινόταν η ευκαιρία, θα επιθυμούσατε:

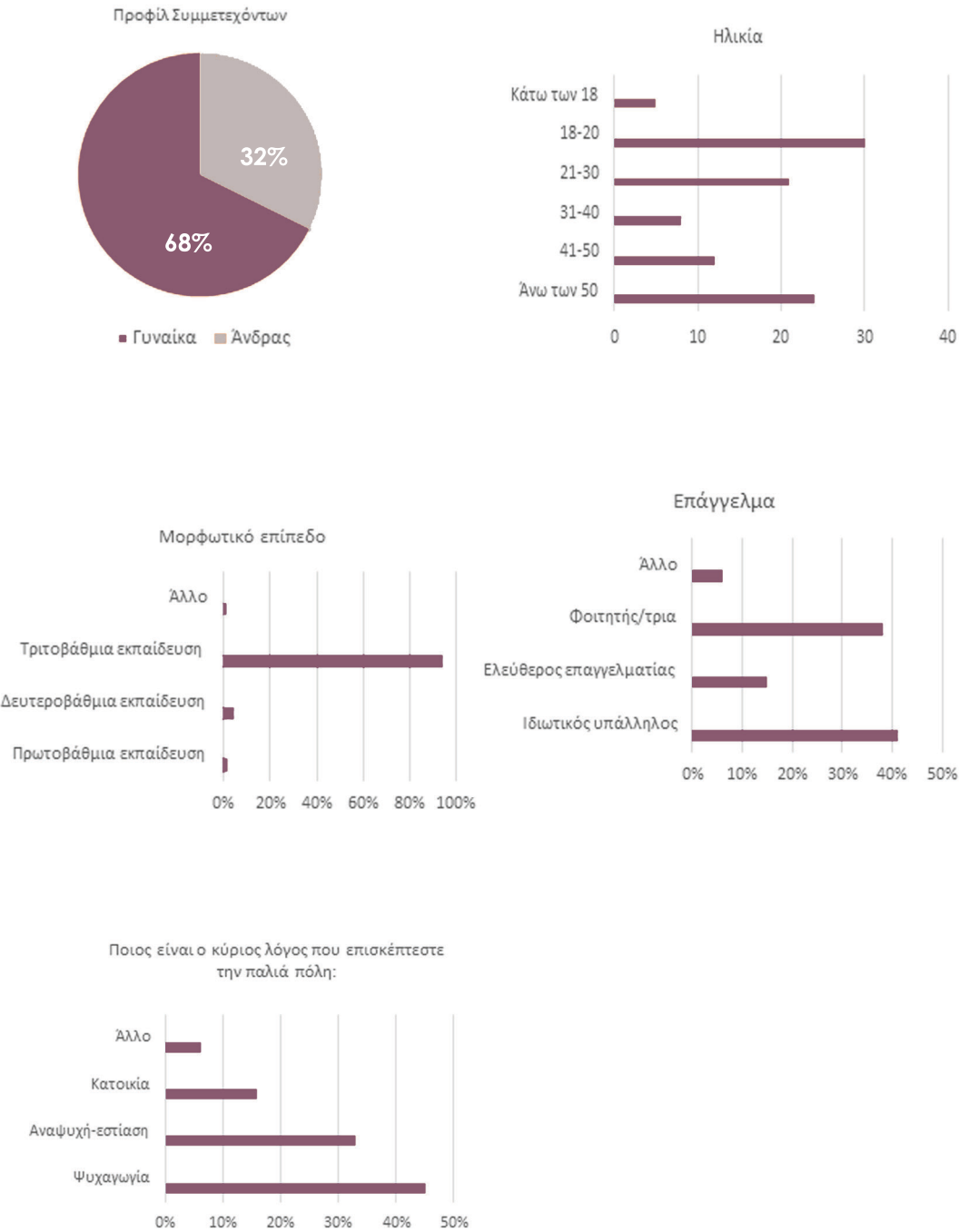
Να παραμείνετε στην Παλιά Πόλη.
Να μετεγκατασταθείτε εκτός Παλιάς Πόλης.

Σε περίπτωση που είστε κάτοικος της Παλιάς Πόλης και επιθυμείτε να παραμείνετε σε αυτήν, ποιος είναι ο σημαντικότερος λόγος για την απόφαση :

Προσδοκία βελτίωσης συνθηκών
Υπαρξη συγγενικών και φιλικών δεσμών
Οικονομικοί λόγοι
Εγγύτητα στον τόπο εργασίας
Συναισθηματικό δέσιμο
Άλλο

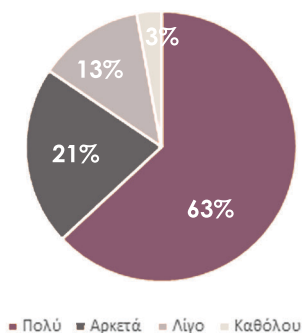
5.2 Παράτημα-Διαγραμμάτων

ΠΡΟΦΙΛ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

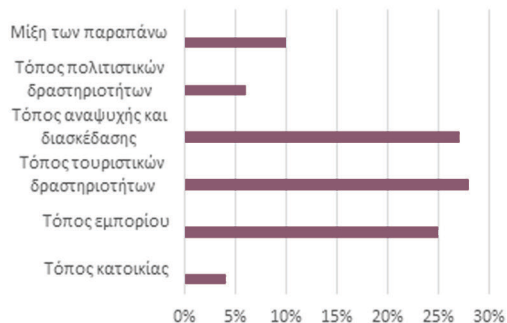


ΧΡΗΣΗΣ

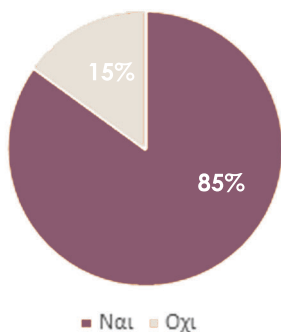
Πιστεύετε ότι ένα σχέδιο που θα ορίζε με σαφήνεια τις επιτρεπόμενες χρήσεις (κατοικία, εμπορικά καταστήματα, βιοτεχνίες, εστιατόρια, ξενώνες κλπ.) θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη λειτουργία της Παλιάς Πόλης;



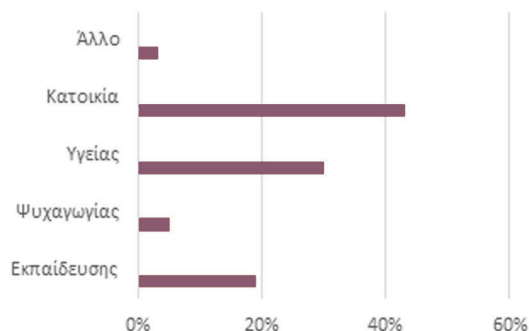
Θεωρείτε πως η παλιά πόλη μπορεί να χαρακτηριστεί ως:



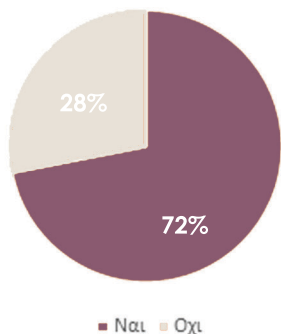
Θεωρείτε ότι οι χρήσεις του εμπορίου και την αναψυχής λειτουργούν σε βάρος της κατοικίας;



Ποιες από τις παρακάτω χρήσεις έχει ανάγκη η παλιά πόλη σήμερα:

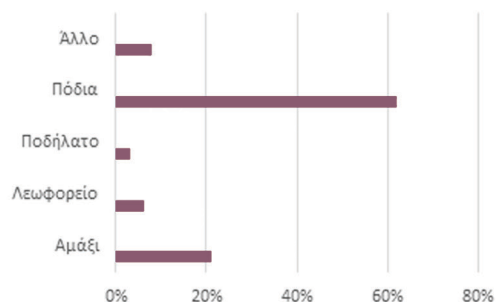


Θεωρείται πως στην Παλιά πόλη υπάρχει πρόβλημα στέγασης:

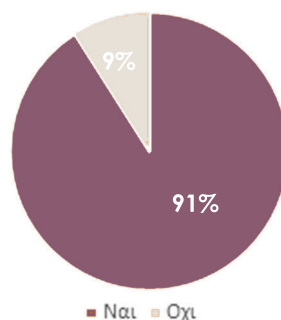


ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

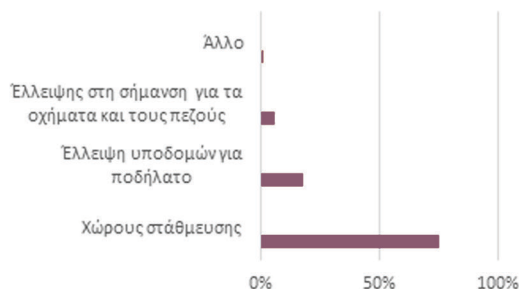
Ποιο είναι το μέσο που χρησιμοποιείται στην καθημερινότητά σας;



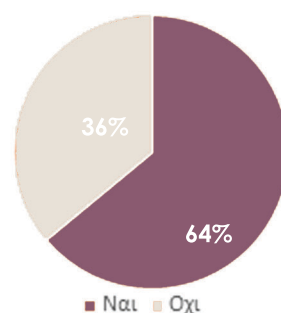
Πιστεύεται ότι η πόλη σημειώνει ελλείψεις κυκλοφοριακών υποδομών: Αν ναι ποιες;



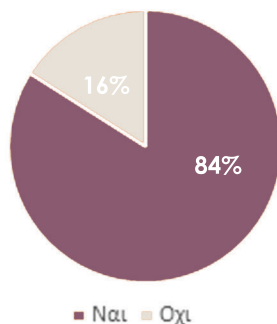
Ελλείψεις υποδομών κυκλοφορίας:



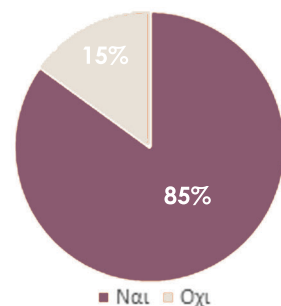
Ο δακτύλιος εξυπηρετεί τις ανάγκες της πόλης:



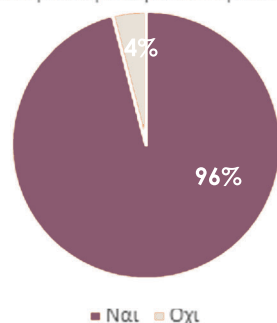
Πιστεύεται ότι πρέπει να περιοριστεί η διέλευση αυτοκινήτων στην παλιά πόλη:



Χρησιμοποιείται το ποδήλατο για την μετακίνησή σας στην Παλιά πόλη: Αν ναι γιατί;

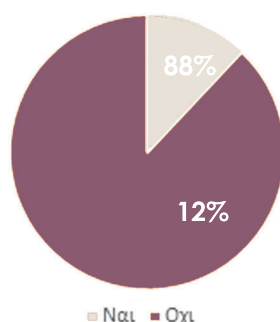


Πιστεύετε ότι υπάρχει η κατάλληλη υποδομή για χρήση ποδηλάτου με ασφάλεια στην πόλη:

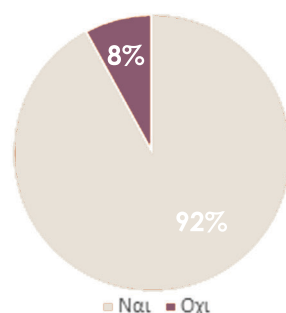


ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

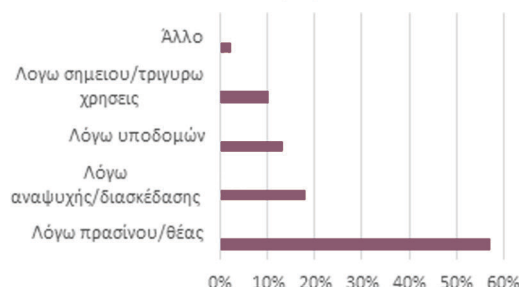
Πιστεύεται πως οι δημόσιοι χώροι στην παλιά πόλη επαρκούν:



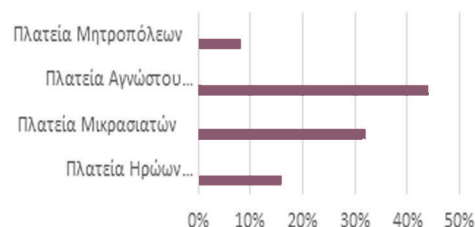
Υπάρχουν συγκεκριμένα σημεία-χώροι για δραστηριότητες που προτιμάτε να επισκεπτεστείτε στην παλιά πόλη; Γιατί;



Με ποιο κριτήριο:



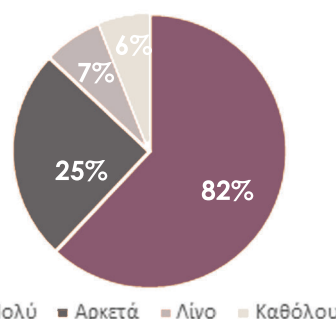
Από ποια πλατεία της παλιάς πόλης προτιμάται να περάσετε-καθήσεται κατά τον περίπατο σας:



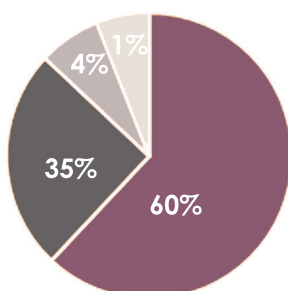
Υπάρχουν χώροι στην παλιά πόλη που αποτελούν σημείο αναφοράς-συνάντησης για εσάς και όσους συναναστρέφεστε στην καθημερινή σας ζωή; Αν ναι ποιά;



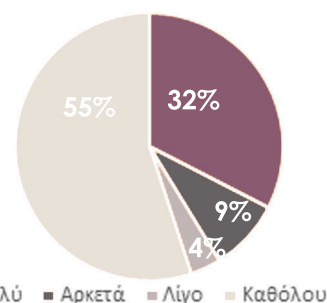
Σε ποιο βαθμό η ύπαρξη καθιστικών και φωτισμού στους δημόσιους χώρους είναι κριτήρια για την επιλογή σας:



Σε ποιο βαθμό η ύπαρξη καθιστικών και φωτισμού στους δημόσιους χώρους είναι κριτήρια για την επιλογή σας:

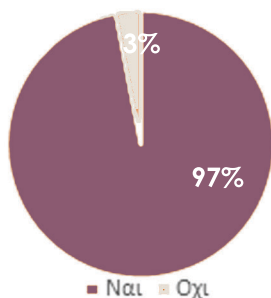


Σε ποιο βαθμό επηρεάζει η ύπαρξη πρασίνου την παραμονή σας στους δημόσιους χώρους επηρεάζει την συνάντησή σας :



ΙΣΤΟΡΙΚΟΤΗΤΑ

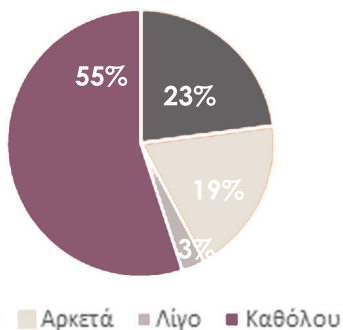
Θεωρείται πως υπάρχει μνήμη που συνδέεται με τις περιοχές της παλιάς πόλης: Αν ναι ποιες;



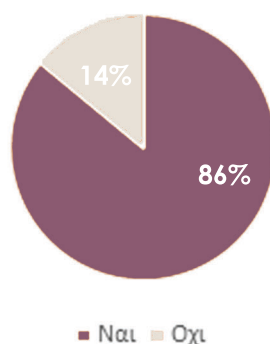
Θεωρείται πως υπάρχει μνήμη που συνδέεται με τις περιοχές της παλιάς πόλης: Αν ναι ποιές;



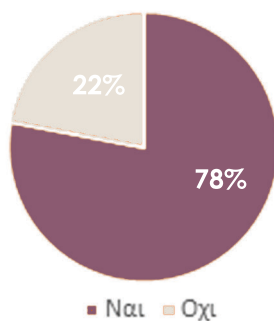
Σε ποιο βαθμό θεωρείτε πως η συλλογική μνήμη συμβάλει στο να είναι η παλιά πόλη κοινωνικός τόπος και χώρος συνάντησης;



Πιστεύετε πως η σημασία της ιστορικότητας της παλιάς πόλης μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτή στον επισκέπτη;

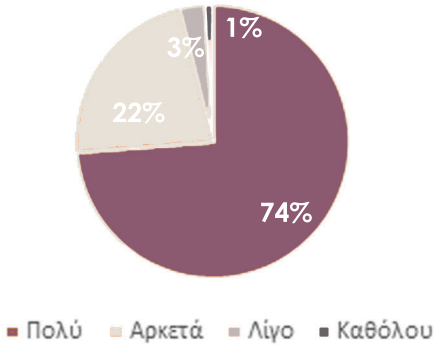


Πιστεύεται πως σήμερα αξιοποιούνται σωστά οι ιστορικοί χώροι;

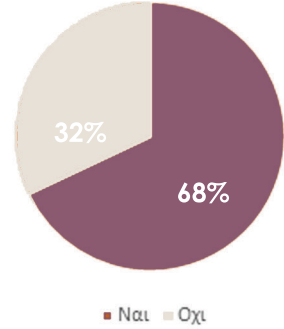


ΑΣΦΑΛΕΙΑ

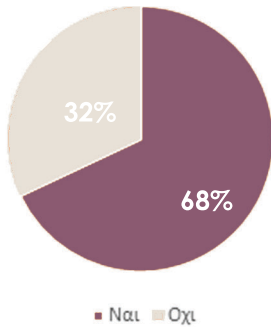
Σε ποιο βαθμό αισθάνεστε ασφάλεια όταν βρίσκεστε στην παλιά πόλη:



Υπάρχουν σημεία στην παλιά πόλη που αποφεύγετε: Αν ναι ποια είναι αυτά:



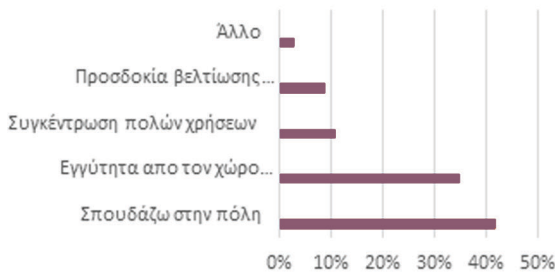
Υπάρχουν σημεία στην παλιά πόλη που αποφεύγετε: Αν ναι ποια είναι αυτά:



Αν είχατε την επιλογή, θα προτιμούσατε:



Σε περίπτωση που είστε κάτοικος της Παλιάς Πόλης και επιθυμείτε να παραμείνετε σε αυτήν, ποιος είναι ο σημαντικότερος λόγος για την απόφαση





ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 6.1 Ελληνική Βιβλιογραφία
- 6.2 Νόμοι και Διατάγματα
- 6.3 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία
- 6.4 Πηγές Εικόνων και χαρτών

7. Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία:

Μαλλούχου – Tufano Φ., Ιστορία – Θεωρία – Κριτική Αποκατάστασης Μνημείων (Σημειώσεις), Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Βαλιώτη Α., (2012) Η προστασία των αρχιτεκτονικών συνόλων στην Ελλάδα. Δίκαιο και πρακτική, Μεταπτυχιακή εργασία ειδίκευσης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, Π.Μ.Σ.: «Πολιτιστική διαχείριση».

Βλάχβη Ε., (2011) Αστική αναγέννηση – Θεσμοί, Πολιτικές & Πρακτικές: Οι περιπτώσεις της Ιρλανδίας και της Ελλάδας, Ερευνητική εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Βέροια.

Διμέλλη Δ., Πολεοδομικός Σχεδιασμός Ι (Διαλέξεις), Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Διάλεξη «Εργαλεία Χωρικού Σχεδιασμού».

Ζαφόλιας, Γ. (2007) Πολεοδομικός Σχεδιασμός του Ιστορικού Κέντρου των Τρικάλων, Διπλωματική εργασία, Επιβλέποντες καθηγητές: Λαλένης Κ., Σαπουνάκης Α., Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Ζήβας, Δ. (1997) Τα Μνημεία και Πόλη: 13 Κείμενα για την Προστασία και τη λειτουργική Επανεξέταση των Μνημείων στον Ιστό της Πόλης, Αθήνα: LIBRO.

Ζήβας, Δ. (1977) Μελέτη Παλαιός Πόλεως Αθηνών. Το Παρόν και το Μέλλον της Πλάκας, Αθήνα: ΤΕΕ.

Ζήβας, Δ. Μαϊστρου Ε., Κελέκης Σ., Ψύχης Φ., Παρασκευοπούλου Α., Ρήγα Α. (1998) Ρέθυμνο: Λειτουργική Φυσιογνωμία και Προστασία της Παλαιάς Πόλης, Ε.Μ.Π.

Τμήμα Αρχιτεκτόνων- Τομέας Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού- Ερευνητικό Πρόγραμμα Σπουδαστηρίου Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων.

Ζήβας, Δ. (2003) 'Προστασία και διατήρηση των ιστορικών κέντρων- θεωρία και πρακτική', στο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ημαθίας.

Λυρούδια Ε., (1988) Προστασία Αστικών Συνόλων, Θεωρητική και Πρακτική Έρευνα, Διδακτορική διατριβή, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

Μαλλούχου – Tufano Φ., Ιστορία – Θεωρία – Κριτική Αποκατάστασης Μνημείων (Σημειώσεις), Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Μανουκιάν Α., (2005) Το νομικό πλαίσιο για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδίκευσης, ΤΕΙ Πειραιά, Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών, Τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων.

Οικονόμου Δ., (2004) Αστική αναγέννηση και Πολεοδομικές Αναπλάσεις, περιοδικό Τεχνικά Χρονικά, τεύχος Μαΐου – Ιουνίου 2004.

Παρθενόπουλος Κ., Παρθενόπουλος Σ., (2009), Μέθοδοι Προσδιορισμού-Οριοθέτησης, Ανάδειξης και Αξιοποίησης των Ιστορικών Κέντρων των Πόλεων, εκδ. ΤΕΕ., Τεύχος 3.

Τσαούσης Κ., Σακκάς Γ., (2008-2009) Η προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Πτυχιακή εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά, Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών, Τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων

Γενναδίου, Μ. (2009). Τα ιστορικά κέντρα και η λειτουργία της κατοικίας: Η περίπτωση της Παλιάς Πόλης του Ρέθυμνου. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Δήμος Ρεθύμνης. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.rethymno.gr/city>

Καλοκύρης, Κ. Δ. (1950). Ιστορία της πόλεως Ρεθύμνης Α. Η αρχαία Ρίθυμνα. Αθήνα.

Κελέκης, Σ. (2001). Πρόταση προστασίας- ανάδειξης κτισμάτων- εσωτερικών ακάλυπτων χώρων σε κεντρικό Ο.Τ. της Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου. Ρέθυμνο: Δήμος Ρεθύμνης, Γραφείο Προγραμματικής Σύμβασης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου.

Μαλαγάρη, Α., & Στρατηδάκης, Χ. (1985). Ρέθυμνο. Οδηγός για την Πόλη (Α Έκδοση εκδ.). Αθήνα.

Πανεπιστήμιο Κρήτης. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.uoc.gr/university/elements-numbers/facts-figures.html>

Σπάνδαγος, Γ. Μια πόλη μεταμορφώνεται, Το Ρέθυμνο στον 20ό αιώνα. Μίτος.

Στάθης, Κ. (2001). 'Πρόταση προστασίας- ανάδειξης κτισμάτων- εσωτερικών. Ρέθυμνο: Δήμος Ρεθύμνης-Γραφείο Προγραμματικής Σύμβασης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου.

Στρατιδάκης, Χ. (2013). Ρέθυμνο και Θάλασσα, Μία ιστορική σχέση. Ρέθυμνο: Λιμενικό Ταμείο.

Αργυρόπουλος, Θ.Ι. (1982) 'Παραδοσιακά σύνολα, συντήρηση, διατήρηση, μίμηση', στο Κωτσιόπουλος και Ξενάριου-Μανάσση (επ.)

Αυγερινού- Κολώνια, Σ. (1995) Έρευνα Δυνατοτήτων Εφαρμογής μιας Εξειδικευμένης Πολιτικής Κατοικίας στα Πλαίσια της Πολεοδομικής Εξέλιξης-Αναβάθμισης Ιστορικών Περιοχών του Κέντρου της Αθήνας: Περίπτωση του Μεταξουργείου, Αθήνα.

Κλουτσινιώτη, Ρ. (2004) 'Πόλη και πολιτισμός. αισθητική της ελληνικής πόλης' στο Οικονόμου κ.ά.

Κρυοβρυσσανάκης, Α. (1993) Ρεθεμνιώτικος Πανδέκτης, Εκδόσεις Τυποσπουδή, Ρέθυμνο.

Κρυοβρυσσανάκης, Α. (2006) Πανόραμα Ρεθύμνου, Γραφοτεχνική Κρήτης, Ρέθυμνο.

Μαλαγάρη, Α. και Στρατηδάκης, Χ. (1995) Ρέθυμνο. Οδηγός για την Πόλη, Τέταρτη Έκδοση, Αθήνα.

Μανωλικάκη, Ε. (2008) Ανάπλαση και Βιώσιμη Ανάπτυξη Ιστορικών Κέντρων Πόλεων: περίπτωση των Χανίων, Διπλωματική εργασία, Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Γοσποδίνη Άσπα, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ.

Μαρμαράς, Ε.Β. (2002) Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος- Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Όψεις της Ελληνικής Αστικής Γεωγραφίας, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μαρμαράς, Ε.Β. (2005) 'Οι αρχές προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και εφαρμογή τους στους ιστορικούς πολεοδομικούς πυρήνες: Παραδείγματα από την ευρωπαϊκή και ειδικότερα την ελληνική εμπειρία', στο Σαπουνάκη-Δρακάκη Δ. (επ.) Ελληνική Πόλη σε Ιστορική Προοπτική.

Μοροπούλου, Α., Κυβέλου, Σ., Κωνσταντή, Α., Ζώη, Ξ. (2004) Το πλαίσιο, οι θεσμοί και οι κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη προστασία των ιστορικών πόλεων', στο Πρακτικά 2ου Εθνικού Συνεδρίου (14-16/10/2004), Θεσσαλονίκη.

Μουτσόπουλος, Ν., Ζέρβας, Γ. (1973) 'Μελέτη προστασίας και αναδείξεως Παλαιάς Πόλεως Ρεθύμνης', Θεσσαλονίκη.

Παπαναστασίου, Π. (2006) 'Σκέψεις πάνω στο φαινόμενο της γκετοποίησης των ιστορικών κέντρων των πόλεων', Καθηγητής Στεφάνου Ιωσήφ, στα πλαίσια του μαθήματος 'Ανθρωπολογική προσέγγιση της πόλης'.

Παρθενόπουλος, Κ. (2003) Εμπειρίες από τη διοίκηση της πολιτικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς' στο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ημαθίας.

Νόμοι και Διατάγματα:

Νόμος 2508/1997 'Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας'.

Νόμος 3028/2002 'Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς'.

Π. Δ/γμα της 19-10-1978 'Περί καθορισμού ως παραδοσιακών οικισμών τινών του Κράτους καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών' (ΦΕΚ594Δ/13-11-1978).

Π. Δ/γμα της 25-10-1984 'Τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου (Κρήτης), χαρακτηρισμού ως διατηρητέων ακαλύπτων χώρων- κήπων, στοών- διαβατικών, αυλών κτιρίων και πυλώνων που βρίσκονται μέσα σε αυτήν

ως και τροποποίηση των όρων και περιορισμών δομήσεως αυτής' (ΦΕΚ 30Δ/14-2-1985).

Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός (ΓΟΚ)- Ν.2831/9-13-06-2000 (ΦΕΚ 140 Α').

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

Bandarin F. & Ron van Oers, (2012) The Historic Urban Landscape: Managing Heritage in an Urban Century, First Edition, United kingdom: Blackwell Publishing Ltd.

Allain R., Baudelle G., (2006) Comparative Glossary of Urban Development Concepts.

EUROPEAN UNION (2011), 'The Road to Success' Integrated Management of Historic Towns, GUIDEBOOK.

De Pieri F. & Scrivano P., (2004) Representing the historical Center of Bologna, Urban History Review, τ.33 (v.1).

Brevine Th., Verroust J. (1959) Paris, Ville Enchantee, Paris: Arthaud.

Orbaşlı A. (2000) Tourists in Historic Towns- Urban Conservation and Heritage Management, E & FN Spon- London and New York.

Pickard R, Thyse M. (2001) 'The management of historic centres: towards a common goal' in R Pickard (ed) Management of Historic Centres .

UNESCO (1975) The Renewal of Historic Town Centres in Nine European Countries

Working Party on Historic Town Centres of the German Commission for UNESCO, Paris: UNESCO.

Πηγές Εικόνων και χαρτών:

Εικόνα 1: Η παλιά πόλη των Χανίων, <https://www.cretanbeaches.com/el/>

Εικόνα 2: Ενετικά τείχη Ηρακλείου, <https://www.cretanbeaches.com/el/>

Εικόνα 3 : Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου, <https://www.gutenberg.org/files/58590/58590-h/58590-h.htm>

Εικόνα 4: Phalanstery του Fourier (Brisbane 1840), http://newbrookfarm.org/wp-content/uploads/2018/08/Brook-Farm-Archaeological_Semiotics_Robert_Preucel1-1.pdf

Εικόνες 5-6: Η πόλη της «Νέας Αρμονίας όπως οραματίστηκε από τον Owen» (ROYLE, 1998) 1830 , <https://quadralectics.wordpress.com/4-representation/4-1-form/4-1-4-cities-in-the-mind/4-1-4-2-the-future-city/>

Εικόνα 7: Το Plan Voisintou Le Corbusier (1922). Το σχέδιο χαρακτηρίστηκε “αντιδραστικό” από την L’Humanite”(Κ.Frampton, οπ.παρ.). Maurice Besset, Qui etait Le Corbusier. Geneve 1968, <https://www.greekarchitects.gr/gr>

Εικόνα 8: Το PlanObus για το Αλγέρι το 1933, <https://new.bidoun.org/articles/le-corbusier-s-algerian-fantasy>

Εικόνα 9: Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου, <https://www.daynight.gr/to-rethymno-brisketai-stin-kardia-mas/>

Εικόνα 10: Νομίσματα της Ριθύμνας, από τον Pashley (1837), Μιχάλης Δεληγιαννάκης (2005), Νομός Ρεθύμνου: Χωρικές παρεμβάσεις, Ρέθυμνο, σελ.22

Εικόνα 11: Η μοναδική απεικόνιση του Castelveccchioπου σώζεται σε μεταγενέστερο σχεδιάγραμμα του ZuanneMagagnatto (1559 μ.Χ.), Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 63

Εικόνα 12: Σχέδιο της Φορτέτζας την εποχή της Ενετοκρατίας, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 68

Εικόνα 13: Ηriazzetta όπως απεικονίζεται στον πίνακα CivitasRethymnae, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 66

Εικόνα 14: Σχεδιάγραμμα της πόλης και της Φορτέτζας του Ρεθύμνου του GIUS. FilippoCorner, 12 Aprilioy 1639, Ιωάννα Θ. Στεργιανού (1979), Οι Βενετικές οχυρώσεις του Ρεθύμνου (1540-1646), Συμβολή στην φρουριακή αρχιτεκτονική του 16ου και 17ου αιώνα, πίνακας 10

Εικόνα 15: Χάρτης της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου, Οδός Εθνικής Αντιστάσεως, , Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , Επεξεργασία Αποστολάκη Χ. Υακίνθη

Εικόνα 16: Η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης του Ρεθύμνου στο πέρασμα των αιώνων, Μαλαγάρη, Α. και Στρατηδάκης, Χ. (1995) Ρέθυμνο. Οδηγός για την Πόλη, Τέταρτη Έκδοση, Αθήνα, σ.15

Εικόνα 17: Το σχέδιο πόλεως Ρεθύμνου του 1967 ,Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86 , Επεξεργασία Αποστολάκη Χ. Υακίνθη

Εικόνα 18: Ρυθμιστικό Σχέδιο πόλεως Ρεθύμνου του 1984 , Κουτσουδάκη και Αρβανιτάκη, Πολεοδομικές ενότητες και γειτονιές , χρήσης γης οικισμών, file:///C:/Users/XRYSH/Downloads/document%20(5).pdf

Εικόνα 19: Χάρτης της παλιάς πόλης του 21ου αιώνα, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86 , Επεξεργασία Αποστολάκη Χ. Υακίνθη

Εικόνα 20: Χάρτης του Ρεθύμνου του 21ου αιώνα, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86 , Επεξεργασία Αποστολάκη Χ. Υακίνθη

Εικόνες 21-22-23: Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86 , Επεξεργασία Πολυξένη Τίτα

Εικόνα 24: Τυπικές κατόψεις κτιρίων, AmosRapoport, «Ανώνυμη αρχιτεκτονική και πολιτιστικοίπαράγοντες», Έκδοση Αρχιτεκτονικών Θεμάτων , Αθήνα 1976)

Εικόνα 25: Ενδεικτικές κατόψεις κατοικιών, www.courses.arch.ntua.gr αρχείο από την εργασία των Μονιούδι – Γαβαλά

Εικόνα 26: Όψεις των αστικών κατοικιών στο Ρέθυμνο , Δ. Β.Βασιλειάδης, «Το Κρητικό σπίτι», β' έκδοση, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Αθήνα 1983

Εικόνα 27: Πανοραμική εικόνα τυπολογιών ,πηγή googleearth

Εικόνα 28: Ενδεικτικές απεικονίσεις κατοικιών παλιάς πόλης, Π. Μποζινέκη – Διδώνη, «Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική –Δωδεκάνησα – Κρήτη», Τόμος 3,Εκδόσεις «Μέλισσα», Αθήνα 1984

Εικόνα 29: Διάταξη κτιρίων ,πηγή googleearth

Εικόνα 30: τυπική όψη κτιρίων στην παλιά πόλη ,Νίκος Μουτσόπουλος η παλιά πόλη του Ρεθύμνου πηγή Ρεθυμνιώτικα νέα

Εικόνα 30: Πλατεία Μικρασιατών, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 31: Το «Σπίτι του Πολιτισμού», προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 32: το Τζαμί Νερατζέ , προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 33: Μεγάλη πόρτα, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 34: Κρήνη Rimondi, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 35: Πλατεία Τίτου Πετυχάκη, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 36: Πλατεία Κυρίας των Αγγέλων, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 37: Πλατεία Μικρασσιατών, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 38: πλατεία Ηρώων πολυτεχνείου, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 39: πλατεία Ηρώων, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 40: πλατεία Μητρόπολης, <https://rethemnosnews.gr/>

Εικόνα 41: Παραλιακό μέτωπο οδός Ελ. Βενιζέλου, προσωπικό αρχείο ομάδας μελέτης: Αποστολάκη-Τίτα

Εικόνα 42: Ρυμοτομικό σχέδιο Ρεθύμνου με επισήμανση αναπλάσεων, Αστικές αναπλάσεις στην πόλη του Ρεθύμνου, Γιώργος Πατσουμάς, σ.13

Εικόνα 43: ο ελεύθερος χώρος που περιβάλλεται από το Τούρκικο σχολείο, την εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου και το Νερατζέ τζαμί, <https://www.google.com/search>

Εικόνα 44: Το Φρούριο της Φορτέζας, <https://www.kastra.eu/castlegr.php?kastro=forteza>

Εικόνα 45-47 : Η Λότζια σε σχέδιο του Gerola, Η Λότζια τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, Η Loggia ως Αρχαιολογικό Μουσείο, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 71

Εικόνα 48: Η Ενετική λέσχη Λότζια του Ρεθύμνου, η σημερινή της εικόνα, <http://www.rethimno.gr/el/pages/loggia.php?sub=loggia>

Εικόνα 46: Το τζαμί Νερατζέ σήμερα, <http://www.rethimno.gr/el/pages/tzami.php?sub=tzami>

Εικόνα 47: Διαμόρφωση πλατείας γεινική κάτοψη, Ανάπλαση της πλατεία Μικρασσιατών (τούρκικο σχολείο) στον Αγ. Φραγκίσκο, 2η Συνάντηση του δικτύου πόλεων που υλοποιούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. Κρήτης 200-2006, ολοκληρωμένη παρέμβαση αστικής ανάπτυξης στο Ν.Α. τμήμα της παλιάς πόλης Ρεθύμνου (Ε.Τ.Π.Α) σ.34 https://www.rethymno.gr/files/6/741/draseis_epta_p.poli.pdf

Εικόνα 48: Ανάπλαση της πλατεία Μικρασσιατών (τούρκικο σχολείο) στον Αγ. Φραγκίσκο, 2η Συνάντηση του δικτύου πόλεων που υλοποιούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. Κρήτης 200-2006,

ολοκληρωμένη παρέμβαση αστικής ανάπτυξης στο Ν.Α. τμήμα υψ. παλιάς πόλης Ρεθύμνου (Ε.Τ.Π.Α) σ.23 https://www.rethymno.gr/files/6/741/draseis_epta_p.poli.pdf

Εικόνα 39: Αποκατάσταση ερειπωμένου παραδοσιακού κτίσματος, 2η Συνάντηση του δικτύου πόλεων που υλοποιούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. Κρήτης 200-2006, ολοκληρωμένη παρέμβαση αστικής ανάπτυξης στο Ν.Α. τμήμα υψ. παλιάς πόλης Ρεθύμνου (Ε.Τ.Π.Α) σ.21 https://www.rethymno.gr/files/6/741/draseis_epta_p.poli.pdf

Εικόνα 40: Δημιουργία πολιτιστικού χώρου, 2η Συνάντηση του δικτύου πόλεων που υλοποιούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. Κρήτης 200-2006, ολοκληρωμένη παρέμβαση αστικής ανάπτυξης στο Ν.Α. τμήμα υψ. παλιάς πόλης Ρεθύμνου (Ε.Τ.Π.Α) σ.23 https://www.rethymno.gr/files/6/741/draseis_epta_p.poli.pdf

Εικόνα 41: Σχέδιο ανάπλαση της πλατείας του Αγνώστου Στρατιώτη, 2η Συνάντηση του δικτύου πόλεων που υλοποιούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. Κρήτης 200-2006, ολοκληρωμένη παρέμβαση αστικής ανάπτυξης στο Ν.Α. τμήμα υψ. παλιάς πόλης Ρεθύμνου (Ε.Τ.Π.Α) σ.4 https://www.rethymno.gr/files/6/741/draseis_epta_p.poli.pdf

Εικόνα 42: Σχέδιο Διαμόρφωση Ανατολικής Παραλίας , 2η Συνάντηση του δικτύου πόλεων που υλοποιούν ολοκληρωμένο πρόγραμμα αστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. Κρήτης 200-2006, ολοκληρωμένη παρέμβαση αστικής ανάπτυξης στο Ν.Α. τμήμα υψ. παλιάς πόλης Ρεθύμνου (Ε.Τ.Π.Α) σ.3 https://www.rethymno.gr/files/6/741/draseis_epta_p.poli.pdf

Χάρτες 1-9: Η πολεοδομική εξέλιξη της πόλης του Ρεθύμνου στο πέρασμα των αιώνων, Μαλαγάρη, Α. και Στρατηδάκης, Χ. (1995) Ρέθυμνο. Οδηγός για την Πόλη, Τέταρτη Έκδοση, Αθήνα, σ.15

Χάρτες10: Περιοχή μελέτης - Οικοδομικά τετράγωνα και αναάγλυφο Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες11: Πολεοδομική οργάνωση Παλιάς πόλης, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες12: Όροι δόμησης Παλιάς Πόλης Ρεθύμνου, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες13: Χάρτης ενετικών μνημείων, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86

Χάρτες14: Χάρτης οθωμανικών μνημείων, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86

Χάρτες15: Χάρτης νεωτερικών μνημείων, Στεφανάκης Στυλιανός (2015), Ο αστικός

ιστός ως χωρική απεικόνιση της εξουσίας, Η περίπτωση του ρεθύμνου, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, , σελ 85-86

Χάρτες16: Χάρτης χρήσεων γης ισογείου, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες17: Χάρτης οδών και ζωνών χρήσεων γης, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες18: Οδικό δίκτυο παλιάς πόλης Ρεθύμνου, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες19: Χάρτης χώρων στάθμευσης, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες 20: Δίκτυο ποδηλατοδρόμου και πεζόδρομων στην παλιά πόλη, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες16: Δημόσιοι χώροι και χώροι πρασίνου, επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτες 21: Ρυμοτομικό σχέδιο Ρεθύμνου με επισήμανση αναπλάσεων , επεξεργασία Τίτα Πολυξένη

Χάρτης 22: Χάρτης χώρων στάθμευσης, https://www.rethymno.gr/files/items/2/2384/06-yfistamenes_synthikes_stathmeysis.pdf?rnd=1264501650

Παράτηρη

Οι ιστορικοί παρήγαγαν την πόλιν ως κέντρον σημαντικό κομμάτι της ιστορίας κάθε κοινωνίας και συμβάλλουν στην πολιτιστική τους ελαστικότητα. Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας κριτικής μελετάει σε θεωρητικό πλαίσιο η αναγκαιότητα της αξίας των ιστοριών κέντρων και η ανάγκη προσοχής αυτών. Στη συνέχεια, παρουσιάζουν η διαχείριση των ιστοριών κέντρων τους δύο τελευταίους αιώνες και αναδεικνύει οι σύγχρονες στρατηγικές διαχείρισης, μέσω των προβλεπόμενων που υπάρχουν κάθε πόλη. Έτσι, γίνεται μια συνοπτική ανάληψη των πολιτικών προστασίας και του θεωρητικού πλαισίου της Ελλάδας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, η μέγιστη απεικονίζεται στην περίπτωση του ιστορικού κέντρου του Ριθιμνου. Πηχτά αρχικά, μια αναφορά στην ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη του κέντρου της πόλης και εξετάζεται το προφίλ της. Έπαινοντας, ο σκοπός κτός του ιστορικού κέντρου και αναφέρονται σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία τα δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία του πληθυσμού της παλαιάς πόλης. Επιπλέον, η μέγιστη απάδα στις δράσεις του ιστορικού περιβάλλοντος διατάσσεται - διατάσσεται γύρω της παλαιάς πόλης και στο πλαίσιο και τις αξίες που αντιμετωπίζει. Προσκαλούνται στη συνέχεια οι συμβάσεις που έχουν γίνει το τελευταίο χρόνο στην παλαιά πόλη και αναφέρονται συμβάσεις που πρόκειται να γίνουν. Έτσι, η διαχρονική εξέλιξη και οι πολιτικές προστασίας και διαχείρισης της πόλης οδηγούνται σε σύγχρονα μέτρα και κανονισμούς που αναφέρονται σε αυτή την ενότητα. Το τρίτο κεφάλαιο, αποτελεί το εργασματολόγιο που έγινε με σκοπό τον υπολογισμό των προβλεπόμενων στην παλαιά πόλη σύμφωνα με τη γνώμη των πολιτών και αναφέρονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτή.

Εν κατακλείδι, μέσα από την μέγιστη των ιστοριών κέντρων και κομμάτι της περίπτωσης του Ριθιμνου, καταδεικνύεται οι κόποι συμπεράσματα που απορρέουν διαχρονικά ως αποφάσεις που έχουν λάβει και τις πολιτικές διατάξεις. Η προσπάθεια και διαχείριση του ιστορικού περιβάλλοντος της πόλης μπορεί να επιτευχθεί με την βοήθεια κάθε μέλους και οργανισμού της κοινωνίας με σκοπό να αποτελέσει αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης ζωής, με σφαιρικό όραμα στη μέγιστη του παλαιότητας.

